

Notă informativă
cu privire la aprobarea Strategiei naționale de industrializare a țării
până în anul 2030 și a Planului de acțiuni
pentru anii 2020-2022 privind implementarea acestuia

1.	Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului
	Proiectul a fost elaborat de către Ministerul Economiei și Infrastructurii, cu suportul proiectului GIZ Moldova.
2.	Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite
	<p>La etapa actuală, în economiile moderne, contribuția multilaterală a sectorului industrial este crucială și iminentă, iar aspectul inovațional al acestuia, prin aplicarea deopotrivă a tehnologiilor de nivel mediu și înalt în diverse ramuri industriale, oferă o importantă valoare adăugată sistemului economic per ansamblu. Respectiv, buna operaționalitate a unui sector industrial, ca de-altfel a celorlalte ramuri ale economiei, prezumă o ghidare adecvată și relevantă fundamentată pe un program unic de politici în domeniu.</p> <p>Lipsa unui document unic de program motivațional în domeniul industrial, bine stratificat și structurat potrivit unor obiective și scopuri specifice, a constituit motivul elaborării Strategiei naționale de industrializare a țării până în anul 2030.</p> <p>Specificăm că ultimul document de politici în domeniul industriei a fost „Strategia de dezvoltare a industriei pentru perioada de până în anul 2015” (HG nr.1149 din 05.10.2006). După finalizarea perioadei de realizare a acestuia, în prezent sunt în vigoare un șir de documente strategice sectoriale, care doar tangențial se referă la dezvoltarea sectorului industrial, cum ar fi documentele de politici sectoriale în domeniile agroindustrial, energeticii, TIC, dezvoltării regionale, educației, mediului, transportului, etc., care mai mult sau mai puțin, sunt corelate cu dezvoltarea sectorului industrial al economiei naționale.</p> <p>Totuși, marea majoritate a documentelor strategice și/sau de politici menționate au fost elaborate și aprobate în ani diferiți și prevăd diverse perioade de realizare, prezentând nivele diferite de implementare și, în mare parte, au o contribuție insuficientă la dezvoltarea sectorului industrial și a altor sectoare economice în întregime. În acest context, operabilitatea unui document de politici unic privind dezvoltarea industrială a țării este mai mult decât oportună. Respectiv, documentul dat trebuie să intercaleze actualizarea și interconectarea politicilor sectoriale, precum și să schițeze un mecanism de coordonare, implementare, monitorizare și evaluare a acestuia la nivel național.</p> <p>Astfel, având în vedere cele relatate, dar și ținând cont de faptul că termenul de implementare a Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova-2020”, precum și a mai multor strategii sectoriale care sunt limitate la anul 2020, se apropie de sfârșit, considerăm că este momentul potrivit pentru elaborarea și aplicarea unei Strategii naționale de industrializare a țării pentru perioada de până în anul 2030.</p>
3.	Descrierea gradului de compatibilitate a prevederilor proiectului cu legislația Uniunii Europene
	Prezentul proiect de act normativ nu contravine legislației Uniunii Europene
4.	Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi
	<p>Proiectul Strategiei naționale de industrializare a țării pentru perioada de până în anul 2030 este structurat în 8 capitole în conformitate cu pct. 9 al Regulilor de elaborare și cerințelor unificate față de documentele de politici (HG 33/2007).</p> <p>În vederea identificării constrângerilor cu care se confruntă sectorul industrial, în capitolul II s-a analizat potențialul industrial la nivel național și regional, precum și factorii de competitivitate a sectorului industrial.</p>

	<p>În capitolul III, Programul stabilește un obiectiv prioritar și, alte câteva colaterale care sunt racordate la prioritățile naționale în domeniul dezvoltării ramurilor industriale și a celor conexe, precum și la identificarea surselor reale (interne și externe) de finanțare a activităților specific planificate.</p> <p>Măsurile, calendarul, bugetul, direcțiile strategice și domeniile specifice de intervenție sunt descrise într-o manieră distinctă, care iau forma unui Plan de Acțiuni ca parte componentă al proiectului.</p>
5.	Fundamentarea economico-financiară
	<p>Implementarea cu succes a Strategiei nominalizată va asigura pînă la 2030:</p> <ul style="list-style-type: none"> - creșterea ponderii industriei în PIB - pînă la 20%; - creșterea ponderii populației ocupate în sectorul industrial - pînă la 20%; - creșterea numărului de întreprinderi industriale - pînă la 6500 etc. <p>Estimarea costurilor financiare aferente implementării integrale a prezentei Strategii reprezintă un exercițiu dificil la momentul elaborării Strategiei, deoarece cheltuielile pentru realizarea multor acțiuni ale acesteia vor fi determinate în urma aprobării planurilor de acțiuni aferente (3 planuri de acțiuni pe perioade a câte 4 ani fiecare).</p> <p>Pentru implementarea Planului de acțiuni aferent Strategiei pe perioada 2020-2022, în conformitate cu estimările efectuate, vor fi utilizate atât resurse financiare publice, cât și mijloace din contul asistenței tehnice și financiare externe, investiții private ale companiilor și resurse împrumutate (credite). Așadar, pentru implementarea obiectivelor Strategice și măsurilor de intervenție vor fi necesare mijloace financiare în valoare de cca 929,6 milioane lei, dintre care cca 70% din acestea (652,1 milioane lei) vor fi necesare pentru dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție a platformelor industriale (<i>ZEL, parcurilor industriale și platformelor multifuncționale</i>).</p>
6.	Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare
	Punerea în aplicare a prevederilor proiectului în cauză nu necesită modificarea sau abrogarea altor acte normative
7.	Avizarea și consultarea publică a proiectului
	Proiectul va fi publicat pentru consultări publice
8.	Constatăările expertizei anticorupție
	Proiectul va fi supus expertizei anticorupție
9.	Constatăările expertizei de compatibilitate
	Nu este necesar
10.	Constatăările expertizei juridice
	Proiectul va fi supus expertizei juridice
11.	Constatăările altor expertize
	Nu este necesar

Ministru (semnat electronic)

Anatol USATÎI

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÎRE nr. _____

din _____ 2019

Chișinău

**cu privire la aprobarea Strategiei naționale de industrializare a țării
până în anul 2030 și Planului de acțiuni
pentru anii 2020-2022 privind implementarea acesteia**

În temeiul lit. a), art.5 din Legea nr.136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.252, art.412),

Guvernul **HOTĂRĂȘTE:**

1. Se aprobă:

1) Strategia națională privind industrializarea țării până în anul 2030, conform anexei nr.1;

2) Planul de acțiuni pentru perioada 2020-2022 privind implementarea Strategiei naționale privind industrializarea țării pentru perioada de până în anul 2030, conform anexei nr.2.

2. Ministerele și alte autorități administrative centrale:

1) vor întreprinde măsurile necesare pentru executarea integrală și în termenele stabilite a prevederilor Strategiei naționale privind industrializarea țării până în anul 2030;

2) vor prevedea anual, în limitele mijloacelor aprobate, alocații pentru realizarea acțiunilor prevăzute de Programul sus-numit;

3) vor informa anual, pînă la data de 15 februarie a anului următor celui de referință, Ministerul Economiei și Infrastructurii despre executarea Strategiei menționată.

3. Ministerul Economiei și Infrastructurii, pînă la 1 aprilie a anului următor celui de referință, va prezenta Guvernului raportul anual cu privire la realizarea prevederilor Strategiei nominalizată.

4. Finanțarea acțiunilor prevăzute în Strategia nominalizată se va efectua din contul și în limitele mijloacelor bugetului public național și din alte surse financiare care nu contravin legislației.

6. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Economiei și Infrastructurii.

Prim-ministrul

Ion CHICU

Contrasemnează:

Viceprim-ministru, ministrul finanțelor

Serghei PUȘCUȚA

Ministrul economiei și infrastructurii

Anatol USATÎ

Ministrul educației, culturii și cercetării

Corneliu POPOVICI

STRATEGIA NAȚIONALĂ PENTRU INDUSTRIALIZAREA ȚĂRII până în anul 2030

INTRODUCERE

1. La etapa actuală, în economiile moderne, contribuția multilaterală a sectorului industrial este crucială și iminentă, iar aspectul inovațional al acestuia, prin aplicarea deopotrivă a tehnologiilor *de nivel mediu și înalt* în diverse ramuri industriale, oferă o importantă valoare adăugată sistemului economic *per ansamblu*. Respectiv, buna operaționalitate a unui sector industrial, ca de-altfel a celorlalte ramuri ale economiei, prezumă o ghidare adecvată și relevantă fundamentată pe un program unic de politici în domeniu.
2. Lipsa unui document unic de program motivațional în domeniul industrial, bine stratificat și structurat potrivit unor obiective și țeluri specifice, au constituit motivul elaborării unei noi strategii de industrializare Republicii Moldova, strategii care ar fi racordată la și la “pulsul” perpetuu din domeniu, atât sub aspect regional, cât și internațional. Astfel, potrivit pct. 37 al *Programului de activitate al Guvernului Republicii Moldova pentru 2016-2018*¹, în cadrul activităților în domeniul dezvoltării mediului de afaceri și climatului investițional se prevede anume elaborarea unui program național de industrializare a țării.
3. Trebuie să specificăm că ultimul document de politici în domeniul industriei a fost „Strategia de dezvoltare a industriei până în anul 2015” (HG nr.1149 din 05.10.2006). Or, după sfârșitul perioadei de realizare a acestuia sunt în prezent în vigoare doar un șir de documente strategice sectoriale și care se referă de-altfel tangențial și la dezvoltarea industriei. Adițional celor menționate, sunt mai multe documente de politici sectoriale în domeniile agroindustrial, energeticii, TIC, dezvoltării regionale, educației, mediului, transportului, etc., care mai mult sau mai puțin, sunt corelate cu dezvoltarea sectorului industrial al economiei naționale.
4. Totuși, marea majoritate a documentelor strategice și/sau de politici menționate au fost elaborate și aprobate în ani diferiți și prevăd diverse perioade de realizare, prezentând nivele diferite de implementare și, în mare parte, au o contribuție insuficientă la dezvoltarea sectorului industrial și a altor sectoare economice în întregime. În acest context, operabilitatea unui *document de politici unic* privind *dezvoltarea industrială* a țării este mai mult decât oportună. Respectiv, documentul dat trebuie să intercaleze actualizarea și interconectarea politicilor sectoriale, precum și să schițeze un mecanism de coordonare, implementare, monitorizare și evaluare a acestuia la nivel național.
5. Astfel, având în vedere cele relatate, dar și ținând cont de faptul că termenul de implementare a Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova-2020”, precum și a mai multor strategii sectoriale care sunt limitate la anul 2020, se apropie de sfârșit, considerăm că este momentul potrivit pentru elaborarea și aplicarea unei *Strategii de Dezvoltare a Industriei* până în anul 2030. Respectiv, aceasta stabilește un obiectiv prioritar și, alte câteva colaterale care ar fi

¹ <https://gov.md/ro/advanced-page-type/government-activity-program>

racordate la prioritățile naționale în domeniul dezvoltării ramurilor industriale și a celor conexe, precum și la identificarea surselor reale (interne și externe) de finanțare a activităților specific planificate.

6. Reieșind din cele expuse, obiectivul principal al *STRATEGIEI* este creșterea competitivității și productivității în sectorul industrial al Republicii Moldova, creștere sprijinită în linii mari pe aspecte inovative, obiectiv care tinde să fie susținut de aspecte inter-conexe precum:

- Consolidarea competitivității și inovării;
- Ameliorarea mediului de afaceri din sectorul industrial;
- Activități pentru susținerea dezvoltării pe termen lung a industriei, transpuse prin:
 - *Crearea noilor locuri de muncă* (cu suportul și extinderea capacităților de producție pe o pregătire înalt-calificată a forței de muncă);
 - *Creșterea contribuției industriei în economia națională* (prin aplicarea inovațiilor și transferului tehnologic; crearea infrastructurii de calitate; extinderea sectorului în profil regional prin dezvoltarea clusterială; consolidarea și dezvoltarea IMM-urilor);
 - *Internaționalizarea întreprinderilor și integrarea industriei în lanțurile valorice mondiale* (prin absorbția investițiilor străine în sectorul industrial; dezvoltarea producției autohtone orientate spre export și re tehnologizarea proceselor de producție a întreprinderilor, stimularea legăturilor dintre companiile locale și cele străine investitoare în Moldova etc.).

7. Astfel, în prezent industria este marcată de două aspecte importante, și anume *ponderea sectorului în PIB și ocuparea forței de muncă economic active* în domeniu. Respectiv, actualmente industria contribuie cu puțin peste 15% în PIB, sector în care este angajată cca 12% din populația ocupată. Or, ca indicatori de performanță, aceasta mizează către sf. anilor '30 ai acestui secol la o pondere în jurul a 20% din PIB și o populație ocupată de peste 15% a celei active din economia națională. Or, *industria prelucrătoare* ar constitui cca 84% din structura totală a activității de producție din sector, iar 37% din ponderea producției industriei prelucrătoare îi revine de fapt *industriei alimentare și băuturilor*, fapt ce denotă aspectul agroindustrial al acesteia în general. Aceasta este concentrată practic pe tot teritoriul Republicii Moldova. Respectiv, după aceasta urmează industria textilă, care ar contribui cu peste 12% din totalul producției industriei prelucrătoare.

8. Măsurile ce urmează a fi implementate și rezultate urmare a activității de elaborare a proiectului *Strategiei* de către grupul de experți, au fost discutate, convenite și prioritizate deopotrivă cu Grupul de lucru interministerial pentru elaborarea acesteia.

9. În plus, la aspectul de finanțare a acțiunilor în cadrul procesului de implementare a Strategiei de Dezvoltare a Industriei Republicii Moldova, s-a ținut cont de 3 surse de finanțare majore, și anume:

- Fonduri specifice ale Acordului de Asociere RM-UE și DCFTA, UNIDO etc.;
- Surse din cadrul Bugetului de Stat;
- Alte fonduri ale donatorilor/Instituțiilor financiare internaționale (IFI), Fondul de Dezvoltare Regională, Fondului de Rezervă, Fondului de Eficiență Energetică etc.

10. Astfel, Strategia de Dezvoltare a Industriei a fost concepută pentru a oferi prioritate unor măsuri mai clare și concise în domeniu. Astfel, acestea fiind distribuite adecvat pe parcursul perioadei de implementare, urmează să permită resurselor financiare existente să pună în aplicare măsurile în mod eficient, precum și să ofere sectorului privat timp pentru a absorbi diverse forme de suport financiar-monetar.

11. *Măsurile, calendarul, bugetul, direcțiile strategice și domeniile specifice de intervenție* sunt descrise într-o manieră distinctă, care iau forma unui Plan de Acțiuni etapizat (3 etape a câte

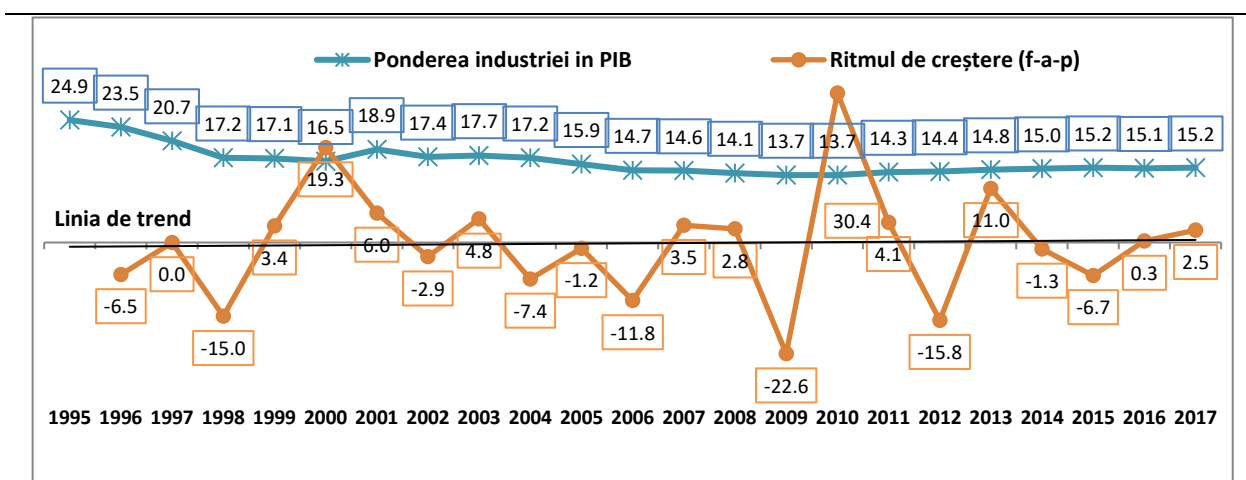
4 ani fiecare) pentru perioada 2019-2030, I etapă a căruia poate fi găsită la capitolul VI al strategii în cauză.

1. CONJUNCTURA INDUSTRIALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

1.1. STAREA CURENTĂ A SECTORULUI INDUSTRIAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

12. După recesiunea din anii 90 pînă în anul 2005, industria Republicii Moldova a înregistrat o creștere medie anuală de cca 0,7%, însă ponderea acesteia în PIB s-a redus de la 30% pînă la 15,9% (figura 1), în condițiile în care alte sectoare au crescut mai rapid.

Figura 1: Ponderea industriei în PIB și ritmul anual de creștere (%), 1995-2017

Sursa: BNS, www.statistica.md

13. Acest fapt a impus elaborarea Strategiei de dezvoltare a industriei pe perioada pînă în anul 2015, care a avut drept scop formarea unui sector industrial al economiei tehnologic avansat, scientintensiv, eficient și competitiv, racordat la standardele europene. Strategia urmărea atingerea pînă în anul 2015 a următoarelor obiective de bază: asigurarea ritmului anual de creștere a producției industriale de 8-10%; creșterea ponderii industriei în PIB pînă la 20-22%. Întru realizarea obiectivelor nominalizate și, în final, a obiectivului strategic, proiectul de politici s-a concentrat supra soluționării consecvente a unui complex de sarcini interconexe, cum ar fi: modernizarea ramurilor tradiționale ale industriei; crearea și dezvoltarea sectoarelor industriale (clusterilor), bazate pe utilizarea tehnologiilor moderne, scientintensive și care să reprezinte centre de integrare industrială (de producere) a întreprinderilor mici și mijlocii; crearea condițiilor pentru activitatea inovațională, consolidarea permanentă a potențialului științific, creșterea nivelului științific și profesional de pregătire a cadrelor în domeniul industriei; creșterea eficienței utilizării resurselor umane, materiale și financiare în baza utilizării tehnologiilor avansate în procesul de producție industrială.

14. Cu toate acestea, în perioada 2006-2011 ponderea industriei în PIB a continuat să descrească pînă la 13,7%. Această tendință s-a datorat următorilor factori:

- embargo-ul la exportul producției vinicole în Federația Rusă și condițiile climaterice din anul 2007. Drept urmare, în anul 2008 producția industrială au fost practic la nivelul anului 2006, majorîndu-se cu doar 0,2%.
- criza financiară globală și recesiunea principalelor economii pe plan extern, în special a țărilor care sunt principali parteneri comerciali ai Republicii Moldova, a afectat în mod deosebit dezvoltarea țării noastre în anul 2009. Cererea mondială redusă a contribuit negativ asupra evoluției producției industriale care s-a diminuat cu 21,1% față de anul 2008.

15. Începând cu anul 2012 ponderea industriei în PIB a cunoscut o ușoară creștere până la cca. 15%, deși evoluția medie anuală a fost negativă (-0,8%), iar în anii 2013-2017 ponderea industriei în PIB s-a stabilizat în jurul valorii de 15% ($\pm 0,2\%$)

16. Dintre țările de referință (tabelul 1), doar Belarus a suferit în perioada 2000-2010 o cădere mai mare a ponderii industriei prelucrătoare în PIB, însă această cădere s-a produs la valori mult mai înalte ale indicatorului respectiv. În consecință, **Moldova are una dintre cele mai reduse ponderi a industriei prelucrătoare în PIB (11,5%) printre țările de comparație**, cu excepția Georgiei (10,6%) și Letoniei (11,0%), care a suferit o pierdere de cca. 30% a potențialului industrial în perioada crizei regionale din anii 2007-2009. Media țărilor cu venituri mai mici de medie conform clasificării Băncii Mondiale (grup în care este inclus și Moldova) este de cca. 16%.

17. Deși scăderea ponderii industriei prelucrătoare în UE de la 16,8% în anul 2000 până la 14% în 2017 este, în principal, legată de așa-numitul fenomen al industrializării "pozitive", (proces legat de maturizarea economiei, manifestat prin relocalizarea unor obiective industriale către alte țări sau prin creșterea mai accelerată a sectorului terțiar), în Comunicarea sa din anul 2012 "A Stronger European Industry for Growth and Economic Recovery" Comisia Europeană și-a fixat ca obiectiv **creșterea ponderii industriei în PIB până la 20% către anul 2020², nivel care ar trebui să servească drept reper și pentru RM.**

Tabelul 1: Contribuția industriei prelucrătoare la crearea PIB (1996-2017)

Țara/grupul de țări	Ponderea VA din industria prelucrătoare (VAIP) în PIB, %					Modificarea ponderii, p. p.	
	2000	2005	2010	2016	2017	2000-2010	2010-2017
UE	16,8	15,1	12,0	14,2	14,0	2,0	0,1
Țări cu venituri mai mici de medie	17,2	18,1	16,1	15,7	15,6	1,1	0,5
Belarus	27,0	25,3	22,5	20,2	22,2	4,5	0,3
Estonia	15,5	14,7	13,7	13,5	13,3	1,7	0,4
Georgia	9,5	12,1	10,6	10,4	10,6	2,1	0,0
Lituania	16,9	19,2	16,0	17,0	17,6	0,1	0,7
Letonia	13,7	11,5	12,0	10,7	11,0	1,7	1,0
Macedonia	9,0	9,7	9,0	12,2	11,8	0,0	2,0
Moldova	14,0	13,1	10,2	11,8	11,5	3,8	1,3
România	10,8	21,0	22,0	20,2	20,2	3,0	2,7
Ucraina	16,3	17,3	13,2	12,0	12,4	3,1	0,8

Sursa: World Development Indicators (WDI)

18. În contrast, serviciile au crescut ca pondere în PIB din contul agriculturii și industriei (tabelul 2). În general, economia Moldovei a suferit modificări structurale semnificative începând cu anul 2000, serviciile crescând în ritmul cel mai înalt (+10,1 p. p.), iar agricultura și industria prelucrătoare au pierdut respectiv 13,2 p. p. și 2,5 p. p.. Într-un circuit sănătos al creșterii economice, industria poate genera creșteri ale valorii adăugate în agricultură și servicii.

19. Într-adevăr, acest lucru se întâmplă în așa țări precum Belarus, Lituania, Macedonia, România, Estonia, unde ritmul mai înalt de creștere în industrie răspândește efecte de creștere și în alte sectoare. În contrast, în țări precum Letonia, Moldova și Ucraina forța motrice a creșterii economice sunt serviciile și/sau agricultura. Comparația cu alte țări în scopuri de dezvoltare strategică și de elaborare a politicilor industriale este importantă pentru contextualizarea stării și performanței sectorului industrial al RM.

² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions "A Stronger European Industry for Growth and Economic Recovery", Brussels, 10.10.2012 COM(2012) 582 final

20. De fapt, comparația este necesară deoarece competitivitatea sectorului industrial este un concept relativ. În această situație, comparațiile ajută la determinarea poziției țării pe arena globală industrială și la înțelegerea faptului, dacă țara este mai mult sau mai puțin competitivă, sau a înregistrat performanțe mai bune sau mai proaste față de alte țări. Aceste comparații ajută, de asemenea, la identificarea “modelelor de dezvoltare” și, în același timp, la studiarea amenințărilor de ordin competițional din partea altor țări. Comparația performanței industriale a țării se face, de obicei, în raport cu competitorii la nivel regional sau global, ceea ce a și condiționat includerea țărilor respective în grupul țărilor de referință.

Tabelul 2: Compoziția valorii adăugate în țările de comparație (2000-2017)

Țara	Sectorul	2000		2017		2000-2017
		Valoarea adăugată (în prețuri constante ale anului 2010), US\$	Pondere în PIB, %	Valoarea adăugată (în prețuri constante ale anului 2010), US\$	Pondere în PIB, %	Ritmul mediu anual de creștere, %
Belarus	Agricultura, silvicultura și pescuitul	3 155 257 927	12,1	6 058 026 684	7,8	4,27
	Industria prelucrătoare	4 898 429 834	27,0	14 444 455 170	22,2	6,78
	Serviciile	14 233 574 656	39,9	27 684 996 045	46,9	4,37
Letonia	Agricultura, silvicultura și pescuitul	699 567 620	4,6	1 178 439 771	3,4	3,85
	Industria prelucrătoare	2 359 790 626	13,7	3 530 759 318	11,1	2,96
	Serviciile	9 386 095 465	61,2	18 848 318 848	64,4	4,41
Lituania	Agricultura, silvicultura și pescuitul	1 115 115 064	5,6	1 299 810 028	3,1	1,29
	Industria prelucrătoare	3 502 555 700	16,8	8 880 521 063	17,6	6,21
	Serviciile	15 052 953 165	57,0	28 527 376 739	60,3	3,96
FYROM	Agricultura, silvicultura și pescuitul	793 816 407	10,1	991 415 897	9,4	1,67
	Industria prelucrătoare	717 830 389	9,0	1 433 779 059	11,8	4,78
	Serviciile	3 934 059 957	52,8	5 937 966 691	54,2	2,37
Moldova	Agricultura, silvicultura și pescuitul	660 473 993	25,4	1 033 146 695	12,2	4,41
	Industria prelucrătoare	506 614 141	14,0	886 142 819	11,5	4,41
	Serviciile	1 866 858 924	45,3	3 994 795 130	55,4	4,64
România	Agricultura, silvicultura și pescuitul	8 514 637 315	10,8	11 852 763 415	4,4	2,39
	Industria prelucrătoare	22 724 346 272	19,8	44 923 103 643	20,2	4,81
	Serviciile	53 819 380 205	48,9	108 733 505 449	56,2	4,74
Ucraina	Agricultura, silvicultura și pescuitul	7 609 087 933	14,5	13 257 891 653	10,2	4,15
	Industria prelucrătoare	9 985 087 013	16,3	13 788 183 376	12,4	3,10
	Serviciile	49 631 046 537	39,5	90 593 970 210	50,3	2,65
Estonia	Agricultura, silvicultura și pescuitul	477 817 909	4,3	601 436 906	2,5	2,61

Industria prelucrătoare	1 768 358 157	15,5	3 584 630 151	13,3	5,55
Serviciile	8 437 008 000	60,2	14 335 176 298	60,4	3,44

Sursa: WDI

21. La rândul său, **tabelul 3** oferă o imagine a ponderii exportului de produse industriale în totalul exportului în țările de comparație, precum și a evoluției acesteia în perioadele 2000-2010 și 2010-2017. După cum se poate observa, evoluția indicatorului respectiv pentru Moldova a fost instabilă. Din anul 2000 până în 2010 s-a produs o diminuare a ponderii exportului de produse industriale în totalul exportului cu aproape 11 p. p., în timp ce în perioada 2010-2017 aceasta a crescut cu ceva mai mult de 11 p. p., ceea ce poate fi interpretat, mai degrabă, ca o recuperare a pozițiilor pierdute după criza din 2008-2009.

22. Același lucru s-a întâmplat și în alte țări (Lituania, Estonia, alte state UE) și este caracteristic și pentru grupul de țări cu venituri mai mici de medie, sau pentru media la nivel mondial. Mențiunea care se impune, însă, este că toate țările respective "au căzut" de la valori mult mai înalte ale acestui indicator, respectiv, au revenit/revin la aceleași valori, în timp ce **Moldova are cea mai joasă pondere a exportului de produse industriale în totalul exportului printre țările comparate, și de aproape 2 ori mai mică decât media mondială.**

Tabelul 3: Contribuția produselor industriale la export (2000-2017)

Țara/grupul de țări	Ponderea exportului de produse industriale în exportul total al țării, %				Modificarea ponderii, p. p.	
	2000	2005	2010	2017	2000-2010	2010-2017
Belarus	65,1	52,1	53,0	54,8	-12,1	1,8
Estonia	72,8	70,1	62,5	68,2	-10,4	5,8
Georgia	31,4	40,1	48,4	38,4	17,0	-10,1
UE	78,8	79,0	75,6	80,0	-3,2	4,5
Țări cu venituri mai mici de medie	56,3	59,2	46,3	52,2	-10,0	5,9
Letonia	56,1	56,6	58,6	60,9	2,5	2,3
Lituania	60,1	55,5	53,9	61,8	-6,1	7,9
Moldova	33,3	24,8	22,6	34,0	-10,8	11,4
Macedonia	69,4	71,7	68,1	82,3	-1,3	14,2
Romania	77,3	79,5	78,5	79,5	1,3	1,0
Ucraina	69,4	69,4	64,6	46,7	-4,8	-17,9
Media mondială	71,2	69,8	66,2	66,8	-4,9	0,6

Sursa: WDI

23. Pasul următor în diagnoza stării industriei unei țări îl constituie analiza capacității industriale pe piața internă și de export. Acest lucru poate fi făcut utilizând diverși indicatori. În general, însă, indicatorul de bază acceptat pentru măsurarea capacității industriale îl constituie valoarea adăugată în industrie (VAI). Pentru a o ajusta la mărimea țării și a facilita astfel comparația între țări, este important ca aceasta să fie împărțită la numărul populației sau al

angajaților din industrie.

24. Acest indicator oferă o imagine a nivelului de industrializare a țării și este un indiciu al capacității acesteia de a crea valoare adăugată în procesul industrial. După cum se poate observa din **tabelul 4, după nivelul capacității industriale Republica Moldova depășea în 2017 doar Ucraina printre cele 11 țări/grupuri de țări de comparație**. În același timp, acest nivel era de aproape 2 ori mai redus decât în Belarus și Macedonia, de cca. 4,5 ori mai mic decât în România și Letonia, și de cca. 5-5,5 ori decât în Estonia, Lituania, sau media mondială.

Tabelul 4: Capacitatea industrială în țările de comparație (2000-2017)

Țara/grupul de țări	Valoarea adăugată per angajat în industrie (în prețuri constante ale anului 2010), US\$			Modificarea (în %)	
	2000	2010	2017	2000-2010	2010-2017
Belarus	1 217	11 618	12 076	1670%	120%
Estonia	16 100	27 615	34 280	71%	24%
UE	58 635	68 467	73 731	17%	8%
Țări cu venituri mai mici de medie	5 926	6 765	7 544	14%	12%
Lituania	14 036	31 070	38 046	114%	10%
Letonia	16 521	25 013	28 102	51%	13%
Moldova	4 700	4 604	6 668	-2%	45%
Macedonia	7 262	10 404	12 542	43%	21%
România	12 548	25 297	28 845	102%	14%
Ucraina	1 521	6 802	5 504	52%	-10%
Media mondială	23 758	26 672	29 980	12%	12%

Sursa: WDI

25. Din cauză că anumite țări își protejează piața internă mai mult decât altele, indicatorul dat poate oferi o imagine distorsionată a capacității industriale, competitivității și performanței industriale, așa cum acesta nu captează factorii de competitivitate internațională. Este important, astfel, de a completa analiza VAIP per capita/per angajat în industrie cu cea a altor indicatori care să capteze expunerea la competiția globală și orientarea la export, ceea ce plasează competitivitatea activității industriale a țării în plan internațional.

26. În acest scop se utilizează indicele exportului de produse industriale per capita, ca un indicator de bază al capacității de export de produse industriale a unei țări și a competitivității comerțului cu astfel de produse (**tabelul 5**). Acest indicator reflectă capacitatea țării de a face față cererii globale de produse industriale într-o lume globalizată, adică într-un mediu foarte competitiv și în continuă schimbare. Exportul de produse industriale indică în ce măsură producția internă industrială este competitivă pe plan internațional. Datele din tabelul de mai jos relevă faptul că **Republica Moldova are cea mai redusă capacitate de export a produselor industriale printre țările de comparație**.

27. Cel mai important este, însă, că **decalajul față de țările din regiune este foarte mare**. Aceasta era în anul 2017 de aproape 29 de ori mai redusă decât în Estonia, de cca. 23 ori – decât în Lituania, de 14 ori – decât în Letonia, etc. Chiar și țările cu cea mai proastă performanță – Georgia și Ucraina- depășesc Moldova la acest capitol cu 36% și, respectiv, 57%. Cu toate că ritmul de creștere a acestui indicator în ultimii 7 ani a fost unul dintre cele mai înalte printre țările de comparație (cu excepția Macedoniei), este evident că **fără o accelerare substanțială a acestuia rămânerea în urmă față de țările din regiune se va menține încă mult timp**.

Tabelul 5: Capacitatea de export a produselor industriale în țările de comparație (2000-2017)

Țara	Exporturile de produse industriale per capita (în prețuri curente), US\$	Modificarea (în %)
------	--	--------------------

	2000	2010	2017	2000-2010	2010-2017
Belarus	669	2 262	1 979	238%	-13%
Estonia	2 515	8 596	10 495	242%	22%
Georgia	48	313	497	547%	59%
Letonia	736	3 410	5 212	363%	53%
Lituania	958	5 454	8 247	469%	51%
Moldova	49	227	364	360%	60%
Macedonia	549	1 351	2 432	146%	80%
Romania	450	2 173	3 192	383%	47%
Ucraina	263	899	572	242%	-36%

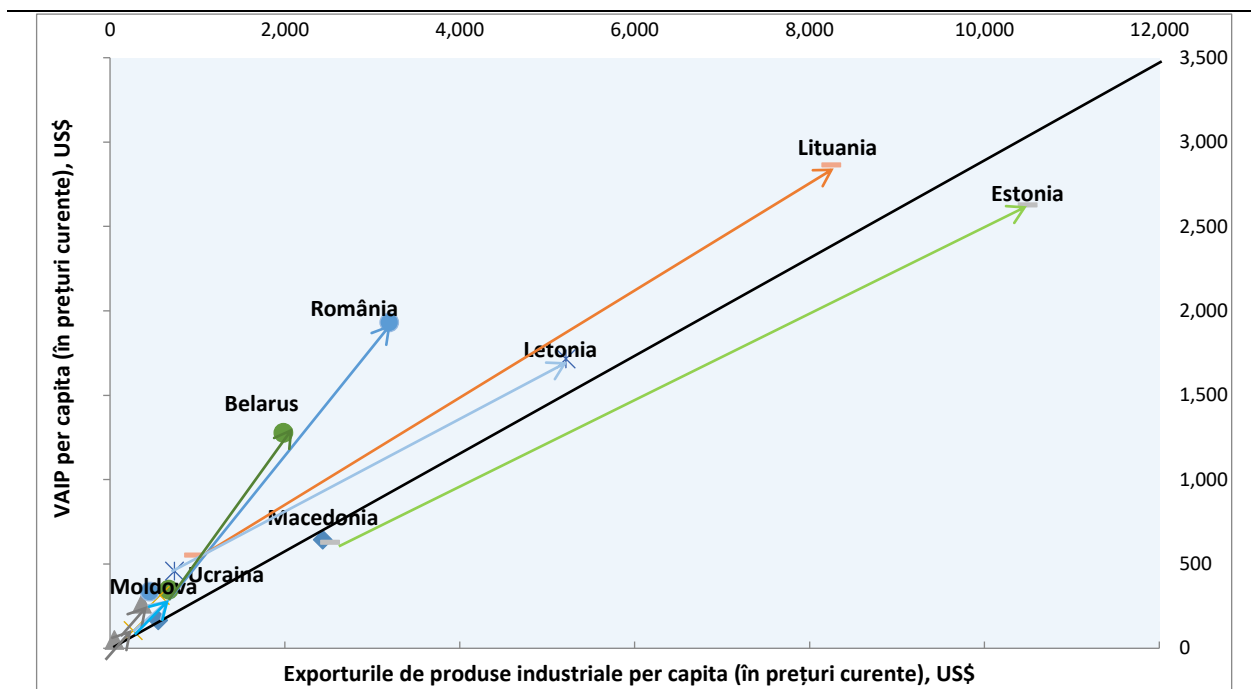
Sursa: UNCOMTRADE

28. În același timp, **figura 2** face o comparație între capacitățile de producție și de export a producției industriale în țările de referință între anii 2000 (începutul liniei) și 2017 (vârful liniei). Dacă linia de evoluție a unei țări se află deasupra liniei de 45 de grade, acest fapt semnalizează că capacitatea de producție industrială a țării (exprimată ca VAIP *per capita*) depășește cu mult capacitatea de export a producției industriale (exprimată ca exportul de producție industrială *per capita*).

29. În caz contrar, capacitatea de export a producției industriale depășește capacitatea de producție industrială. Cu excepția Estoniei și, parțial, a Macedoniei, toate țările de comparație se situează deasupra liniei de 45 de grade, ceea ce, într-o interpretare directă ar însemna că aceste țări sunt angajate în activități industriale ce generează valoare adăugată pe piața internă. Având, însă, în vedere capacitatea de producție industrială redusă în comparație cu alte țări (mai ales în cazul Moldovei, Ucrainei, Macedoniei), cea mai plauzibilă explicație ar fi că **industriile acestor țări nu sunt angajate pe deplin în exportul de produse industriale, ci mai degrabă se orientează la piața internă.**

30. Acest fapt se datorează, cel mai probabil, **competitivității reduse la nivel internațional a producției lor industriale.** O altă explicație, legată de prima, ar fi **integrarea limitată a acestor țări în lanțurile valorice internaționale, astfel că, cea mai mare parte a valorii adăugate se generează pe plan intern.** Acest lucru nu este neapărat ceva negativ în cazul țărilor mari, însă în cazul țărilor mici, ca Moldova, **angajarea mai plenară în activități de export este vitală pentru obținerea economiilor de scară și creșterea productivității industriei.**

Figura 2: Capacitatea industrială și de export a industriei în țările de comparație (2000-2017)

Sursa: UNCOMTRADE și WDI

31. Tendințele descrise mai sus sunt reflectate, într-o oarecare măsură, și în **tabelul 6**, care arată impactul țărilor de comparație în crearea valorii adăugate industriale și în exportul de produse industriale la nivel mondial (măsurat ca ponderea fiecărei țări în VAIP și, respectiv, exportul mondial de produse industriale). **Moldova are cele mai mici valori ale acestor indicatori printre țările de comparație, respectiv, cel mai mic impact în crearea de valoare adăugată și generarea de exporturi de produse industriale la nivel mondial.**

32. Este important de analizat, însă, și ritmul de creștere al acestor indicatori. Asta deoarece pentru țările care produc/exportă deja volume mari de producție industrială este mai ușor, din punct de vedere statistic, să câștige cote mai mari în totalul valorii adăugate create sau în exportul mondial de produse industriale. Pentru ca o țară să-și mărească ponderea în valoarea adăugată și/sau în exportul de produse industriale la nivel mondial, este necesar ca ritmul de creștere al VAIP, respectiv al exportului de produse industriale să fie mai mare decât ritmul mediu la nivel mondial.

33. Cu alte cuvinte, **pentru îmbunătățirea competitivității producției (exportului) sectorului industrial, nu este suficient ca o țară doar să crească, ci este necesar ca aceasta să crească mai rapid decât cresc alte țări.** Din compararea evoluțiilor acestor indicatori putem concluziona că performanțele mai slabe ale Republicii Moldova în termeni de capacitate industrială și export a produselor industriale se datorează, în special, evoluțiilor mai slabe din perioadele istorice mai îndepărtate.

34. Astfel, creșterea ponderii VAIP a sectorului industrial moldovenesc în VAIP mondial în perioada 2000-2010 a constituit doar cca. 91% față de cca. 107% media țărilor de comparație. În schimb, la o medie de creștere de doar cca. 2% a țărilor de comparație în perioada 2010-2017, Moldova a demonstrat o creștere a ponderii VAIP proprii în VAIP mondial de peste 34%. Aceleași tendințe se atestă și în cazul ponderii exportului de produse industriale în exportul pe plan mondial, cu mențiunea că și performanțele istorice și cele curente ale Moldovei sunt mai mari decât ale țărilor de comparație.

Tabelul 6: Impactul țărilor de comparație în crearea valorii adăugate în industrie și în exportul de produse industriale la nivel mondial (2000-2017)

Țara	Ponderea în VAIP mondial, %			Modificarea, în %		Ponderea în exportul de produse industriale la nivel mondial, %			Modificarea, în %	
	2000	2010	2017	2000-2010	2010-2017	2000	2010	2017	2000-2010	2010-2017
Belarus	0,057%	0,123%	0,098%	117,2%	-20,2%	0,144%	0,210%	0,157%	46,3%	-25,3%
Estonia	0,014%	0,026%	0,028%	76,9%	9,4%	0,076%	0,112%	0,115%	47,6%	2,5%
Georgia	0,004%	0,012%	0,013%	173,3%	10,7%	0,005%	0,013%	0,016%	162,7%	25,4%
Letonia	0,018%	0,027%	0,027%	52,2%	-0,5%	0,038%	0,071%	0,085%	86,6%	20,1%
Lituania	0,032%	0,060%	0,067%	88,3%	12,3%	0,073%	0,167%	0,199%	130,3%	19,5%
Moldova	0,003%	0,006%	0,008%	91,4%	34,3%	0,004%	0,008%	0,011%	104,0%	36,5%
Macedonia	0,006%	0,009%	0,011%	59,3%	22,7%	0,024%	0,027%	0,042%	13,6%	54,6%
Romania	0,122%	0,364%	0,309%	198,3%	-15,2%	0,215%	0,435%	0,526%	102,2%	20,7%
Ucraina	0,084%	0,172%	0,113%	104,9%	-34,3%	0,278%	0,403%	0,212%	45,3%	-47,5%
Țări cu venituri mai mici de medie	3,621%	6,697%	7,946%	84,9%	18,6%	3,407%	4,219%	5,032%	23,8%	19,3%

Sursa: UNCOMTRADE și WDI

1.2. POTENȚIALUL INDUSTRIAL LA NIVEL NAȚIONAL ȘI REGIONAL

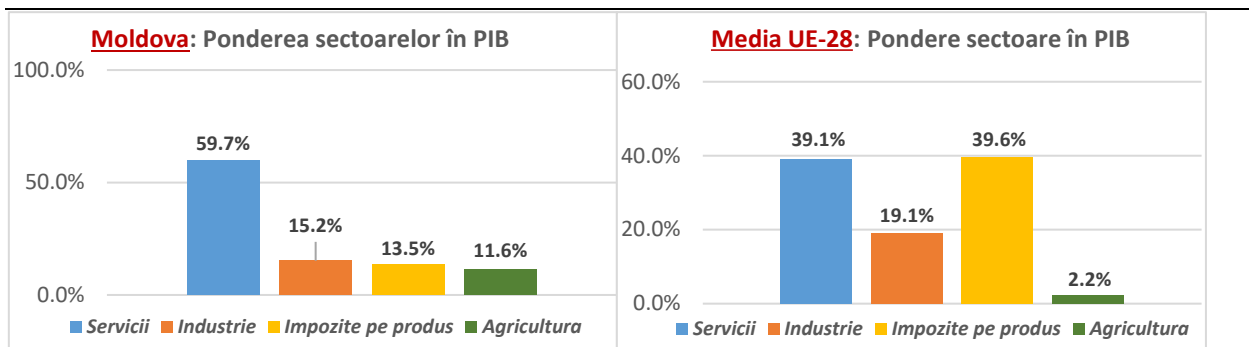
35. Dacă-ar fi să recurgem la o retrospectivă succintă a potențialului industrial al Republicii Moldova, ar trebui să invocăm acel masiv proces de industrializare în care a fost atrasă țara în perioada sovietică. În linii mari, procesul de industrializare a economiei republicii a demarat pe la începutul anilor '60 ai secolului XX, proces care de fapt a și coincis în timp cu primul val de industrializare postbelică a economiilor emergente. Însă, "coagularea" – așa zisă – a sectorului industrial modern s-a realizat, *de facto*, prin integrarea *in corpore* a industriei ex-RSS Moldovenești în marele complex industrial unic al ex-URSS.

36. La acea vreme principalele ramuri ale industriei ce funcționau în Republica Moldova la momentul destrămării URSS, de regulă, erau: *construcția și asamblarea tehnicii agricole, construcția de mașini-unelte, materiale de construcție, microelectronică și tehnică de calcul, televizoare, frigider și camere frigorifice, pompe hidraulice industriale, industrii agroalimentare*. Ramurile specificate compilau, *per se*, un consum mare de forță de muncă și tehnologic avansate din industria electronică și constructoare de aparate, ramuri care de fapt executau comenzi pentru complexul militar unional. Per ansamblu, către anii '80 a secolului trecut, aparent, a fost finalizat procesul de formare a structurii sectorului industrial autohton. Acesta era fundamentat, în mare parte, pe dezvoltarea prioritară a ramurilor de prelucrare a materiei prime agricole, a întreprinderilor de producere a tehnicii agricole și din industria ușoară, precum și a celor sciento-intensive.

37. În plus, aspectul primordial al politicii industriale din perioada sovietică îl constituia anume planificarea și gestionarea centralizată a proceselor din ramură, administrarea de către organele de stat a întreprinderilor, asigurarea centralizată tehnico-materială și de distribuire a mijloacelor financiare, investițiilor și a producției finite, ingerința statului în formarea și controlul prețurilor, subvenționarea unui șir de ramuri-cheie a sectorului etc. Astfel, către sf. anului 1989 ponderea

industrii în PIB-ul RSSM era de cca 39%³. Ulterior, ținând cont de procesul de destrămarea URSS și pierderea legăturilor cu centrul industrial unional, ponderea industriei în PIB a scăzut dramatic, cotă ce constituia 15,2% ca valoare procentuală *per total* economie în 2017. Pe de altă parte, sectorul în cauză are o contribuție de puțin peste 19% în PIB-ul UE-28 (**Figura 3**).

Figura 3: Contribuția sectorială în PIB-ul Moldovei vs. cel al UE-28, % 2017

Sursa: www.statistica.md, <http://ec.europa.eu/eurostat>, <http://www.doingbusiness.org> și calculele autorilor.

38. Chiar teoria economică contemporană definește *dezindustrializarea* ca pe un proces caracterizat de scăderea concomitentă a ponderii industriei în PIB și a gradului de ocupare în industrie, ca pondere din numărul total de angajați⁴. Așa precum specificase-mi anterior, dezindustrializarea în Republica Moldova a fost parte a unui vast și complex proces de dezindustrializare a statelor fostului “lagăr” socialist și influențată de șocurile tranziției la economia de piață. Însă, pentru Republica Moldova, incidența și durata fenomenului au avut conotații mult mai pronunțate, atât urmare a pierderii unor capacități productiv-industriale importante, cât și din lipsa unor soluții și politici adecvate de reacție.

39. De regulă, în economiile dezvoltate, sectorul serviciilor are o contribuție mai mare în PIB față de cel industrial. Însă, în statele ca atare procesul în cauză s-a perpetuat mai lent, și în special, prin relocalizarea unor obiective industriale către alte țări sau prin creșterea mai accelerată a sectorului terțiar decât a celui industrial, fenomen numit și „*dezindustrializare pozitivă*”⁵. Totodată, procesul de dezindustrializare în Moldova comportă și un caracter al unei dezindustrializări „*premature*”, proces care a demarat mult mai devreme perioadei anilor '90 ai secolului trecut comparativ cu nivelul de dezvoltare economică a țării.

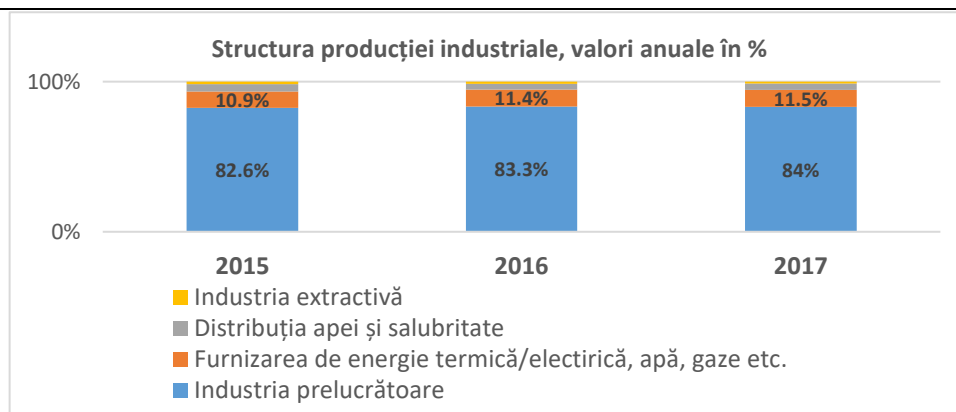
40. Astfel, potrivit celor descrise, inclusiv și a datelor statistice oficiale, sectorul industrial din Republica Moldova este focusat pe 4 dimensiuni industriale. Or, aceasta ar fi *industria prelucrătoare* (industria alimentară și a băuturilor, fabricarea articolelor de îmbrăcăminte, produselor textile etc.), *producția de mașini și aparate electrice*, *producția de produse din minerale nemetalifere*, *industria extractivă* ș. a. Totuși, potrivit structurii producției industriale pe tipuri de activități, aceasta ar comporta activitățile din figura de mai jos:

Figura 4: Structura producției industriale pe tipuri de activități, valori anuale în %

³ Country programming framework for inclusive and sustainable industrial development Republic of Moldova 2019 – 2023, UNIDO.

⁴ Boulhol, H. Technology Differences, Institutions and Economic Growth: a Conditional Convergence. Document du travail du CEPII, 2004.

⁵ Ibidem.

Sursa: http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2017/14_AS.pdf

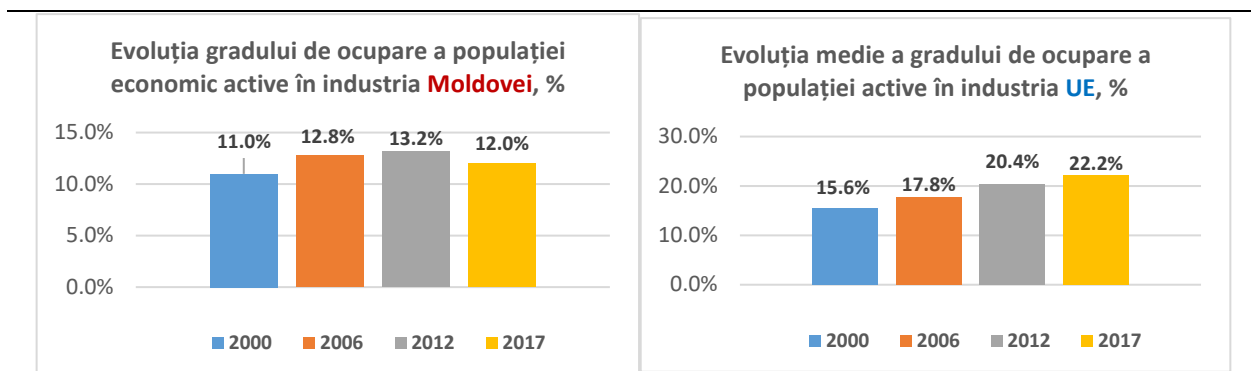
41. Astfel, producția **industrii prelucrătoare** ar constitui cca 84% din structura totală a activității de producție din sector, iar 37% din ponderea producției industriei prelucrătoare îi revine anume **industrii alimentare și băuturilor**, fapt ce denotă aspectul agroindustrial al acesteia în general. Aceasta este concentrată practic pe tot teritoriul Republicii Moldova. Respectiv, produsele fabricate de către întreprinderile **industrii textile, îmbrăcămintei și marochinăriei** ar constitui peste 12% din totalul producției industriei prelucrătoare, iar întreprinderi textile importante sunt localizate în Chișinău, Bălți, Cahul, Orhei, Ungheni etc.

42. Ținând cont că unul din aspectele strategice vizează factorul inovativ, o cercetare a Biroului Național de Statistică (BNS) privind activitatea de inovare a întreprinderilor din Republica Moldova pentru anii 2015-2016, evidențiază că cele mai inovatoare companii din țara noastră sunt din industria prelucrătoare. Din numărul total al acestora, cca 55% activează în domeniul industriei (din care cca 50% în industria prelucrătoare), iar peste 46% - domeniul serviciilor (din care 23% în comerțul cu ridicata, 9% - transport și depozitare, 7% - informații și comunicații și 5,2% - știință și tehnică). Datele BNS relevă că în municipiul Chișinău au desfășurat activitate de inovare cca 400 întreprinderi (58% din total), în regiunea de dezvoltare Nord – 109 întreprinderi (16%), în regiunea de dezvoltare Centru – 104 întreprinderi (15%), în regiunea de dezvoltare Sud - 44 întreprinderi (7%) și în UTA Găgăuzia - 23 întreprinderi (3%).⁶

43. Specificasem anterior despre cele două aspecte importante ale industriei, adică de **ponderea sectorului în PIB** și **ocuparea forței de muncă economic active** în domeniu. Astfel, după cum și invocasem, contribuția sectorului în perioada sovietică era de peste 25% pentru ambii indicatori stipulați. Totuși, având în vedere procesul de dezindustrializare început în perioada postbelică, indicatorii au diminuat vizibil. Respectiv, actualmente industria contribuie cu puțin peste 15% în PIB, sector în care este angajată cca 12% din populația ocupată. În **figura 5** sunt prezentate date comparative a nivelului de ocupare în industria Moldovei și media UE, indicator care este aproape de 2 ori mai mare față de cel cuantificat pentru Moldova, sector în care sunt angajați puțin peste 144 mii de persoane.

Figura 5. Evoluția nivelului de ocupare a populației economic active în industrie, **Moldova vs. UE**

⁶ <https://joblist.md/ro/news/angajatorului/industria-prelucratoare-din-moldova-bate-it-ul-si-la-inovare>

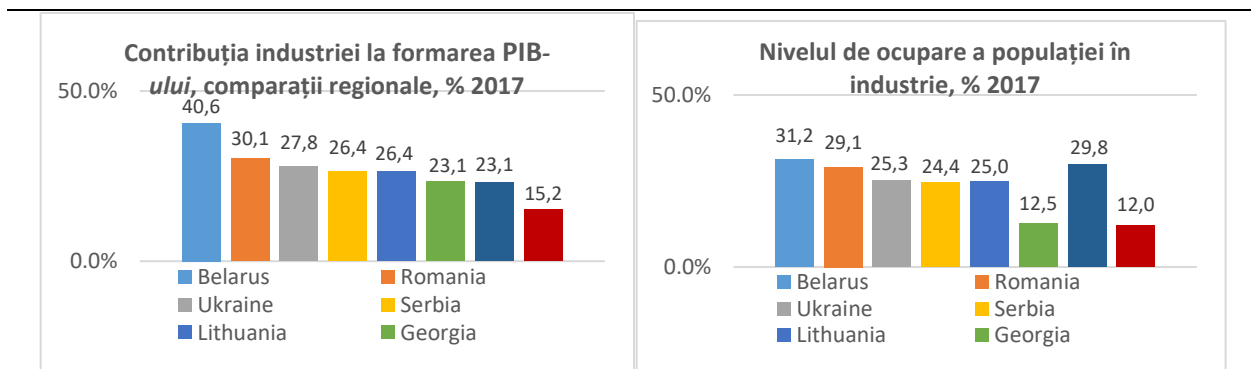
Sursa: www.statistica.md, <http://ec.europa.eu/eurostat>, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Manufacturing_statistics-NACE Rev. 2#Country analysis](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Manufacturing_statistics-NACE_Rev._2#Country_analysis), <http://www.doingbusiness.org>

44. Evoluțiile de pe piața forței de muncă din Republica Moldova din ultima perioadă reflectă, în speță, anume transformările din economia reală. Or, urmare a reducerii pronunțate a volumului de producție, sectorul industrial a disponibilizat oficial cca 200 mii persoane în comparație cu sfârșitul anilor '80. Preponderent, buna parte a acestor persoane au completat rândurile „populației inactive” și a celor plecați în străinătate în căutarea locurilor de muncă. Carența și nivelul insuficient de calificare și pregătire a personalului, aparent, este reflectată de toate nivelurile de educație, dar după cum o indică și unele date statistice marile deficiențe se pliază, în linii mari, pe învățământul profesional-tehnic și mediu de specialitate.

45. Dacă în cazul învățământului superior, angajatorii par să nu fie satisfăcuți pe deplin de nivelul de pregătire al absolvenților universitari, atunci pe filiera colegiilor, școlilor profesionale și de meserii, la problema calității instruirii se mai adaugă cea a deficitului acut de specialiști. Dar aceste deficiențe nu sunt uniforme. Populația cu studii superioare a cunoscut o creștere a ocupării în perioada 2000-2014 cu cca 117 mii persoane sau aproape 65%. Or, toate celelalte categorii după nivelul de instruire au înregistrat scăderi vizibile.

46. Totodată, ponderea sectorului industrial în ansamblul sistemului economic din Republica Moldova este de fapt cea mai mică din regiune, inclusiv dacă se compară asemenea state ca Ucraina sau Belarus sau cu unele țări membre ale UE ca Lituania sau România, dar și cu state candidate la aderarea în UE sau suprafață și masivitate a industriei comparabile cu Moldova, bunăoară ca Macedonia sau Georgia. Mai mult, chiar și nivelul de ocupare a populației economice active în sectorul industrial este cca 12%, or acesta ar fi mai jos față de media mondială care este de 22,4%. La acest indicator doar Macedonia înregistrează date destul de mari, or cca 30% din populația economic activă a țării este încadrată în sectorul industrial, sector care are o contribuție de 23% în PIB național.

Figura 6: Ponderea industriei în PIB și nivelul de ocupare, comparații regionale între state, % 2017

Sursa: https://data.worldbank.org/indicator/SL.IND.EMPL.ZS?name_desc=false&view=chart <https://www.indexmundi.com>, www.statista.com și calculele autorilor.

1.3. ANALIZA PRINCIPALILOR FACTORI DE COMPETITIVITATE A SECTORULUI

INDUSTRIAL

47. Odată ce toți indicatorii referitori la capacitatea industrială și de export au fost calculați (sub-capitolul 1.1), diferitele aspecte referitoare la creșterea și performanța sectorului industrial al unei țări pot fi totalizate într-un formular al competitivității industriale. Un astfel de formular permite de a monitoriza ușor performanța unei țări în timp. Mai mult, acesta poate fi comparat cu formularele similare ale altor țări pentru identificarea performanței țării pe plan internațional. **Tabelul 7** de mai jos prezintă un astfel de formular în baza indicatorilor calculați în sub-capitolul 1.1.

Tabelul 7: Formularul competitivității industriei Republicii Moldova

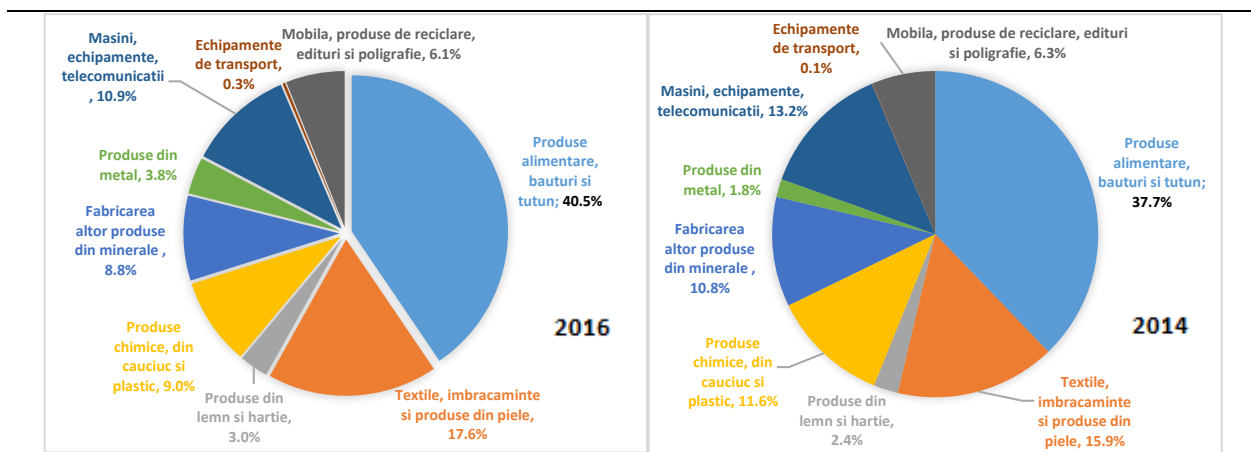
Formularul competitivității sectorului industrial al Moldovei								
Dimensiunea	Indicatorii industriei (VAIP)				Indicatorii comerțului (exporturi)			
	2000	2010	2017	2017-2000	2000	2010	2017	2017-2000
Ponderea (%)	14,0	10,2	11,5		33,3	22,6	34,0	
Capacitatea (US\$, prețuri curente)	49	166	264		49	227	364	
Impactul (%)	0,003	0,006	0,008		0,004	0,008	0,011	

48. După cum am concluzionat deja în sub-capitolul 1.1, schimbările structurale în economia Republicii Moldova sunt determinate, în cea mai mare parte, de creșterile mai rapide ale sectorului serviciilor și de evoluțiile mai încete, în ritmuri aproximativ egale, ale agriculturii și industriei prelucrătoare. Aceasta a făcut ca ponderea industriei să se diminueze în ultimii 17 ani. În al doilea rând, capacitatea industrială a crescut atât în privința potențialului de a genera o VAIP mai mare, cât și de a exporta mai multă producție industrială.

49. Totuși, **capacitatea de export a industriei a crescut în ritmuri mai rapide decât capacitatea de a genera VAIP, ceea ce poate semnifica că o mare parte a VA aferente producției industriale rămâne în afara țării, sau, cu alte cuvinte, industria moldovenească ocupă nișele de jos ale lanțurilor valorice internaționale.** În final, **ponderea Republicii Moldova atât în producția, cât și în exportul mondial de produse industriale a crescut, însă este una foarte redusă în termeni absoluți.** Totuși, faptul că această pondere a crescut reprezintă un indiciu că alte țări și-au crescut VAIP și exporturile de produse industriale în ritmuri mai mici decât Moldova.

50. Analiza competitivității la nivel macro poate ascunde însă anumite evoluții care au loc în interiorul sectorului industrial. În particular, doar analiza la nivelul sub-sectoarelor industriale poate oferi informații despre performanța și evoluția competitivității în timp a acestora, despre compoziția și modificările structurale ale industriei, care pot răspunde la următoarele întrebări: În ce domenii industriale este țara mai performantă sub aspect de producere și export? Care sub-sectoare au crescut cel mai rapid? Care sub-sectoare au evoluat cel mai lent sau nu s-au dezvoltat? Cum s-a modificat capacitatea de producere și export a diferitelor sub-sectoare în timp? Analiza competitivității la nivel sub-sectorial poate indica, de asemenea, în ce domenii o analiza mai profundă și/sau anumite intervenții pot fi benefice sau necesare.

Figura 7: Contribuția sub-sectoarelor la crearea VA în industria prelucrătoare a RM

Sursa: BNS.

51. După cum se poate observa din *figura 7* de mai sus, VA în industria moldovenească este dominată de sectoarele bazate pe resurse ("resource based"): sub-sectorul produselor alimentare, a băuturilor și tutunului genera în 2016 cca. 41% din toată VA creată în industria prelucrătoare, urmat de cel al textilelor, îmbrăcăminte și produselor din piele (cca. 18%). Dacă adăugăm la acestea și sub-sectorul produselor din lemn și hârtie, ponderea sub-sectoarelor bazate pe resurse în generarea de VA se apropie de 2/3 (61,1%). Mai mult, în timp această pondere s-a majorat (cu 5,1 p. p. față de anul 2014).

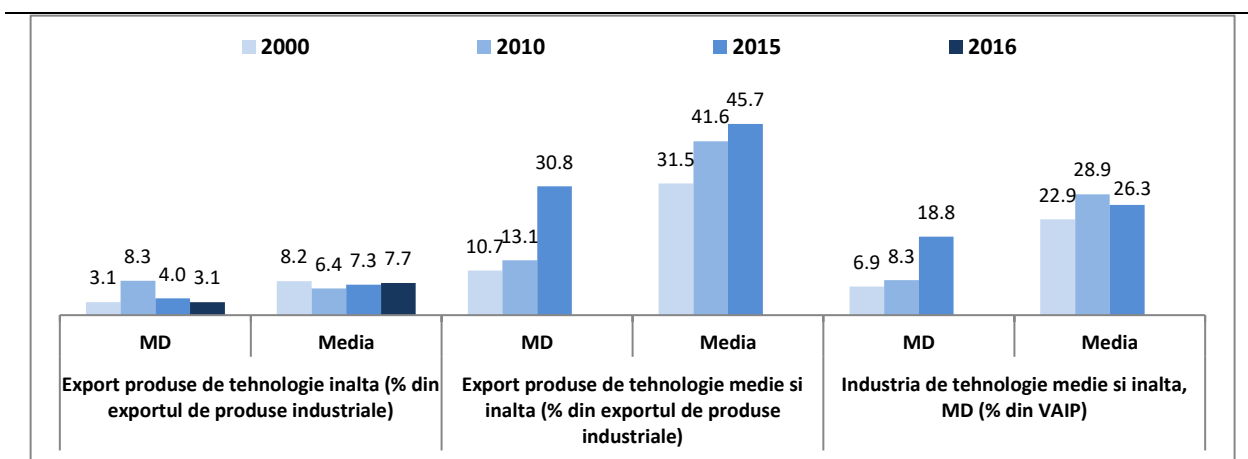
52. În contrast, ponderea sub-sectoarelor cu nivel de sofisticare tehnologică medie și înaltă ("medium and high technology") s-a redus de la aproape 25% în 2014 până la cca. 20% în 2016 (sub-sectoarele "Mașini, echipamente, instalații electrice și electronice", "Produce chimice, din cauciuc și material plastic", "Echipamente de transport"). Ponderea sub-sectoarelor cu nivel redus de sofisticare tehnologică ("low technology") a rămas nemodificată ("Fabricarea produselor din minerale nemetalice" și "Fabricarea produselor din metal). – 12,6% împreună. **Evoluția mai rapidă a sectoarelor bazate pe explorarea resurselor poate semnifica faptul că creșterea VA în industria prelucrătoare are preponderent un caracter extensiv și nu se bazează suficient pe explorarea factorilor de productivitate și tehnologie.**

53. Ca o confirmare a ipotezei respective pot servi și datele referitoare la ponderea produselor de tehnologie medie și/sau înaltă în totalul exportului de produse industriale sau în totalul valorii adăugate create în industria prelucrătoare. După cum o atestă și datele din *figura 8* de mai jos, **ponderea produselor de tehnologie înaltă în exportul de produse industriale ale țării era în anul 2016 de 2,5 ori mai mică decât media țărilor de comparație** (în categoria țărilor de comparație au fost incluse Belarus, Estonia, Letonia, Lituania, Georgia, Macedonia, România și Ucraina). În același timp, **ponderea produselor de tehnologie medie și înaltă în totalul exportului de produse industriale și în VAIP era în anul 2015 de cca. 1,5 ori mai mică în Moldova decât în țările de comparație.** Cel mai îngrijorător este însă faptul că Moldova practic nu a progresat la capitolul "Export de produse de tehnologie înaltă". Ponderea acestui tip de produse în totalul exportului de produse industriale în anul 2016 a fost aceeași ca în anul 2000 – 3,1%, deși în primii 10 ani aceasta crescuse până la 8,3%, ca apoi să regreseze până la valorile inițiale.

54. Aceleași tendințe se atestă și în cazul țărilor de comparație, doar ca amplitudinea "căderii" în cazul acestora este mult mai mică și la valori mai înalte ale indicatorului respectiv. **Un aspect pozitiv îl constituie, însă, creșterea ponderii produselor de tehnologie medie în totalul exportului de produse industriale și VAIP.** Datorită acestui fapt, **valoarea indicatorului "Ponderea produselor de tehnologie medie și înaltă în totalul exportului de produse industriale" pentru Moldova a crescut către anul 2015 de aproape 3 ori față de anul 2000, iar cea a indicatorului "Ponderea produselor de tehnologie medie și înaltă în VAIP" – de cca. 2,7 ori.**

55. Totodată, ritmul de creștere a indicatorilor respectivi pentru Moldova este mai înalt decât media țărilor de comparație – cca. 10% anual în cazul primului în RM vs. 3% media țărilor de comparație și cca. 8% anual în RM vs. 1% media țărilor de comparație în cazul celui de-al doilea. Progresul în cazul produselor de tehnologie medie s-a produs, în principal, datorită creșterii producției și a exportului de cablaje și componente pentru industria automotivă.

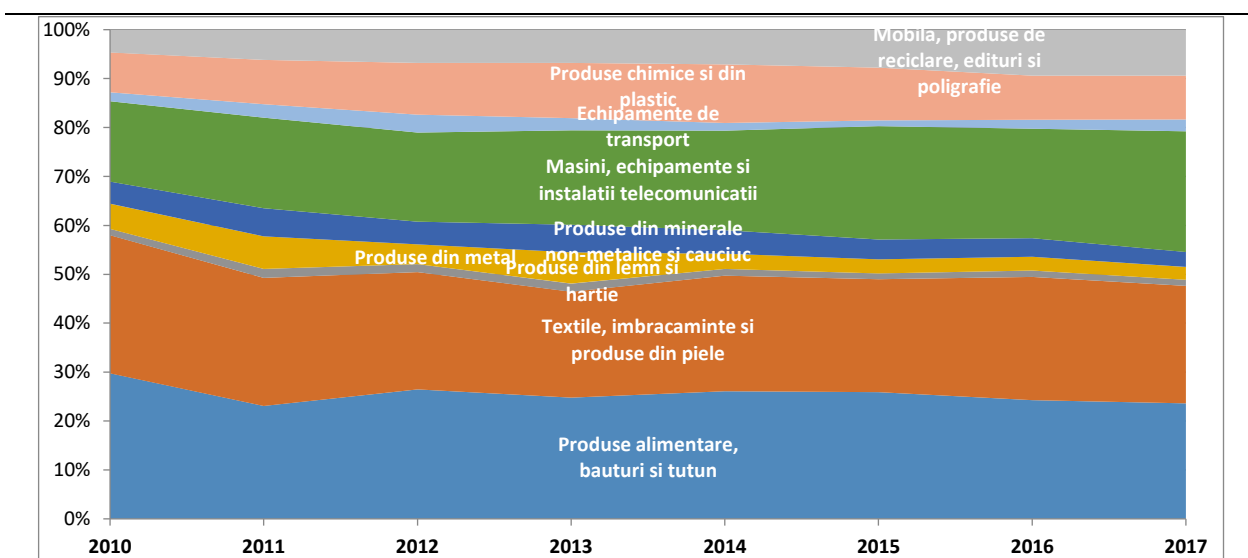
Figura 8: Ponderea produselor de tehnologie medie/înaltă în totalul exportului de produse industriale/valoarea adăugată din industria prelucrătoare

Sursa: World Bank Development Indicators

56. O altă modalitate de a examina importanța relativă a diferitelor sectoare industriale o reprezintă analiza structurii exporturilor de produse industriale, care permite de a observa modificările acestora în timp. Aceasta reprezintă, de asemenea, un indicator al nivelului de competitivitate a sectoarelor analizate pe piețele internaționale. O concluzie importantă care reiese dintr-o astfel de analiză este că **în ultimii 7 ani în cadrul industriei Republicii Moldova s-au produs anumite modificări structurale pozitive**. După cum se poate observa din *figura 9*, toate sub-sectoarele care sunt considerate "resource based" (bazate pe resurse) sau "low technology" (cu nivel redus de sofisticare tehnologică) și-au pierdut din pondere.

Figura 9: Structura exporturilor de produse industriale ale Republicii Moldova (2010-2017)

Sursa: UNCOMTRADE

57. Există mai multe posibilități de a evalua gradul de competitivitate al diferitelor sub-sectoare industriale. Una dintre acestea constă în analiza datelor referitoare la export pentru a identifica tendințele cererii mondiale de produse ale diferitor sub-sectoare și a le compara cu

modificarea ponderii sub-sectoarelor respective ale țării în exportul mondial de astfel de produse (*figura 10*). Linia orizontală ce reprezintă ritmul mediu anual de creștere a exportului total de produse industriale la nivel mondial (cererii de produse industriale la nivel mondial) ne permite să clasificăm sectoarele în 4 cadrante:

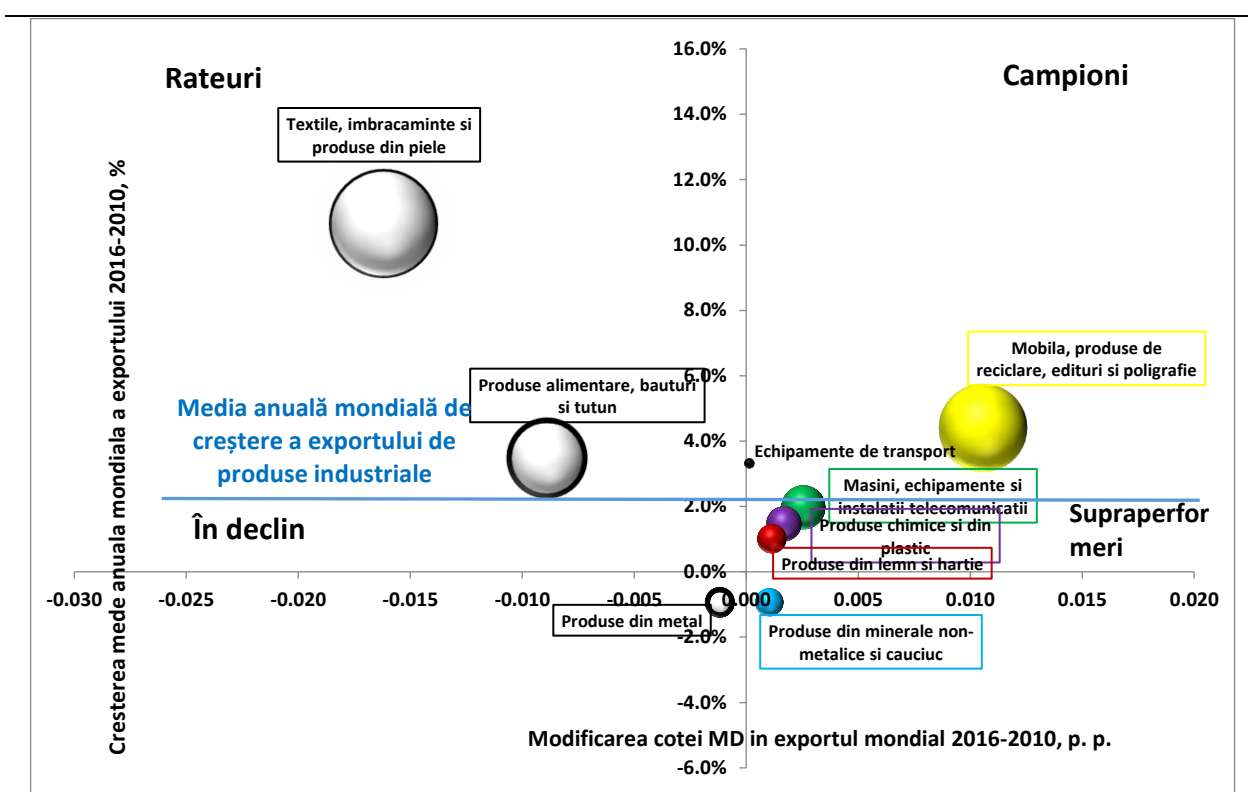
Campioni: Sectoarele în care cererea mondială a crescut peste medie și în care țara a reușit să-și majoreze cota de piață în exportul mondial al produselor respective.

Rateuri: Sectoarele în care cererea mondială a crescut peste medie, însă în care țara și-a redus cota de piață în exportul mondial al produselor respective.

Supra-performeri: Sectoarele în care țara și-a majorat cota de piață, însă în care cererea mondială de produse respective a crescut mai puțin decât media la nivel mondial.

Sectoarele în declin: Sectoarele în care cererea la nivel mondial de produse a sectorului a crescut mai puțin decât media și în care țara și-a redus cota de piață.

Figura 10: Potențialul de competitivitate al diferitor sectoare industriale din Moldova (2016-2010)

Sursa: UNCOMTRADE

58. Din *figura 10* de mai sus se poate observa că doar 2 sectoare industriale din Moldova se încadrează în categoria "campioni": 1) industria mobilei, a produselor de reciclare, poligrafie și edituri; 2) producerea echipamentelor de transport. Asta deoarece cererea mondială de produse respective în perioada analizată (2016-2010) s-a majorat peste media mondială de creștere a exportului de produse industriale, iar Moldova a reușit să-și mărească ponderea în exportul mondial al acestor produse. Totodată, sectorul de producere a mașinilor, echipamentelor și instalațiilor de telecomunicații se apropie de această categorie, în condițiile în care Moldova și-a majorat cota de piață în exportul mondial de astfel de produse, iar ritmul mondial de creștere al exporturilor a fost aproape de medie.

59. Încă câteva sectoare pot fi încadrate în categoria "supra-performeri": industria chimică și a produselor din plastic; producerea lemnului și hârtiei; sectorul produselor non-metalice și din cauciuc. În toate aceste sectoare cota de piață a Moldovei s-a majorat, în timp ce cererea mondială a crescut sub medie sau chiar a scăzut. În același timp, există oportunități ratate în

sectoarele de producere a textilelor, îmbrăcăminte și obiectelor din piele – în timp ce cererea mondială s-a majorat cu mult peste medie, cota de piață a Moldovei în exportul mondial al acestor produse s-a redus. În final, industria produselor din metal poate fi inclusă în categoria sectoarelor ”în declin”, așa cum atât cererea mondială, cât și cota de piață a Moldovei în exportul acestor produse s-au redus.

1.4. LOCUL ȘI ROLUL IMM-URILOR ÎN DEZVOLTAREA INDUSTRIALĂ A ȚĂRII

60. Potrivit datelor BNS, în anul 2017 în Moldova erau înregistrate 5319 întreprinderi industriale, dintre care 1327 (cca. 25%) nu au avut vânzări. Astfel, numărul întreprinderilor industriale funcționale la sfârșitul anului 2017 era de 3992.

61. Cele mai importante schimbări structurale se referă la creșterea ponderii companiilor din sectorul de producere a mobilei, a industriei textile, a sectorului articolelor de îmbrăcăminte și a celui de producere a lemnului și articolelor din lemn.

62. În același timp, s-a redus numărul companiilor din sectorul produselor din minereuri nemetalice, a celor din sectorul de producere a cauciucului și masei plastice, din industria metalurgică și din sectorul de producere a calculatoarelor, articolelor electronice și optice (*tabelul 8*).

63. Analiza numărului de companii care operează într-un anumit sector ajută la înțelegerea faptului cât de atractiv acest sector este pentru investiții, astfel încât competiția să persiste. Numărul mic de firme prezente în sub-sectoarele produselor din tutun, cocserie și țigete, producerea autovehiculelor, remorcilor, semiremorcilor și altor mijloace de transport, dar și în industria metalurgică indică asupra faptului că producția în cadrul acestora este dominată de câteva companii.

Tabelul 8: Numărul și ponderea companiilor pe sub-sectoare industriale, 2017 vs. 2013

Sectorul	2013			2017			Diferența în nr. companiilor active
	Nr. tot.	Nr. active	Structura companiilor active	Nr. tot.	Nr. active	Structura companiilor active	
Industria extractivă	116	92	2,4%	117	90	2,3%	-2
Industria prelucrătoare, inclusiv:	4742	3446	88,0%	4691	3480	87,2%	34
Industria alimentară	1009	717	18,3%	951	699	17,5%	-18
Fabricarea băuturilor	250	174	4,4%	239	165	4,1%	-9
Produse din tutun	15	9	0,2%	13	9	0,2%	0
Produse textile	96	65	1,7%	131	88	2,2%	23
Articole de îmbrăcăminte	365	263	6,7%	406	289	7,2%	26
Articole din piele, încălțăminte	81	65	1,7%	83	67	1,7%	2
Lemn și articole din lemn	278	174	4,4%	292	196	4,9%	22
Hârtie și carton	116	88	2,2%	108	86	2,2%	-2
Tipărire și înregistrări	181	134	3,4%	183	143	3,6%	9
Produse de cocserie și țigete	9	5	0,1%	3	2	0,1%	-3
Industria chimică	89	57	1,5%	101	61	1,5%	4

Produse farmaceutice	40	26	0,7%	30	24	0,6%	-2
Cauciuc și mase plastice	441	358	9,1%	405	336	8,4%	-22
Produse din minerale nemetalice	417	281	7,2%	363	249	6,2%	-32
Industria metalurgică	47	35	0,9%	17	10	0,3%	-25
Produse din metal	405	301	7,7%	413	304	7,6%	3
Calculatoare, produse electronice, optice	51	36	0,9%	32	23	0,6%	-13
Echipamente electrice	33	24	0,6%	36	27	0,7%	3
Mașini, utilaje și echipamente	95	76	1,9%	77	68	1,7%	-8
Autovehicule, remorci, semiremorci	7	2	0,1%	10	9	0,2%	7
Alte mijloace de transport	3	3	0,1%	2	0	0,0%	-3
Mobilier	374	290	7,4%	451	356	8,9%	66
Alte activități industriale	91	64	1,6%	94	69	1,7%	5
Reparația, instalarea mașinilor și echipam.	249	199	5,1%	251	200	5,0%	1
Energie electrică, termică., gaze, apă	101	63	1,6%	99	56	1,4%	-7
Apă, salubritate, gestionarea deșeurilor	371	313	8,0%	412	366	9,2%	53
TOTAL	5330	3914	100%	5319	3992	100%	78

Sursa: BNS

64. Analizând caracteristica companiilor care operează în industria prelucrătoare moldovenească (*tabelul 9*), se poate observa cu ușurință că majoritatea lor (78,1%) sunt IMM. Ponderea acestora este însă cu 4,2 p. p mai mică decât media țărilor de comparație din regiune, **ceea ce ar putea reprezenta un indiciu al mediului de operare mai puțin favorabil pentru IMM în RM.** Ipoteza respectivă este susținută și de comparația ”vârstei” medii a companiilor din sector. În RM aceasta este cu cca. 4 ani mai mică decât în țările din regiune.. Datele referitoare la structura proprietății IMM sunt comparabile cu media pentru țările de referință din regiune, în timp ce în privința companiilor mari, ponderea celor cu capital străin este de peste 2 ori mai mare în RM decât în țările din regiune..

Tabelul 9: Perioada medie de operare și structura de proprietate a companiilor din industria prelucrătoare a RM după mărime (ponderea din numărul total de companii)

Mărimea companiilor	Moldova						Media țărilor de comparație din regiune					
	Perioada medie de operare, ani	Capital de stat	Capital privat local	Capital străin și mixt	Alt capital	Total	Perioada medie de operare, ani	Capital de stat	Capital privat local	Capital străin și mixt	Alt capital	Total
Micro	N/A	0,0%	1,0%	0,0%	0,0%	1,0%	23,4	0,0%	0,3%	0,0%	0,0%	0,3%
Mici	16,4	1,0%	42,9%	5,7%	0,0%	49,5%	18,4	0,1%	45,8%	2,6%	0,1%	48,6%
Medii	18,7	0,0%	26,7%	1,0%	0,0%	27,6%	21,3	0,2%	29,2%	3,7%	0,3%	33,4%
Mari	20,7	1,0%	13,3%	7,6%	0,0%	21,9%	26,8	0,7%	13,3%	3,6%	0,1%	17,7%

Total	18,6	1,9%	83,8%	14,3%	0,0%	100,0%	22,5	1,0%	88,5%	9,9%	0,5%	100,0%
-------	------	------	-------	-------	------	--------	------	------	-------	------	------	--------

Sursa: World Bank Enterprise Surveys 2013

65. Rolul mai limitat al IMM moldovenești în cadrul economiei este confirmat și de datele statistice referitoare la contribuția IMM în cadrul principalilor indicatori de activitate ai întreprinderilor (*tabelul 10*). Astfel, în timp ce per ansamblul economiei țării, IMM constituie 98,6% din numărul total de companii, angajează peste 61% din numărul total de salariați, acumulează 41,5% din volumul total al vânzărilor și dețin peste 42% din profitul net generat, IMM industriale constituie doar 96,1% din numărul total de întreprinderi industriale, creează doar 44,5% din numărul de locuri de muncă în industrie, generează mai puțin de 22% din veniturile totale din vânzări ale întreprinderilor industriale și dețin mai puțin de 14% din profitul net în industrie.

Tabelul 10: Ponderea IMM în cadrul indicatorii principali de activitate ai întreprinderilor, 2017

Sectorul	Ponderea IMM în:			
	Nr.de întreprinderi, %	Nr. de angajați, %	Veniturile din vânzări, %	Profitul net, %
TOTAL ACTIVITĂȚI	98,6%	61,2%	41,5%	42,4%
TOTAL INDUSTRIE	96,1%	44,5%	21,9%	13,6%
INDUSTRIA EXTRACTIVA	2,2%	1,6%	0,9%	1,5%
INDUSTRIA PRELUCRATOARE	84,8%	37,7%	19,7%	12,3%
Industria alimentara	17,0%	8,7%	5,2%	1,5%
Fabricarea băuturilor	3,7%	2,5%	1,4%	-0,4%
Fabricarea produselor din tutun	0,2%	0,1%	0,1%	-0,9%
Fabricarea produselor textile	2,4%	0,9%	0,3%	0,1%
Fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	7,3%	6,6%	1,6%	1,6%
Articole din piei și încălțăminte	1,4%	1,6%	0,4%	0,7%
Lemn și produse din lemn	5,5%	1,1%	0,6%	0,4%
Fabricarea hârtiei și a produselor din hârtie	1,9%	0,7%	0,7%	0,6%
Tipărire și reproducerea înregistrărilor	3,4%	1,0%	0,5%	0,4%
Produselor de cocserie și din prelucrarea țițeiului	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%
Produse chimice	1,8%	0,6%	0,5%	0,8%
Produse farmaceutice	0,5%	0,4%	0,3%	0,2%
Produse din cauciuc și mase plastice	7,4%	2,1%	1,5%	0,5%
Produse din minerale nemetalice	6,6%	2,4%	2,2%	1,2%
Industria metalurgică	0,3%	0,1%	0,1%	0,0%
Construcții metalice și produse din metal	7,7%	2,3%	1,3%	1,1%

Calculatoare, produse electronice și optice	0,6%	0,6%	0,3%	0,4%
Fabricarea echipamentelor electrice	0,6%	0,3%	0,2%	0,5%
Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente	1,4%	0,8%	0,4%	0,4%
Fabricarea autovehiculelor, a remorcilor și semiremorcilor	0,1%	0,1%	0,1%	-0,2%
Fabricarea altor mijloace de transport	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Fabricarea de mobila	8,4%	2,7%	1,2%	1,3%
Alte activități industriale	1,7%	0,5%	0,1%	0,2%
Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipelor	4,7%	1,5%	0,8%	2,0%

Sursa: BNS

66. *Tabelul 11* de mai jos oferă informații utile despre nivelul de integrare internațională al companiilor din industria prelucrătoare a RM (în funcție de mărime), în comparație cu media pentru țările de referință (în grupul țărilor de referință au fost incluse România, Ucraina, Belarus, Macedonia, Georgia, Letonia, Lituania, Estonia). Aceste date confirmă concluzia făcută în capitolele de mai sus, referitoare la **competitivitatea redusă la nivel internațional a producției industriale moldovenești și la integrarea limitată a firmelor locale în lanțurile valorice internaționale**. Astfel, ponderea companiilor din RM care exportă direct este cu 6,7 p. p. mai mică decât media indicatorului respectiv pentru țările de comparație.

67. *Respectiv, în RM sunt mai răspândite cazurile de export indirect (vânzări de produse industriale către companii din RM care ulterior le exportă)*. La fel, **este mai mare și ponderea vânzărilor pe piața internă**. Această situație poate fi influențată și de **ponderea mai mică în RM a companiilor ce dețin certificate de calitate internațională** (cu -3,6 p. p. per total). Cel mai mare decalaj în acest sens se atestă în cazul companiilor de mărime medie. **Totuși, faptul că IMM exportă direct mai puțin și, respectiv, vând mai mult pe piața locală sau exportă indirect atestă mai degrabă probleme de integrare în lanțurile valorice internaționale, decât probleme legate de calitatea producției/competitivitate..**

Tabelul 11: Gradul de integrare internațională al companiilor din industria prelucrătoare din RM în comparație cu media țărilor de referință

Indicatorii	Moldova					Media țărilor de comparație				
	Micro	Mici	Medii	Mari	Total	Micro	Mici	Medii	Mari	Total
Ponderea firmelor cu certificat de calitate internațional, %	N/A	15,4%	13,3%	75,0%	24,2%	0,0%	17,1%	29,6%	55,0%	27,8%
Ponderea vânzărilor locale, %	N/A	87,8%	81,2%	73,0%	82,8%	100,0%	89,3%	76,6%	61,9%	80,4%
Export indirect, % din vânzările totale	N/A	8,0%	11,7%	13,2%	10,5%	0,0%	4,2%	8,1%	7,3%	6,0%
Export direct, % din vânzările totale	N/A	4,2%	7,1%	13,8%	6,8%	0,0%	6,4%	15,3%	30,9%	13,5%
Ponderea aprovizionărilor din străinătate, %	N/A	33,2%	30,3%	40,0%	33,3%	30,0%	32,0%	38,6%	40,0%	35,4%

Sursa: World Bank Enterprise Surveys 2013

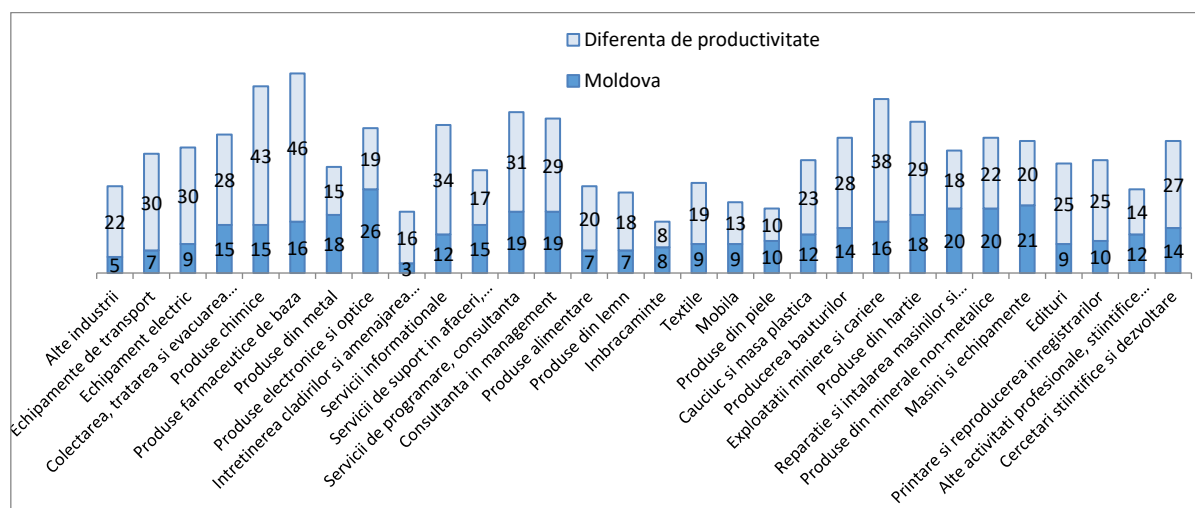
68. În ciuda rolului lor central pentru economia și industria țării, după cum o arată și datele din tabelul de mai sus, puține IMM sunt angajate în comerțul internațional. Și conform unui studiu realizat pentru Unitatea de Implementare a Proiectului Băncii Mondiale de Ameliorare a Competitivității în anul 2015, doar circa 100 de IMM din Moldova erau gata de a exporta⁷, în timp ce 200-300 erau aproape pregătite de a realiza operațiuni de export, dintr-o populație totală de circa 35 mii IMM active⁸. Pentru a identifica cauzele integrării limitate a IMM locale în lanțurile valorice internaționale și a expunerii lor reduse la operațiunile de export, este nevoie să analizăm nivelul de competitivitate al acestora.

69. În general, există două tipuri de factori care influențează gradul de competitivitate pe partea de ofertă: condiția factorilor de producție, care afectează costul și calitatea producției; și cadrul de stimulente, incluzând calitatea mediului de afaceri, ce influențează investițiile sectorului privat și participarea la export. Productivitatea este considerată în teoria economică ca unul dintre cei mai importanți factori ce determină competitivitatea. Conform acestei abordări, un sector privat dinamic și productiv promovează creșterea și sporește oportunitățile de participare în comerțul internațional.

70. Procesul, prin care productivitatea extinde aceste oportunități, iar economia evoluează are loc prin intermediul unor factori facilitatori, care în același timp servesc și ca indicatori intermediari de competitivitate⁹. Astfel, competitivitatea este măsurată cel mai des prin productivitate. În cele ce urmează vom analiza productivitatea IMM din industrie și sectoarele conexe prin prisma comparației internaționale, dar și barierele care nu permit creșterea acesteia.

71. După cum o arată și *figura 11* de mai jos, în termeni de productivitate a muncii (măsurată ca valoarea adăugată per angajat), diferențele față de țările de comparație sunt destul de pronunțate: performanța IMM din Moldova este mult mai mică față de cea a IMM din țările de comparație (Lituania, Letonia, Estonia, Croația, Slovenia, Slovacia și România)¹⁰. În majoritatea sub-sectoarelor, productivitatea IMM din Moldova a fost la nivel de 1/3, 1/4 sau 1/5 din valoarea medie atestată în țările similare. În general, decalajele mari de productivitate indică asupra concentrării IMM în segmentele cu valoare adăugată mai mică și/sau prezență a unor ineficiențe semnificative de productivitate în Moldova.

Figura 11: Productivitatea IMM din Moldova comparativ cu țările similare

⁷ IMM "gata de a exporta" - IMM ce dispun de toate capacitățile pentru a exporta, însă au nevoie de canale și acces la piețe de desfacere adiționale; IMM "aproape de a exporta" – au elaborat oferta proprie și lucrează în direcția exportului, însă nu au dezvoltat instrumente de marketing necesare și nu dispun de manageri de export

⁸ Studiu privind segmentarea IMM, Economisti Asociați și ONG Agrex, 2015

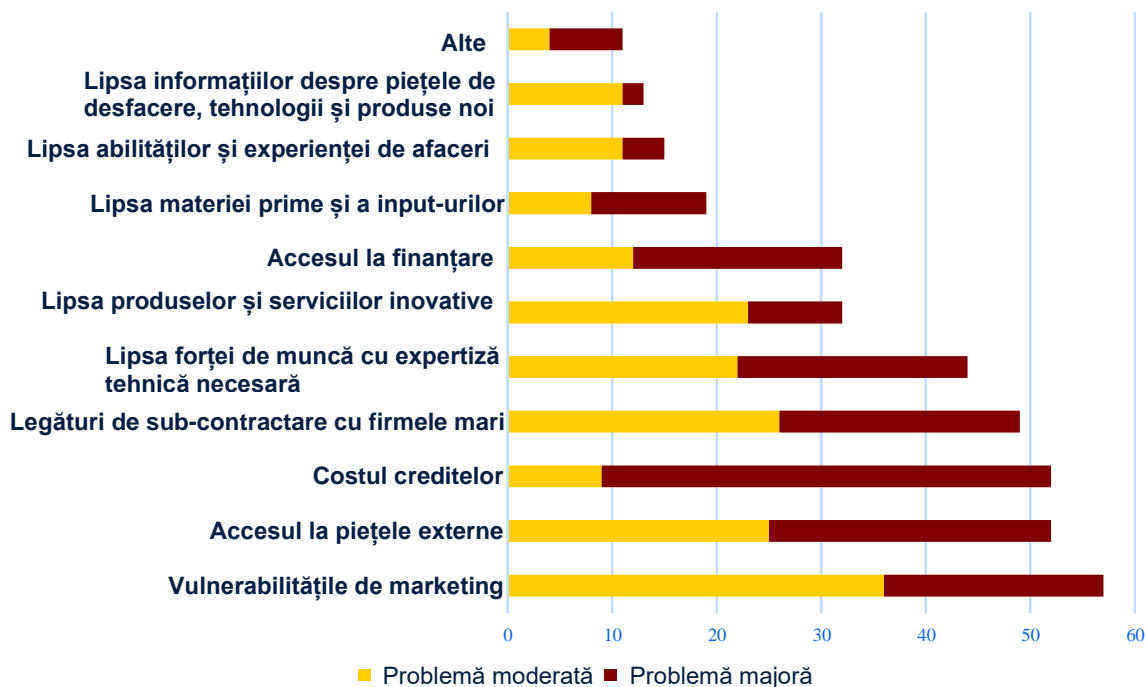
⁹ Moldova Trade Study: Analysis of Trade Competitiveness, the World Bank, 2016

¹⁰ Studiu privind segmentarea IMM, Economisti Asociați și ONG Agrex, 2015

Sursa: Studiu privind segmentarea IMM, Economisti Asociati și ONG Agrex, 2015

72. Provocările operaționale cheie pentru IMM din Moldova, conform aceluiași studiu la comanda Băncii Mondiale, sunt reprezentate de **costul înalt al finanțării (creditelor), accesul dificil la piețele de desfacere străine, legăturile slabe cu companiile mari și lipsa forței de muncă cu expertiză tehnică necesară (figura 12).**

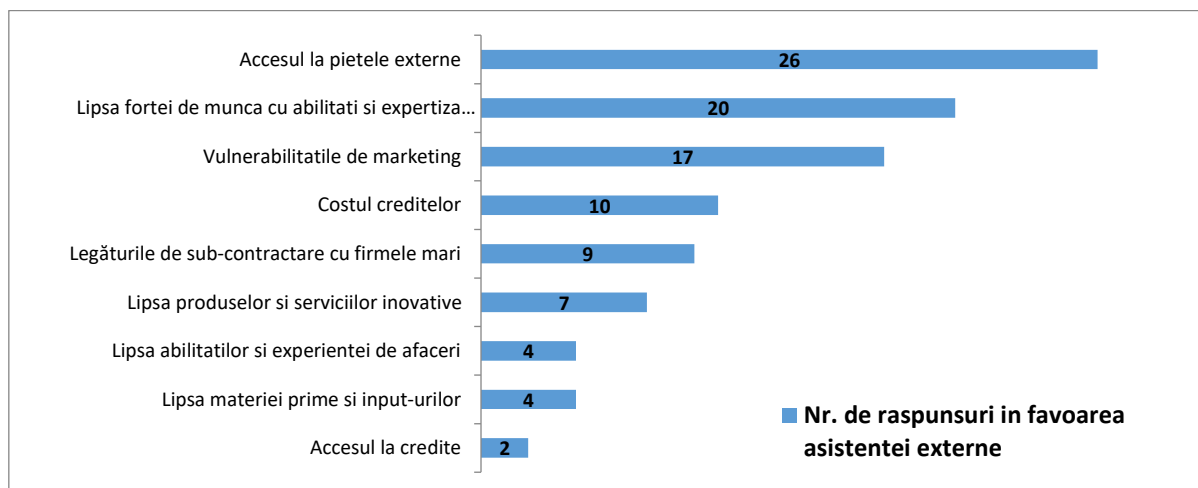
Figura 12: Constrângerile principale în derularea afacerilor pentru IMM din Moldova

Sursa: Studiu privind segmentarea IMM, Economisti Asociati și ONG Agrex, 2015

73. Provocările cele mai mari, pentru care IMM ar solicita asistență din exterior, conform aceleiași cercetări, le reprezintă **accesul la piețele externe, depășirea dificultăților legate de lipsa personalului cu abilități și expertiză tehnică necesară, vulnerabilităților de marketing, costurilor de finanțare și lipse legăturilor cu companiile mari, lipsa produselor și serviciilor inovative (figura 13).**

Figura 13: Provocările majore pentru care IMM solicită asistență externă

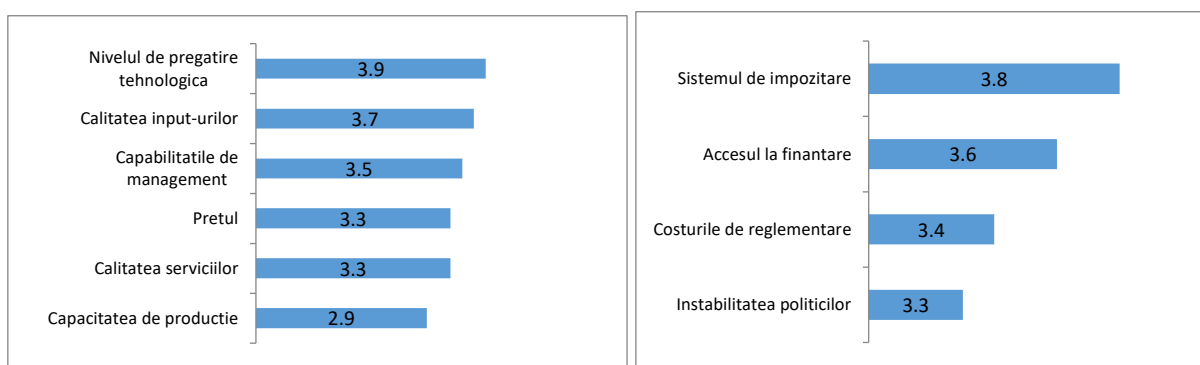

Sursa: Studiu privind segmentarea IMM, Economisti Asociati și ONG Agrex, 2015

74. Strategia națională de dezvoltare Moldova 2020 vizează trecerea de la "un model de creștere a veniturilor și al consumului către un model bazat pe export". Extinderea exporturilor de

bunuri și servicii, în centrul noului model de dezvoltare, necesita conform Strategiei, atragerea investițiilor străine pentru a facilita participarea la lanțurile valorice regionale și încurajarea sporirii productivității și a inovării. Cu toate acestea, nivelul scăzut de internaționalizare și integrare a IMM moldovenești în lanțurile valorice regionale/globale împiedică atingerea acestui deziderat. Conform unui studiu realizat în 2016 pentru ODIMM¹¹, în medie, input-urile locale reprezintă doar 18% din toate achizițiile efectuate de către companiile străine în Moldova, în timp ce importurile - 82%. În același timp, și acest nivel al aprovizionărilor locale este sprijinit în principal doar de câteva sectoare: prelucrarea produselor agroalimentare, construcțiile și prelucrarea metalelor. Ponderea input-urilor locale în sectorul automotive este mai mică de 1%, iar în sectoarele componentelor electronice, textilelor și confecțiilor - sub 5%. Principalele bariere la nivel micro care împiedică CMN/companiile străine să realizeze mai multe achiziții de la companiile locale sunt gradul scăzut de pregătire tehnologică a IMM locale, calitatea scăzută a input-urilor furnizate de acestea și capacitățile lor limitate manageriale. La nivel macro, principalele impedimente ar fi sistemul complex și împovărător de impozitare, accesul dificil la finanțare, costurile înalte de reglementare și instabilitatea politicilor (*figura 14*):

Figura 14: Barierele majore pentru companiile străine în realizarea achizițiilor de la IMM locale la nivel micro (stânga) și macro (dreapta) (5=cel mai problematic)

Sursa: Viorel Munteanu: "Analiza lanțului aprovizionărilor locale al companiilor cu investiții străine directe în Republica Moldova", GFA Consulting Group, 2016

1.5. TENDINȚE ȘI ASPECTE COMPARATIVE. EXPERIENȚA INTERNAȚIONALĂ

75. În timp ce Moldova înaintează pe calea convergenței către UE și a competiției globale în creștere pentru investiții, există argumente puternice pentru adoptarea unei noi politici industriale care să:

- (a) fie în concordanță cu tendințele din UE și alte țări, modelată însă la provocările specific ale Moldovei și societății moldovenești.
- (b) abordeze provocările viitoare pentru Moldova într-un mediu de afaceri și internațional în schimbare.
- (c) se focalizeze pe competitivitate și inovare, alături de obiectivele curente de dezvoltare economică și națională, în special în ceea ce privește oportunitățile noi ce reies din schimbările tehnologice.

76. Abordarea liberală în privința politicii industriale, dominantă între mijlocul anilor 1980 și 2000 în Europa a fost, de asemenea, prevalentă și în majoritatea țărilor Central Europene. De la începutul anilor 2000, multe economii în curs de dezvoltare au început să implementeze politici industriale active. În America Latină, Brazilia a devenit pioner în acest sens, revenind la politica

¹¹ Viorel Munteanu: "Analiza lanțului aprovizionărilor locale al companiilor cu investiții străine directe în Republica Moldova", GFA Consulting Group, 2016

industrială activă în anul 2003. Africa de Sud a făcut un angajament serios înspre politica industrială activă în 2007, iar Maroc s-a lansat într-o inițiativă de dezvoltare industrială în 2005. China, la rândul său, a implementat continuu politici industriale începând cu anii 1950, urmând un model particular de politici caracterizat de un mix de intervenții ale statului și deschidere strategică către piețele globale.

77. Mai recent, această țară a început să acorde prioritate inovațiilor, ca factor de bază pentru dezvoltarea industrială. **Creșterea competitivității companiilor existente, suportul pentru crearea unor noi companii și pătrunderea în noi sectoare și activități reprezintă trei obiective majore ale politicilor industriale în economiile în curs de dezvoltare.** Alte priorități noi în cadrul formulării politicilor industriale se referă la **incluziunea teritorială și coeziunea socială, suplimentar la obiectivele tradiționale de creștere și creare a locurilor noi de muncă.**

78. Formele noi de investiții străine directe (ISD) înspre și dinspre țările în curs de dezvoltare, majorarea fluxurilor comerciale la nivel global și a cererii din partea păturilor mai bogate ale populației în țările în curs de dezvoltare contribuie la deschiderea unor noi oportunități de creștere. Țările în curs de dezvoltare sunt încă în proces de acumulare a capitalului și muncii, însă acestea își îmbunătățesc capacitățile utilizează din ce în ce mai mult inovațiile în producție. Cu toate acestea, **acumularea tehnologiilor și cunoștințelor cu scopul de a urca pe scara valorică reprezintă un scop ce urmează a fi atins încă de multe dintre aceste țări.**

79. Pentru abordarea noilor provocări de dezvoltare, **unele țări în curs de dezvoltare implementează politici industriale de susținere a creșterii prin diversificarea și modernizarea producției locale.** Interesul reînnoit pentru politicile industriale creează noi provocări și oportunități pentru decidenții politici din aceste țări. Noile forme de ISD și relocalizarea activităților cu valoare înaltă din țările dezvoltate deschid noi oportunități pentru transferul de cunoștințe și pentru angajarea în noi sectoare și activități.

80. Conform Comisiei Europene, Europa trebuie să majoreze ponderea industriei până la 20% din PIB către anul 2020, deoarece un sector industrial mai puternic va permite “creșterea și relansarea economică”. Începând cel puțin cu 2012, politica industrială a UE a avut ca scop impulsivitatea competitivității și a producției sectorului său industrial. Politica industrială a UE s-a focusat pe șase domenii de bază (EC, 2012) și a evoluat ca scop și sectoare țintă în cele mai multe dintre țări în ultimii ani:

- Tehnologii industriale avansate;
- Tehnologii generice (nano-tehnologii, materiale avansate, biotehnologie industrială);
- Nano-electronică, fonică și sisteme industriale avansate;
- Produse pe bază bio;
- Industrii, construcții și materii prime durabile;
- Vehicule ecologice și rețele inteligente.

81. Politica industrială și implementarea sa efectivă reprezintă o tematică de bază și un obiectiv al UE. Țările noi membre ale UE, începând cu anul 2000, au adoptat abordări foarte diferite față de politicile industriale, în contextul tranziției lor economice. În general, cele mai multe dintre acestea s-au ajustat la abordarea UE față de politica industrială (și a celor mai importante țări din UE), care a suferit cel puțin două schimbări majore începând cu anii '80 (abordarea liberală față de politica industrială, dominantă începând cu mijlocul anilor 1980, înlocuită și apariția noilor politici industriale active). Inactivitatea aparentă a politicii industriale în țările Europei Centrale și de Est a fost înlocuită încet cu o promovare din ce în ce mai activă a ISD, care a devenit treptat elementul cheie al unei linii oficiale de politici industriale încă “de piață” (pasive).

82. Comisia Europeană a renunțat la reticența sa față de politica industrială pe la mijlocul anilor 2000, parțial datorită concluziilor Raportului Competitivității 2004-2005. De data aceasta, însă,

acest lucru nu a însemnat reîntoarcerea la gândirea veche “dirijistă” a politicii industriale. Noua politică era definită de trei elemente noi, inclusiv:

- **Competitivitatea și orientarea spre inovații**
- **Crearea locurilor de muncă și**
- **O utilizarea mai atentă și orientată la viitor a resurselor naturale.**

83. Criza economică globală care a început în anul 2008 a indus sprijin adițional pentru politicile industriale îndreptate spre îmbunătățirea competitivității în Europa, inclusiv în țările noi membre. Cele mai importante îmbunătățiri au avut loc în sistemele lor de cercetare-dezvoltare (C&D) și inovare, însoțite de creșteri majore ale cheltuielilor cu C&D ale businessului în unele țări subcontractante în domeniile de tehnologie înaltă din țările din Europa Centrală și de Est (ECE).

84. O altă schimbare remarcabilă este reindustrializarea dinamică a țărilor baltice, cu o orientare accentuată pe protecția mediului și utilizarea eficientă a resurselor. Crearea de noi locuri de muncă în industria prelucrătoare s-a produs în special în acele cazuri, în care țările ECE au fost capabile să ofere, în afară de stimulente eficiente pentru atragerea de ISD către sectoarele cu forță de muncă intensivă, și oferte de locații competitive pentru rețelele globale de producție ale companiilor multinaționale. Această evoluție, pe de altă parte, pare să fie caracterizată de o concentrare sectorială destul de puternică, cu sectorul asamblării de mașini dominând crearea de locuri de muncă în Ungaria, Slovacia, România, Polonia și Republica Cehă. Această concentrare sectorială puternică înseamnă, de asemenea, o vulnerabilitate sporită, având în vedere faptul că industria automotivă este unul dintre sectoarele cele mai dependente de ciclul de afaceri din industria prelucrătoare. Țările baltice reprezintă o excepție de la această tendință, procesele de creare a locurilor de muncă în acestea bazându-se preponderent pe IMM-uri și, într-o anumită măsură, pe economia verde.

85. Orientarea către economia verde a politicii industriale în ECE se află încă în proces de evoluție sau în faze inițiale în unele țări. Cu toate acestea, documentele de politici subliniază angajamentul ferm al majorității guvernelor țărilor noi membre față de această abordare a politicii industriale. Astfel, perioada de până în anul 2020 poate provoca, în dependență de condițiile de finanțare, o tendință răspândită de creare a locurilor de muncă în economia verde în mai multe țări din ECE, în special în cele cu elite politice mai conștiente din punct de vedere al protecției mediului (republicile baltice, Slovenia, Republica Cehă și, potențial, Slovacia și Ungaria). Pe măsură ce Moldova avansează în procesul de apropiere de UE și urmărește avantajele convergenței la standardele acesteia, politica industrială va constitui un element important în acest proces, dar și în consolidarea progresului și dezvoltării economice, sociale și regionale. Diferitele experiențe și abordări arată că nu există o poziție unică sau "standard" față de politica industrială. Cu toate acestea, există repere utile în ceea ce privește domeniul de aplicare și componentele politicilor industriale, structurile și programele practice de implementare, precum și rezultatele obținute în anumite țări, care trebuie luate în considerare.

Slovacia

86. După 1999, conceptul politicii industriale a Slovaciei s-a bazat pe tendințele moderne ale politicilor industriale ale economiilor dezvoltate, politica industrială fiind considerată preponderent drept politică de competitivitate. Legat de aceasta este și conștientizarea poziției politicii industriale în cadrul politicii economice generale și a determinării acesteia de către mediul macroeconomic și instituțional general al economiei. Progresul în conceptul de politică industrială s-a datorat, în mare parte, recomandărilor organismelor UE de implementare, în perioada de preaderare, a "Programului de acțiune pentru consolidarea competitivității industriei europene". În anii următori, economia Slovaciei s-a dezvoltat extrem de bine, susținută de creșterea competitivității, stabilitatea financiară și fiscală și investițiile străine directe ample. Creșterea

economică a economiei slovace se bazează, în principal, pe producția de înaltă calitate a companiilor străine care combină utilizarea forței de muncă ieftine cu tehnologiile importate (Strategia națională de ocupare a forței de muncă până în 2020). În calitate de prioritate, Guvernul Republicii Slovace este hotărât să atragă și să sprijine investițiile cu valoare adăugată ridicată și potențial de inovare.

87. Industria în Slovacia angajează direct aproape 20% din numărul total de angajați. Cu toate acestea, cererea finală pentru produsele industriale asigură direct și indirect cca. 35% din numărul total de locuri de muncă. O mare parte din valoarea adăugată și locurile de muncă generate de sectorul serviciilor depinde indirect de dezvoltarea industriei prelucrătoare. În Slovacia, cea mai mare parte a creșterii valorii adăugate din industria prelucrătoare s-a datorat ultimilor trei ani (Institutul de Cercetări Economice, Bratislava, 2017). Astăzi, Slovacia deține poziția unică de cel mai mare producător de automobile per capita din lume. Industria automotivă este cel mai mare sector industrial în Slovacia, cu o pondere de 12% din PIB-ul țării, 44% din producția industrială și 40% (€26 miliarde) din exporturile industriale totale ale țării. Cca. 250000 persoane erau angajate direct sau indirect în industria automotivă în anul 2017. Datorită gradului înalt de deschidere a economiei și influxurilor semnificative de ISD, Slovacia se poziționează pe locul doi printre țările OECD sub aspectul integrării în lanțurile valorice globale (LVG). Participarea țării în LVG a modificat semnificativ structura exporturilor sale, care înclină spre sectoarele tehnologic-intensive.

88. Industria deține aproximativ 25% din PIB-ul Slovaciei și contribuie la crearea fiecărui al 3-lea loc de muncă, însă țara era considerată un inovator “moderat” în Clasamentul European al Inovațiilor 2017. Inspirat de inițiativele similare implementate de Germania și Olanda, Ministerul Economiei s-a angajat în conceptul de Industrie inteligentă pentru Slovacia (Smart Industry Slovakia). Smart Industry Slovakia este un răspuns la așa-numita a 4-a revoluție industrială, în care progresele înregistrate în tehnologia digitală își găsesc rapid aplicații inovatoare în industria prelucrătoare și industria tradițională. Obiectivele principale ale inițiativelor din industria inteligentă sunt consolidarea economiei slovace, încurajarea gândirii industriei 4.0 și susținerea transformărilor digitale ale întreprinderilor slovace.

89. Lecțiile ce urmează a fi învățate din experiența Slovaciei:

- **Consolidarea imaginii sectorului automotiv din Moldova:** Slovacia este recunoscută drept un important centru de producerea autoturismelor și componentelor pentru acestea, creând și un "brand" internațional. Agențiile specializate din Moldova (Agenția de Investiții și ODIMM) ar trebui să se bazeze pe progresele excelente înregistrate până în prezent în atragerea producătorilor de componente pentru automobile în Moldova și, în mod ideal, să dezvolte abordări și metode similare, dar adaptate avantajelor și circumstanțelor Moldovei.
- **Identificarea activităților ce pot aduce valoare adăugată suplimentară în legătură cu proiectele ISD existente și noi, cum ar fi:**
 - *Cluster:* crearea clusterelor în locații selectate, care vor avea furnizori locali și legături cu centrele de cercetare și dezvoltare, universitățile, școlile tehnice și de formare în domeniul tehnologiei.
 - *Legăturile:* stabilirea obiectivelor clare, acțiunilor și programelor de creare a legăturilor dintre corporațiile multinaționale (CMN) și furnizorii locali, inclusiv cei potențiali.
 - *C&D:* Lucrul cu investitorii existenți/potențiali pentru a-i determina să-și localizeze “unitățile de dezvoltare” sau chiar centrele de C&D în Moldova, ca parte integrantă a investițiilor acestora.
- **Deprinderile și cunoștințele critice:** Slovacia, similar Moldovei, se confruntă cu emigrarea semnificativă a populației tinere și absolvenților. Aceasta reprezintă o provocare pentru creștere nu doar în sectorul automotiv, ci în toate sectoare. Este nevoie de dezvoltarea de legături strânse

cu instituțiile de învățământ și centrele de formare (pe probleme de conținut a curriculum-ului, necesități ale industriei, ghidare în carieră, internship-uri, etc.) și de interacțiunea cu companiile majore în privința necesităților viitoare de resurse umane.

- **Producția la costuri reduse:** Moldova a atras investitorii în căutare, în mare parte, de "avantaje de costuri și eficiență" (de ex. producția de cabluri). Ca și în cazul Slovaciei, este necesară dezvoltarea unei strategii care să încorporeze astfel de întreprinderi în Moldova prin susținerea producției și serviciilor cu valoare adăugată mai mare, încurajarea cercetării și dezvoltării, a furnizorilor/consultanților strategici locali și a acțiunilor care ar ajuta aceste întreprinderi să rămână competitivă în Moldova.
- **Zonele libere și parcurile industriale:** Locațiile și spațiile industriale adecvate reprezintă o parte esențială a ofertei Slovaciei potențialilor investitori. Moldova trebuie să continue și să-și consolideze sprijinul și programele pentru astfel de locații industriale în Moldova.
- **Analiza comparativă și monitorizarea politicilor și programelor industriale:** Slovacia oferă un excelent model de progres în domeniul industrializării (ISD și industria locală). Moldova ar trebui să monitorizeze în mod regulat astfel de activități în Slovacia, care ar putea servi ca ghid pentru elaborarea și implementarea de politici industriale în Moldova.

Fosta Republică Iugoslavă Macedonia (FYROM)

90. Transformarea structurală a economiei macedonene a fost lentă și a rămas determinată de investițiile străine. Structura sectorială a economiei a rămas în mare parte neschimbată în ultimii cinci ani. Serviciile au reprezentat 60% din valoarea adăugată brută în 2017, agricultura adăugând peste 10%, în timp ce industria a contribuit cu 19,5%. Ponderea produselor industriale cu valoare adăugată înaltă (mașini și echipamente, produse chimice) în totalul producției industriale a crescut, în principal, datorită companiilor străine. Serviciile asigură jumătate din locurile de muncă ale economiei, urmate de industrie și construcții (27%) și agricultură (24%). Politica economică a Macedoniei s-a concentrat pe asigurarea creșterii exporturilor cu ajutorul: **(i) investițiilor străine directe; (ii) creșterii competitivității sectorului privat prin intermediul cheltuielilor cu infrastructura publică și (iii) creșterii ocupării forței de muncă prin intermediul politicilor active privind piața muncii și prin subvențiile acordate angajatorilor.** FYROM a înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește ISD. În clasamentul tendințelor de localizare globală (Global Location Trends) 2016 FYROM a ocupat primul loc în lume la capitolul crearea de noi locuri de muncă pe cap de locuitor. Pentru a da substanță mesajului că Macedonia a s-a angajat serios în atragerea de investiții, o campanie agresivă de promovare a oportunităților de investiții în Macedonia a fost lansată de "Echipa Macedonia", condusă de Primul Ministru și formată din Viceprim-ministrul pentru afaceri economice, doi Miniștri pe probleme de ISD, Ministrul Finanțelor, Ministrul Economiei, Ministrul Transporturilor și Comunicațiilor și directorul Invest Macedonia. Echipa se întrunea o dată la două săptămâni pentru a revizui progresul în privința atragerii investițiilor și pentru a se asigura că această chestiune rămâne în prim planul agendei guvernului Macedoniei. În plus, acest parteneriat strâns și mod de acțiune comună au implicat Consiliul Investitorilor Străini și alte grupuri ale sectorului privat și de afaceri. Utilizarea pe scară largă a rețelelor internaționale de contact a acestora a reprezentat o contribuție pozitivă semnificativă la activitatea structurilor de mai sus. În anul 2013, fDi Intelligence raporta că FYROM a realizat o creștere anuală de 900% a proiectelor de investiții străine directe, una dintre cele mai înalte din lume.

91. O serie de scutiri de impozite și stimulente sub formă de subvenții au fost elaborate în cadrul noii politici, pentru a permite FYROM să concureze cu alte locații europene. Guvernul intenționează să majoreze în continuare subvențiile pentru investiții și deschiderea de noi locuri de muncă în sectorul privat și să aplice aceeași politică de subvenționare pentru companiile străine și pentru cele locale. De asemenea, acesta intenționează să extindă amploarea și aria de acoperirea politicilor active privind piața muncii și să mărească transferurile sociale. Atragerea de noi

companii din domeniul componentelor auto, software, TIC și din alte sectoare a atras după sine o gamă largă de tehnologii, abilități de afaceri, dar și o cerere sporită de absolvenți, mulți dintre care s-au întors din străinătate. Noi tehnologii, noi domenii de C&D, noi competențe au fost introduse de gama diversă de companii multinaționale importante care utilizează FYROM pentru a concura mai eficient pe piețele europene și mondiale.

92. Lecțiile ce urmează a fi învățate din experiența Macedoniei:

- **Stabilitatea politică și suportul la nivel politic sunt vitale:** Stabilitatea politică, parteneriatul politic și sprijinul politic acordat ministerelor responsabile și agențiilor de stat sunt extrem de importante pentru elaborarea și punerea în aplicare a politicilor de succes. Implicarea directă a persoanelor de cel mai înalt rang din guvern în abordarea "Echipei Macedonia" a permis atingerea obiectivelor politicilor promovate în cadrul pilonului ISD și a elementelor altor piloni. Alocarea unui buget și a resurselor adecvate agențiilor de stat a permis realizarea unor acțiuni esențiale.

- **Competiția eficientă și continuă pentru ISD:** Unii dintre investitorii care au investit în FYROM au considerat, de asemenea, Moldova pentru investiția lor, însă au ales în cele din urmă FYROM. Principalele aspecte determinate par să fi fost edificarea unui contact eficient și a relațiilor strategice cu companiile țintă și dezvoltarea unui dialog permanent care au condus, în final, la realizarea proiectelor investiționale pe teren.

- **Recrutarea de experți în elaborarea și implementarea politicilor din diasporă:** Guvernul FYROM a identificat macedoneni calificați și cu experiență din diasporă, pe care i-a recrutat să conducă acțiunile din cadrul noii politici. Acest lucru a fost vital în contextul competiției internaționale în continua creștere pentru ISD.

- **Pilonii politicilor:** Pilonii politicilor utilizate în FYROM reprezintă o strategie industrială clasică orizontală și metode standard OECD aplicate în elaborarea și domeniul de aplicare al strategiei:

Politica Investițională	Promovarea și facilitarea investițiilor	Politica fiscală	Lupta anti-corupție și integritatea în afaceri	Politica competițională
Politica comercială	Reforma cadrului de reglementare a afacerilor	Capitalul uman	Guvernanța corporativă	Politica cu privire la IMM

- **Soluțiile de locații pentru potențialii investitori sunt cruciale:** Zonele libere din FYROM reprezintă un factor vital pentru mulți potențiali investitori. Disponibilitatea acestora, furnizarea de informații factice exacte și actualizate privind terenurile și clădirile disponibile și abordarea de afaceri adoptată de către conducerea ZEL sunt factori importanți în lucrul cu CMN.

- **Menținerea unui contact și a relațiilor strânse cu investitorii existenți:** În FYROM mulți investitori au realizat investiții repetate. În multe dintre cele mai de succes țări în promovarea investițiilor, mai mult de 50% din investițiile noi provin de la investitorii existenți. Asigurarea unui contact eficient cu astfel de investitori este vitală pentru implementarea politicilor.

- **Parteneriatul cu sectorul privat:** Implicarea activă și regulată a membrilor Consiliului Investitorilor Străini al FYROM (98 de companii membre) și a altor asociații din industrie și reprezentanți ai sectorului privat contribuie cu cunoștințe sectoriale specifice, rețele de contacte, experiențe de succes și oportunități de stabilire a legăturilor în cadrul negocierilor cu potențialii investitori.

1.6. ANALIZA POLITICILOR ȘI PLANURILOR CURENTE DE DEZVOLTARE

INDUSTRIALĂ

93. După anul 2015, când a expirat perioada de acțiune a Strategiei de dezvoltare a industriei pentru anii 2006-2015, diferite aspecte ale industrializării au fost abordate de un număr variat de strategii la nivel național și sectorial. Din cauza complexității și fragmentării excesive, resurselor financiare și umane limitate, orientării primordiale pe procese, slăbiciunii cadrului de monitorizare și evaluare, dar și a spiritului limitat de proprietate (ownership) asupra documentelor de planificare strategică din partea autorităților responsabile¹², implementarea acestora, în cea mai mare parte, nu a dus la atingerea rezultatelor scontate. Per ansamblu, politica industrială a țării în prezent este îndreptată la crearea unui sector industrial eficient și competitiv, care să corespundă principiilor politicii industriale ale UE, așa cum este stipulat în Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și UE, semnat în anul 2014. La rândul său, politica industrială a UE are drept obiectiv sprijinirea industriei UE în abordarea provocărilor globale și în valorificarea oportunităților oferite de noile tehnologii și de piața unică¹³. Abordarea Consiliului European este că o politica industrială a UE eficace poate se poate realiza prin:

- sprijinirea IMM
- crearea de locuri de muncă
- atragerea de investiții

94. În noiembrie 2017, Consiliul European a solicitat Comisiei Europene să propună o strategie cuprinzătoare pentru 2030 și după această perioadă. Miniștrii au convenit asupra faptului că noua strategie ar trebui să se axeze în special pe:

- IMM-uri și întreprinderile nou-înființate
- cercetare, dezvoltare și inovare
- transformarea digitală
- abordarea practicilor comerciale nelocale
- sursele de energie durabile și la prețuri accesibile.

95. Strategia de dezvoltare a industriei până în anul 2030 este elaborată în concordanță cu prevederile Acordului de Asociere RM – UE, direcțiile prioritare ale Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” și ”Moldova 2030” și vine să completeze eforturile altor documente strategice în vigoare în materie de intervenții orizontale și verticale pentru edificarea unui sector industrial competitiv și eficient.

Strategia Națională de dezvoltare (SND) ”Moldova 2030”

96. Scopul major al SND „Moldova 2030”, în redacția ultimei versiuni de proiect a acesteia, este de a spori calitatea vieții oamenilor din Republica Moldova. Această viziune derivă, conform SND, din alinierea țării la Agenda de Dezvoltare Globală 2030 (Agenda 2030) și din Acordul de Asociere UE – RM. În acest sens, SND se axează prioritar pe oameni și pe calitatea vieții acestora, mai puțin pe măsuri și intervenții de natură economică. Cu referire la acestea, documentul menționează că o vulnerabilitate a modelului de creștere economică a țării ține și de ponderea scăzută a sectorului industrial. Totuși, acesta nu fixează careva obiective sau acțiuni specifice pentru sectorul industrial. Printre acțiunile prioritare, proiectul Strategiei prevede doar sporirea eficienței proceselor economice, prin creșterea capacităților companiilor de a inova și a implementa inovații, inclusiv prin intermediul formării clusterelor, hub-urilor și parcurilor industriale, și stimulării investițiilor private în sectorul de cercetare și dezvoltare, a parteneriatelor

¹²Proiectul Strategiei naționale de dezvoltare ”Moldova 2030”

¹³ <http://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-industrial-policy/>

dintre companii și instituțiile educaționale. Totodată, SND prognozează că rolul industriei va crește, dar mai mult datorită activităților noi din sectorul construcțiilor de mașini, în timp ce industria alimentară și a băuturilor va avansa mai lent, din cauza conexiunii strânse cu sectorul agricol și mediul rural, supuse mai multor vulnerabilități.

Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală (SNDAR) pentru anii 2014-2020

97. Strategia națională de dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2014-2020, își propune ca scop să sporească competitivitatea sectorului agroalimentar prin intermediul unei restructurări și modernizări ample a acestuia. SNDAR identifică 3 obiective generale și 9 obiective specifice. Dintre acestea, doar obiectivul specific 1.1. *Modernizarea lanțului agroalimentar în vederea conformării cu cerințele UE privind siguranța și calitatea produselor alimentare* face referire concretă la sectorul de procesare a producției agricole. Acesta stipulează necesitatea susținerii întreprinderilor de procesare a produselor agroalimentare prin investiții în tehnologii moderne, în scopul conformării la cerințele UE privind calitatea și siguranța alimentelor.

98. Realizarea acestei măsuri urmează a fi apreciată prin urmărirea volumului investițiilor în active corporale pe termen lung. Totodată, implementarea măsurii urmează a fi susținută prin finanțări (subvenții) din Fondul National de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR). La rândul său, printre măsurile de sprijin eligibile pentru acordarea de subvenții din FNDAMR sectorului de procesare se numără: a) procesarea, uscarea și congelarea fructelor, strugurilor, legumelor și cartofilor; b) procesarea, uscarea și condiționarea cerealelor, semințelor de culturi oleaginoase și soia; c) prelucrare primară, ambalare, refrigerare, congelare și păstrare a cărnii, procesare, ambalare și păstrare a laptelui, toate cu un volum de finanțare de cca. 7,75 milioane lei în perioada 2018-2020 (împreună cu alte măsuri de sprijin pentru sectorul agricol primar).

Strategia națională de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor (SNAIPE) pentru anii 2016-2020

99. Obiectivul principal al SNAIPE este valorificarea rapidă a potențialului de export al Republicii Moldova, preponderent prin atragerea investițiilor străine. Pentru a facilita atingerea acestui obiectiv, SNAIPE a identificat 7 sectoare prioritare în care urmează să fie concentrate eforturile principale de sprijin, printre care și 4 sub-sectoare industriale: 1) industria mașinilor și echipamentelor electrice pentru sectorul automotiv; 2) industria electronică; 3) industria îmbrăcăminte și încălțăminte; 4) industria alimentară. La baza selectării acestora, conform documentului, au stat criteriile legate de potențialul creării locurilor de muncă, de creștere rapidă a exporturilor, nivelul de competitivitate internațională și prezența componentei tehnologice înalte. Unul dintre obiectivele specifice ale SNAIPE (C) se referă la *sporirea calității infrastructurii industriale pentru dezvoltarea sectoarelor orientate spre export* și include 2 sub-obiective: C1 - *dezvoltarea infrastructurii industriale* și C2 - *dezvoltarea infrastructurii de susținere a investițiilor și exporturilor*.

100. Primul sub-obiectiv are menirea să soluționeze problema insuficienței halelor industriale și include mai multe acțiuni, printre care: 1) examinarea oportunității de a oferi facilități fiscale companiilor care investesc în dezvoltarea infrastructurii industriale; 2) actualizarea continuă a bazei de date a MIEPO privind terenurile și spațiile industriale disponibile; 3) examinarea oportunității privind modificarea legislației cu privire la privatizare, pentru a asigura vărsarea a cel puțin o parte din încasările din operațiunile de privatizare într-un fond special pentru finanțarea programului de dezvoltare a infrastructurii industriale; 4) atragerea asistenței financiare externe pentru stimularea dezvoltării infrastructurii industriale; 5) inițierea programului de construcție a halelor industriale și acordarea asistenței financiare investitorilor care vor construi hale industriale gata de utilizare.

101. Obiectivul C2 se referă în mod special la susținerea creării și dezvoltării ZEL, parcurilor industriale, clusterelor și parcurilor științifice-tehnologice, prin îmbunătățirea cadrului legislativ,

evaluarea impactului și eficientizare a activității acestora. Deși gradul de implementare a obiectivului C la sfârșitul anului 2017 a fost raportat ca fiind de cca. 71%, printre acțiunile îndeplinite se numărau doar modificarea legislației cu privire la ZEL. În privința acțiunii 1 au fost doar elaborate propuneri privind 3 scheme de finanțare, fără o altă finalitate palpabilă până la moment. Referitor la acțiunea 2, baza de date a MIEPO conține în prezent informații despre 84 de locații industriale brownfield și 13 terenuri greenfield disponibile. Acțiunea 3 nu a fost realizată, deoarece încasările din privatizare au fost limitate.

102. Acțiunea 4 la fel nu a fost realizată. Nici în privința acțiunii 5 nu a fost demarat vreun program de construcție a halelor industriale, cu excepția inițierii construcției unei hale industriale de 5800 m², care însă reprezintă o inițiativă privată a unui agent economic local. Obiectivul D al SNAIPE prevede, la rândul său, *elaborarea unui sistem mai atractiv de stimulente investiționale (D1) și consolidarea legăturilor dintre ISD și economia locală (D2)*. Ca și în cazul obiectivului precedent, însă, deși gradul de realizare este de 75%, a fost efectuat doar AIR privind stimularea investițiilor în mijloace fixe și aprobat Regulamentul privind subvenționarea creării locurilor de muncă. Impactul practic al ultimului, însă, rămâne încă de apreciat, așa cum majoritatea investitorilor se plâng de incertitudinea mecanismului practic de implementare a respectivelor facilități. Un alt obiectiv al SNAIPE (B) se referă la *îmbunătățirea sistemului de dezvoltare a forței de muncă pentru sectoarele prioritare orientate spre export*.

Concepția dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al Republicii Moldova

103. Concepția (pusă în aplicare la 20.08.2013) își propune revitalizarea sectoarelor industriei în baza politicii de stat de susținere a clusterelor. Potrivit Concepției, în economia RM există premisele necesare pentru crearea și dezvoltarea clusterelor în următoarele sectoare industriale: 1) fabricarea băuturilor; 2) industria ușoară (fabricarea produselor textile, a articolelor de îmbrăcăminte, prepararea și vopsirea blănurilor, producția de piei/articole din piele și a încălțăminte); 3) industria produselor nemetalifere. În același timp, conform Concepției, există un potențial de generare a valorii adăugate înalte în: 4) industria electronică, 5) industria de mașini și echipamente și 6) industria chimică, care pot fi antrenate în procesul de dezvoltare clusterială.

104. Concepția prevede 2 etape de susținere a dezvoltării clusteriale a industriei : 1) La I etapă prin: (i) elaborarea documentelor de politici, introducerea noțiunii de cluster în actele legislative și regulatorii, elaborarea și implementarea mecanismului susținerii de către stat a dezvoltării clusterelor industriale; (ii) promovarea lor în societate și în mediul de afaceri; (iii) elaborarea Hărții Clusterelor; (iv) elaborarea materialelor metodice; (v) selectarea și instruirea facilitatorilor (instructorilor) clusterelor; (vi) identificarea întreprinderilor, cointerestate în cooperarea în format clusterial; (vii) instruirea managerilor clusterelor; 2) La a II-a etapă prin: politici de susținere a activității clusterelor. Cu excepția includerii modelului de clusterizare în anumite strategii sectoriale și a noțiunii de cluster în actele legislative și regulatorii, alte acțiuni nu au fost însă realizate până în prezent. Însă sarcina efectuării unei analize mai complexe a ramurilor industriale cu crearea Hărții clusterelor este pusă în seama viitoarei Strategii de dezvoltare clusterială a sectorului industrial, ce urmează încă a fi elaborată.

Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020

105. Direcțiile prioritare ale Strategiei IMM pentru perioada 2012-2020 sunt: 1. Ajustarea cadrului normativ de reglementare la necesitățile dezvoltării IMM; 2. Îmbunătățirea accesului IMM la finanțare; 3. Dezvoltarea capitalului uman prin promovarea competențelor și culturii antreprenoriale; 4. Sporirea competitivității IMM și încurajarea spiritului inovator; 5. Facilitarea dezvoltării IMM în regiuni; 6. Dezvoltarea parteneriatelor în afaceri; 7. Dezvoltarea antreprenoriatului feminin; 8. Dezvoltarea economiei verzi pentru IMM. În corespundere cu aceste priorități, Planul de Acțiuni privind implementarea Strategiei IMM pentru anii 2018-2020 prevede mai multe acțiuni cu impact și asupra IMM din sectorul industrial, printre care: a) elaborarea și implementarea unui program de suport (finanțare) pentru IMM cu potențial de dezvoltare și export

(cu un buget total de 45 milioane lei în anii 2019-2020); b) susținerea creării clusterelor științifico-tehnologice (fără specificarea caracterului suportului); c) consolidarea capacității de cooperare a IMM prin integrarea acestora în rețele de clustere prin intermediul sesiunilor de instruire (cu un buget de 2 milioane lei anual); d) elaborarea documentelor metodice pentru organizarea clusterelor și implementarea conceptului de cluster; e) extinderea infrastructurii inovaționale prin crearea, susținerea și dezvoltarea incubatoarelor de inovare (inclusiv pe lângă universități); f) organizarea sesiunilor de networking/relaționare între IMM și companiile locale și internaționale (în cadrul obiectivului de creare a conexiunilor și parteneriatelor de afaceri între IMM și companiile locale și internaționale).

Strategia inovațională a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020

106. Scopul Strategiei este de a asigura un cadru consistent de politici orizontale ce vor contribui la sporirea competitivității internaționale a țării și la edificarea unei economii bazate pe cunoaștere, prin dezvoltarea capitalului uman, consolidarea capacităților firmelor moldovenești de a absorbi, genera și difuza inovații și prin inter-conectarea mai strânsă a acestora cu centrele universitare și de cercetare. Această Strategie conține un șir de acțiuni cu potențial de impulsione a competitivității și dezvoltării întreprinderilor industriale din țară. Totuși caracterul multora dintre acestea a rămas unul declarativ. Multe dintre aceste acțiuni nu au fost realizate sau nu au avut o finalitate practică. De exemplu, obiectivul C1 ”Orientarea firmelor spre inovare” prevede acțiunea de elaborare a proiectului de lege cu privire la fondurile venture. Cu toate că un astfel de proiect de lege a fost elaborat încă în anul 2015, până în prezent acesta nu a fost adoptat.

107. O altă acțiune – cea de revizuire a Codului muncii pentru asigurarea unui nivel sporit de flexibilitate pe piața muncii – deși a fost raportată ca îndeplinită, a dus la rezultate contrarii. Astfel, dacă în anul 2012 Moldova avea un indice al libertății pieței muncii de 41,7, conform Indicelui Mondial al Libertății Economice, către anul 2017 acesta s-a redus până la 38,9, țara fiind clasificată ca una cu un sistem represiv al pieței muncii. O altă acțiune – ce de evaluarea activității parcurilor științifico-tehnologice (PȘT) și incubatoarelor inovaționale (II) și revizuire a Legii privind parcurile științifico-tehnologice sub aspectul funcționalității, deși iarăși este raportată ca îndeplinită, nu a dus la îmbunătățirea funcționalității PȘT și II, etc.. La fel, majoritatea acțiunilor din Planul de acțiuni se referă la procese și nu la rezultate (instruiri, mese rotunde seminare, participarea la expoziții, concursuri tematice, etc.), fără un impact practic semnificativ.

Tabelul 12: Sinteza principalelor prevederi ale strategiilor de dezvoltare la nivel național

Documentul strategic	Sectoare și domenii prioritare	Indicatori de impact relevanți pentru industrie	Prevederi referitoare la politicile industriale
Strategia ”Moldova 2030”	1. Nivelul de venituri; 2. Condițiile de trai; 3. Condițiile de muncă; 4. Nivelul de educație; 5. Starea de sănătate; 6. Climatul social; 7. Utilizarea timpului; 8. Calitatea guvernării; 9. Siguranța și securitatea publică; 10. Calitatea mediului ambiant.	- Rata de creștere a PIB; - Balanța de plăți în PIB; - Rata de ocupare; - Investiții/PIB; - Exportul de bunuri; - Ponderea IMM în venitul din vânzări; - Indicele libertății economice; - Indicele capacității companiilor de a inova.	Nu prevede careva politici sau activități specifice cu referire la industrie. Una din acțiunile prioritare este însă sporirea eficienței proceselor economice, prin creșterea capacităților companiilor de a inova și a implementa inovații, inclusiv prin intermediul formării clusterelor, hub-urilor și parcurilor industriale, și stimulării investițiilor private în sectorul de cercetare și dezvoltare, a parteneriatelor dintre companii și instituțiile educaționale.
Strategia națională de dezvoltare agricolă și	1. Modernizarea lanțului agroalimentar pentru conformarea cu cerințele UE de siguranță și calitate	- Creșterea volumului investițiilor în active corporale pe termen lung	Acordarea de subvenții din Fondul Național de Dezvoltarea a Agriculturii și Mediului Rural pentru:

rurală pentru anii 2014-2020	<p>2. Accesul la piețele de capital, inputuri/outputuri pentru fermieri</p> <p>3. Sistemul de învățământ, cercetare, serviciile de extensivă rurală, sistemul integrat de informare în agricultură.</p> <p>4. Gestionarea durabilă a resurselor naturale</p> <p>5. Investițiile în infrastructura fizică/de servicii rurale</p> <p>6. Ocuparea forței de muncă, veniturile în mediul rural.</p> <p>7. Implicarea comunității locale în dezvoltarea rurală</p>	în sectorul agroalimentar.	<p>a) procesarea, uscarea și congelarea fructelor, strugurilor, legumelor și cartofilor;</p> <p>b) procesarea, uscarea și condiționarea cerealelor, semințelor de culturi oleaginoase și soiei;</p> <p>c) prelucrare primară, ambalare, refrigerare, congelare și păstrare a cărnii, procesare, ambalare și păstrare a laptelui.</p>
Strategia națională de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2016-2020	<p>1) Informații și comunicații;</p> <p>2) Industria mașinilor și echipamentelor electrice pentru sectorul automotiv;</p> <p>3) Serviciile de întreținere externă a proceselor de business;</p> <p>4) Industria îmbrăcămintei și încălțămintei;</p> <p>5) Industria electronică;</p> <p>6) Industria alimentară;</p> <p>7) Agricultură.</p>	<p>- Creșterea PIB real;</p> <p>- Creșterea formării brute de capital fix/PIB;</p> <p>- Creșterea influxului anual de ISD (net și ca pondere în PIB);</p> <p>- Exporturi de bunuri;</p> <p>- Deficitul comercial</p> <p>- Rata de ocupare a forței de muncă;</p> <p>- Rata șomajului.</p>	<p>- Dezvoltarea infrastructurii industriale;</p> <p>- Dezvoltarea infrastructurii de susținere a investițiilor și exporturilor (ZEL, PI, clustere și parcuri științifice-tehnologice);</p> <p>- Elaborarea unui sistem mai atractiv de stimulente investiționale;</p> <p>- Consolidarea legăturilor dintre ISD și economia locală;</p> <p>- Îmbunătățirea sistemului de dezvoltare a forței de muncă pentru sectoarele prioritare orientate spre export.</p>
Concepția dezvoltării a clusteriale sectorului industrial	<p>1) Fabricarea băuturilor;</p> <p>2) Industria ușoară (fabricarea produselor textile, a articolelor de îmbrăcăminte, prepararea și vopsirea blănurilor, producția de piei/articole din piele, a încălțămintei);</p> <p>3) Industria produselor nemetalifere;</p> <p>4) Industria electronică,</p> <p>5) Industria de mașini și echipamente;</p> <p>6) Industria chimică.</p>	-	<p>- Elaborarea documentelor de politici, introducerea noțiunii de cluster în actele legislative și regulatorii;</p> <p>- Elaborarea și implementarea mecanismului susținerii de către stat a dezvoltării clusterelor industriale;</p> <p>- Promovarea lor în societate și în mediul de afaceri;</p> <p>- Elaborarea Hărții Clusterelor;</p> <p>- Elaborarea materialelor metodice;</p> <p>- Selectarea/instruirea facilitatorilor;</p> <p>- Identificarea întreprinderilor, cointeresate în cooperarea în format clusterial;</p> <p>- Instruirea managerilor clusterelor;</p> <p>- Elaborarea politicilor de susținere a clusterelor.</p>
Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020	<p>1. Ajustarea cadrului normativ de reglementare la necesitățile IMM.</p> <p>2. Accesul IMM la finanțare.</p> <p>3. Dezvoltarea capitalului uman.</p> <p>4. Sporirea competitivității IMM și încurajarea spiritului inovator.</p> <p>5. Dezvoltarea IMM în regiuni.</p> <p>6. Parteneriatele în afaceri.</p>	<p>1) 25 de IMM la 1000 de locuitori până în 2020;</p> <p>2) Ponderea angajaților IMM - 65% până în 2020;</p> <p>3) Ponderea IMM în PIB - 38% în 2020;</p> <p>4) Concurență eficientă prin consolidarea competitivității și facilitarea creșterii și</p>	<p>- Elaborarea/implementarea unui program de suport pentru IMM cu potențial de export;</p> <p>- Crearea clusterelor științifico-tehnologice;</p> <p>- Integrarea IMM în rețele de clustere-instruire;</p> <p>- Elaborarea documentelor metodice pentru organizarea clusterelor;</p>

	7. Dezvoltarea antreprenoriatului feminin. 8. Economia verde pentru IMM	inovării IMM.	- Crearea, susținerea și dezvoltarea incubatoarelor de inovare; - Sesiuni de networking /relaționare între IMM și companiile locale și internaționale.
Strategia inovatoare a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020	1. Model deschis de guvernare a sferei de cercetare și inovare; 2. Abilitarea populației cu competențe inovatoare; 3. Orientarea firmelor spre inovare; 4. Aplicarea cunoștințelor pentru rezolvarea problemelor globale și societale; 5. Stimularea cererii pentru produse și servicii inovatoare.	- Rata de creștere a PIB; - Companii noi/1000 loc.; - Certificate de management ISO 9001; - Vânzări de inovații către piață și către firme; - Exporturi tehnologice avansate ca % din total - Exporturi de bunuri de creație ca % din exportul total de bunuri	- Asigurarea cadrului legislativ pentru activitățile inovatoare; - Facilitarea accesului inovatorilor la surse de finanțare; - Facilitarea relaționării și integrării tehnologice a firmelor moldovenești și străine; - Asigurarea suportului de stat pentru firmele inovatoare; - Consolidarea conexiunilor de inovare între companii/educație/cercetare.

1.7. ANALIZĂ CONJUNCTURII ȘI POTENȚIALULUI INFRASTRUCTURII INDUSTRIALE DIN MOLDOVA

108. În linii mari, potrivit exemplelor descrise la *sub-capitolul 1.1.* constatăm că, disparitățile curente în dezvoltarea industrială în profil regional a Republicii Moldova pot fi atribuite și urmare a gestionării economice defectuoase a ex-URSS, inclusiv acestea plinuindu-se ca un factor al procesului de industrializare diferită, dar și a celui de urbanizare incompletă a țării.¹⁴ Mai mult, procesele date chiar s-au accelerat în perioada de tranziție. Astfel, potrivit datelor statistice, una din cea mai mare discrepanță în profil regional este o concentrare excesivă a economiei în mun. Chișinău, acesta fiind urmat cu o mare diferență de mun. Bălți., implicit din punct de vedere industrial.

109. De regulă, statistica oficială indică faptul că RD mun. Chișinău (Regiunea de Dezvoltare) are un mare avantaj comparativ și este mai mult specializat în aspect industrial și cel al serviciilor, pe când restul regiunilor sunt specializate în agricultură. Respectiv, disparitățile regionale în profil teritorial privind sectoarele de specializare pot fi desprinse din tabelul de mai jos.¹⁵

Tabelul 13: Ponderea sectoarelor economice per ansamblu economie și regiuni de dezvoltare, %, 2017

<u>Sectoarele economice</u>	RD Chișinău	RD Centru	RD Nord	RD Sud	RD Găgăuzia
<i>Agricultura</i>	2%	23%	30%	35%	10%
<i>Industria</i>	53%	18%	21%	5%	3%
<i>Servicii</i>	41%	30%	17%	9%	3%

Sursa: Datele BNS și estimările autorilor.

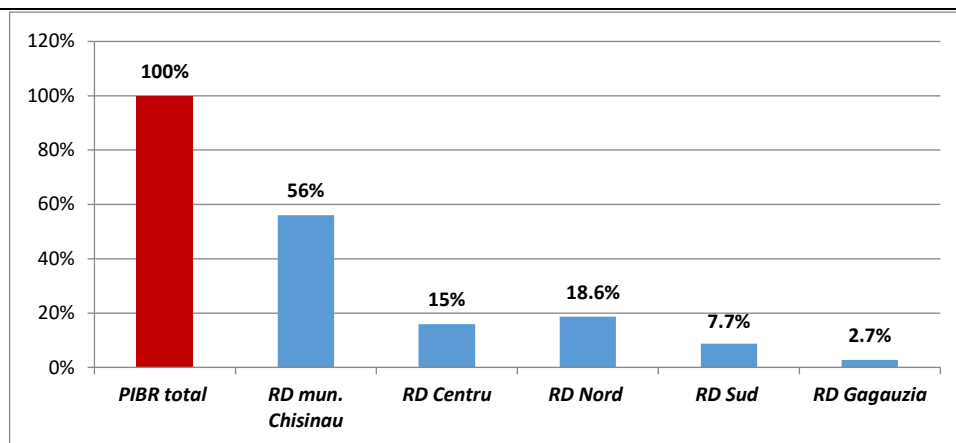
110. Astfel, datele din *tabelul 13* indică că pentru toată țara (excepție fiind RD Centru și mun. Chișinău) economia ar fi una specific agrară, pe când pentru mun. Chișinău și, parțial, Bălți, aceasta este mai mult axată pe servicii și industrie, în particular prelucrătoare. De fapt, *grosso modo*, industria este localizată în 3 regiuni de dezvoltare, și anume Centru, Chișinău și RD Nord.

¹⁴ Iurie Morcotîlo, *Dezvoltarea regională și două realități paralele*, Expert-Grup, 2014

¹⁵ <http://madr.gov.md/ro/content/regiuni-de-dezvoltare>

111. Pe lângă distribuția neuniformă a sectoarelor în profil regional, discrepanțele economice regionale se confirmă și la nivelul de PIBR (Produsul Intern Brut Regional). Respectiv, în mun. Chișinău este concentrată cca 56% din contribuția PIB-ului țării, pe când UTA Găgăuzia i se atribuie nu mai mult de 3%. Astfel, distribuția teritorială a PIBR se poate vedea în *figura 15*.

Figura 15: Valoarea procentuală a PIBR, valori estimate pentru 2017

Sursa: Datele BNS și estimările autorilor.

112. În continuare, vom prezenta structura valorii adăugate brute regionale (VABR), inclusiv pe principalele ramuri care contribuie la formarea generală a PIB. Astfel, similar concentrării investițiilor în economia țării (peste 60% în mun. Chișinău),¹⁶ sectorul industrial are o concentrație geografică destul de mare. Respectiv, aceasta, inclusiv VABR, este pe seama RD mun. Chișinău, urmată de RD Nord și RD Centru. La o mare diferență pe acest indicator se află RD Sud și RD Găgăuzia. Astfel, ponderea municipiului Chișinău în producția manufacturată este de 53%. În mare parte, printre raioanele care dețin o pondere de peste 2% în valoarea producției fabricate pentru 2017 se evidențiază Orhei (5,8%), Ungheni (4,3%), Drochia (3,2%), UTA Găgăuzia (2,9%), Anenii Noi (2,5%) Soroca (2,2%) și Drochia (2,1%), fiind de fapt principalele poluri de creștere a sectorului.

Tabelul 14: Ponderea ramurii industriale în VABR, 2017

Regiuni de Dezvoltare	RD Centru	RD Chișinău	RD Nord	RD Sud	RD Găgăuzia
Ponderea în VABR	18%	53%	21%	5%	3%
ICG	0.41	1.18	0.45	0.14	0.12

Sursa: BNS, MADRT și calculele autorilor

113. În ultima perioadă, inclusiv urmare a dezindustrializării nu prea s-a observat o uniformizare a sectorului respectiv la nivel național. Totuși, **ICG** (indicele de concentrare geografică) nu este atât de convergent ca și pentru celelalte sectoare. Acesta de fapt *sugerează o concentrare a producției industrial-fabricate într-un număr mic de raioane, respectiv parte a RD Centru și RD Nord.*

114. Totuși, fiecare regiune de dezvoltare este specializată din punct de vedere industrial pe domenii, mai mult sau mai puțin, distincte. Spre exemplu, majoritatea întreprinderilor industriale din RD Centru sunt specializate în *industria prelucrătoare*, iar principalele ramuri de specializare industrială ar ține de industria agro-alimentară (faină, mezeluri, carne, produse de panificație, sucuri de legume și fructe etc.).

¹⁶ <https://capital.market.md/ro/content/chisinaul-genereaza-aproape-doua-treimi-din-pib-ul-moldovei>

115. Respectiv, potențialul industrial al acestora din regiune este concentrat în raioanele Anenii Noi, Orhei, Hâncești, Ungheni etc. Pe lângă industria prelucrătoare ar mai fi și *industria ușoară* (textile, tricotaj, confecții, pielărie și încălțăminte) care este dezvoltată în raioanele Ungheni, Telenești, Orhei, Ialoveni și Călărași. Totodată, sectorul industrial al RD Centru dispune de potențial care, însă, nu prea este valorificat. Or, raionul Ungheni fiind cel mai dezvoltat centru industrial din regiune, iar cel mai slab dezvoltat este raionul Dubăsari.

116. RD Nord prezintă, în mare parte, un tablou similar ca și pentru RD Centru. Marea majoritate a întreprinderilor industriale din regiune sunt antrenate în industria prelucrătoare (cca 80%), tot aici activând și cel mai mare număr de salariați (75%). Totuși, în RD Nord ar fi prezente aproape toate sectoarele industriale, cele mai productive fiind *industria alimentară și a băuturilor*, *industria autotivă* (localizată în cadrul ZEL Bălți), *industria ușoară*, *industria constructoare de mașini*, *industria electronică și de cablaje*, *fabricarea materialelor de construcție* etc. Peste 40% din potențialul industrial al regiunii este concentrat în mun. Bălți.

117. În sectorul industrial din Regiunea de dezvoltare Sud (RDS) sunt concentrate mai puțin de 10% din întreprinderile industriale ale Moldovei. Acestea, la rândul lor, produc cca 5% din valoarea producției industriale fabricate în țară (datele anului 2017). Potrivit datelor statistice, raioanele Taraclia, Cantemir și Cahul ar fi cele mai industrializate centre din regiune. Industria regională este specializată în mare parte în producerea vinurilor naturale (25% din total pe țară), a divinului (27%), fabricarea produselor de morărit și panificație, conservarea legumelor și fructelor, industria textilă, prelucrarea laptelui și a cărnii.

118. Astfel, putem conchide că dezvoltarea industrială din ultima perioadă este, în primul rând, dependentă de recenta majorare a volumului de ISD direcționate în ZEL-uri, care la rândul oferă condiții destul de atractive. Per ansamblu, stimulentele investiționale și regimurile fiscale sunt calificate ca unele dintre cele mai favorabile din regiune. Respectiv, prin eforturile sale de creare a ZEL și parcurilor industriale, guvernul se arată dornic în a sprijini și dezvolta suplimentar atractivitatea țării pentru investiții. Or, aceste eforturi servesc, inclusiv, pentru suportul și dezvoltarea producătorilor locali, crescând astfel nivelul de competitivitate și capacitate a acestora de a fi integrați în circuitul internațional.

1.8. CONCLUZII ȘI GENERALIZĂRI

- Deși, istoric, industria a jucat un rol dominant în economia țării, actualmente ponderea acesteia este de doar cca. 15% din PIB. Mult mai important, însă, această valoare rămâne aproape nemodificată deja pe parcursul ultimilor 5 ani ($\pm 0,2\%$), ceea ce consemnează intrarea industriei într-o perioadă de stagnare, în lipsa unor factori decisivi de creștere.
- În consecință, **intensitatea industrializării** (ponderea VA din industrie în PIB) este una dintre cele mai reduse din regiune. Această concluzie este susținută și de faptul că Moldova are cea mai joasă pondere a exportului de produse industriale în totalul exportului printre țările din regiune, și de aproape 2 ori mai mică decât media la nivel mondial.
- Și după nivelul **capacității industriale** (VA din industria prelucrătoare per angajat), R. Moldova deținea în 2017 penultimul loc printre țările de comparație, acesta fiind de cca. 5,5 ori mai redus decât media mondială. În același timp, Moldova are și cea mai redusă **capacitate de export** a produselor industriale (exportul de produse industriale per capita). Capacitatea industrială este, la rândul său, un indiciu al competitivității și performanței industriale a țării.
- Industria țării nu este angajată pe deplin în export, ci mai degrabă se orientează la piața internă. Acest fapt se datorează, în principal, competitivității reduse la nivel internațional al producției industriale. O altă explicație, legată de prima, este integrarea limitată a țării în lanțurile valorice internaționale, astfel că, cea mai mare parte a VA se generează pe plan intern. Angajarea mai plenară în activități de export a producției industriale pentru țări mici, ca R. Moldova, este vitală

pentru obținerea economiilor de scară și creșterea productivității industriei.

- Sub aspect de **impact** în crearea de VA și generarea de exporturi de produse industriale la nivel mondial, Moldova are, din nou, cele mai mici valori printre țările de comparație. Performanțele mai joase ale R. Moldova se datorează, în special, evoluțiilor mai slabe din perioadele istorice (anii '90 și perioada 2000-2010). În schimb, în perioada 2010-2017, Moldova a demonstrat ritmuri de creștere mult mai înalte decât media țărilor de comparație. Același lucru se referă și la indicatorii de capacitate industrială. Însă datorită decalajului foarte mare față de alte țări, fără o accelerare majoră rămânerea în urmă față de țările din regiune se va menține încă mult timp.
- Totuși, **capacitatea de export** a industriei a crescut în ritmuri mai rapide decât **capacitatea de a genera VAIP**, ceea ce semnifică că o mare parte a VA aferente producției industriale rămâne în afara țării/industria RM ocupă nișele de jos ale lanțurilor valorice internaționale.
- Analiza la nivel sectorial relevă faptul că **VA din industrie este dominată de sectoarele bazate pe exploatarea resurselor** (produse alimentare, băuturi, tutun, textile îmbrăcăminte și produse din piele). Ponderea sub-sectoarelor cu nivel de sofisticare tehnologică medie și înaltă constituie cca. 1/5 ("Mașini, echipamente, instalații electrice și electronice", "Produse chimice, din cauciuc și material plastic", "Echipamente de transport"). În același timp, ponderea produselor de tehnologie înaltă în totalul exportului de produse industriale este de cca. 2,5 ori mai mică decât în țările de comparație, iar a celor de tehnologie medie și înaltă - de cca. 1,5 ori mai mică. Ponderea mai mare a industriilor bazate pe exploatarea resurselor semnifică faptul că creșterea în industrie are un caracter preponderent extensiv și nu se bazează suficient pe explorarea factorilor de productivitate/tehnologie.
- Un aspect pozitiv îl constituie, însă, **creșterea ponderii produselor de tehnologie medie** în totalul exportului de produse industriale și VAIP - de aproape 3 ori față de anul 2000, ritm care este tot de atâtea ori mai înalt decât media țărilor de comparație. Progresul dat s-a produs, în principal, datorită creșterii producției și a exportului de cablaje și componente pentru industria automotivă. În schimb, exportul de produse de tehnologie înaltă practic nu a progresat față de anul 2000.
- Cele mai înalte performanțe le-au înregistrat 2 sectoare industriale: 1) **industria mobilei, a produselor de reciclare, poligrafie și edituri**; 2) **producerea echipamentelor de transport**. Asta deoarece cererea mondială de astfel de produse s-a majorat peste ritmul mediu global de creștere a exportului de produse industriale, iar Moldova a și-a majorat ponderea în exportul acestor produse. Totodată, și **sectorul de producere a mașinilor și echipamentelor** se apropie de această performanță. Încă câteva sectoare înregistrează dinamică pozitivă la nivel internațional: 1) **industria chimică și a produselor din plastic**; 2) **producerea lemnului și hârtiei**; 3) **sectorul produselor non-metalice și din cauciuc**. În toate aceste sectoare cota de piață a Moldovei s-a majorat, însă cererea mondială a crescut sub medie, sau chiar a scăzut.
- Există oportunități ratate în **sectoarele de producere a textilelor, îmbrăcăminte și articolelor din piele** – în timp ce cererea mondială s-a majorat cu mult peste medie, cota de piață a Moldovei în exportul mondial al acestor produse s-a redus. În schimb, industria produselor din metal poate fi inclusă în categoria sectoarelor "în declin", așa cum atât cererea mondială, cât și cota de piață a Moldovei în exportul acestor produse s-au redus.
- Deși majoritatea companiilor din industrie (cca. 78,1%) sunt IMM, ponderea acestora este cu 4,2 p. p mai mică decât media țărilor din regiune, ceea ce poate reprezenta un indiciu al **mediului de operare mai puțin favorabil pentru IMM** în RM. Ipoteza respectivă este susținută și de comparația "vârstei" medii a companiilor din sector, care este cu cca. 4 ani mai

mică în Moldova decât în țările de comparație din regiune.

- **Nivelul de competitivitate redus și integrarea limitată a firmelor moldovenești în lanțurile valorice internaționale** este confirmată și de ponderea redusă a companiilor din RM care exportă direct – aceasta este cu 6,7 p. p. mai mică decât media țărilor de comparație (-17,1 p. p. în cazul companiilor mari, -8,2 p. p. în cazul celor de mărime medie și -2,2 p. p. în cazul celor mici). Respectiv, în RM sunt mai răspândite cazurile de export indirect – cu 4,5 p. p. mai mare decât media țărilor de comparație (+3,8 în cazul companiilor mici, +3,6 p. p. în cazul celor medii și +5,9 p. p. în cazul celor mari). Doar cca. 100 de IMM din Moldova erau gata de a exporta în 2015, în timp ce 200-300 erau aproape de a realiza operațiuni de export, dintr-o populație totală de cca. 35 mii IMM active. Această situație poate fi influențată și de **ponderea mai mică în RM a companiilor ce dețin certificate de calitate internațională**, în comparație cu țările din regiune (cu -3,6 p. p. per total și -16,3 p. p. în cazul companiilor de mărime medie).
- Competitivitatea mai redusă a companiilor moldovenești este determinată, în mare parte, de **performanța mai slabă sub aspect de productivitate**. În majoritatea sub-sectoarelor, productivitatea IMM din Moldova a fost la nivel de 1/3, 1/4, sau 1/5 din valoarea medie atestată în țările similare. O performanță mai puțin negativă se atestă în cazul IMM producătoare de articole din metale, produse electronice și optice - ceva mai jos de 50%. Decalajele mari de productivitate indică asupra concentrării IMM în segmentele cu VA mica și/sau prezenței unor ineficiențe semnificative de productivitate.
- **Provocările operaționale cheie** pentru IMM din Moldova, ce împiedică creșterea productivității/competitivității lor sunt reprezentate de costul înalt al finanțării (creditelor), accesul dificil la piețele de desfacere străine și vulnerabilitățile de marketing, legăturile slabe cu companiile mari și lipsa forței de muncă cu expertiză/abilități tehnice necesare. Companiile care indică costul creditelor drept o problemă majoră, pot de fapt, întâmpina probleme legate de capacitatea de a elabora și înainta proiecte viabile spre finanțare.
- **Constrângerile cele mai mari**, pentru care IMM ar solicita asistență din exterior, le reprezintă accesul la piețele externe, lipsa personalului cu abilități/expertiză tehnică necesară, vulnerabilitățile de marketing, costurile de finanțare, lipsa legăturilor cu companiile mari și capacitatea slabă de a elabora produse/servicii inovative.
- Extinderea exporturilor de bunuri și servicii este împiedicată de **nivelul scăzut de internaționalizare și integrare a IMM moldovenești în lanțurile valorice internaționale**. În medie, input-urile locale reprezintă doar 18% din toate achizițiile efectuate de către companiile străine în Moldova. În același timp, și acest nivel al aprovizionărilor locale este sprijinit în principal doar de câteva sectoare: prelucrarea produselor agroalimentare, construcțiile și prelucrarea metalelor. Ponderea input-urilor locale în sectorul automotiv este mai mică de 1%, iar în sectoarele componentelor electronice, textilelor și confecțiilor - sub 5%. Principalele bariere la nivel micro care împiedică companiile străine să realizeze mai multe achiziții de la companiile locale sunt gradul scăzut de pregătire tehnologică a IMM locale, calitatea scăzută a input-urilor furnizate de acestea și capabilitățile lor limitate manageriale. La nivel macro, principalele impedimente ar fi sistemul complex și împovărător de impozitare, accesul dificil la finanțare, costurile înalte de reglementare și instabilitatea politicilor.
- **Creșterea competitivității companiilor existente, suportul pentru crearea unor noi companii și pătrunderea în noi sectoare și activități** reprezintă trei obiective majore ale politicilor industriale în economiile în curs de dezvoltare. Alte priorități noi în cadrul formulării politicilor industriale se referă la **incluziunea teritorială și coeziunea socială**. Acumularea

tehnologiilor și cunoștințelor cu scopul de a urca pe scara valorică reprezintă un scop ce urmează a fi atins încă de multe dintre aceste țări. Pentru abordarea acestor provocări de dezvoltare, majoritatea țărilor din regiune implementează politici industriale de susținere a creșterii prin **diversificarea și modernizarea producției locale**. Și Comisia Europeană și-a stabilit ca scop **majorarea ponderii industriei până la 20% din PIB** către anul 2020, deoarece un sector industrial mai puternic va permite “creșterea și relansarea economică”. Începând cel puțin cu 2012, politica industrială a UE a avut ca scop impulsivitatea competitivității și a producției sectorului său industrial.

- Principalele lecții, ce reies din experiențele de succes ale țărilor din regiune, de care R. Moldova ar trebuie să țină cont în elaborarea și implementarea de politici industriale, se referă la: 1) **Consolidarea imaginii sectoarelor cele mai promițătoare din Moldova** (brand internațional, promovare activă, etc.); 2) **Focusarea pe activități ce pot aduce valoare adăugată suplimentară în legătură cu proiectele ISD existente și noi** (crearea clusterelor, care vor avea furnizori locali și legături cu centrele de cercetare și dezvoltare, universitățile, școlile tehnice și de formare; stimularea legăturilor dintre corporațiile multinaționale și furnizorii locali, inclusiv cei potențiali; lucrul cu investitorii existenți/potențiali pentru a-i determina să-și localizeze unitățile de dezvoltare sau chiar centrele de C&D în Moldova, ca parte integrantă a investițiilor lor); 3) **Stimularea deprinderilor și cunoștințelor critice**: dezvoltarea de legături strânse cu instituțiile de învățământ și centrele de formare (pe probleme de conținut a curriculum-ului, necesități ale industriei, ghidare în carieră, internship-uri, etc.) și interacțiunea cu companiile majore în privința necesităților viitoare de resurse umane; 4) **Incorporarea întreprinderilor străine investitoare în economia Moldovei** prin susținerea producției și serviciilor cu valoare adăugată mai mare, încurajarea cercetării și dezvoltării, a furnizorilor/consultanților strategici locali și a acțiunilor care ar ajuta aceste întreprinderi să rămână competitivă în Moldova; 5) **Dezvoltarea locațiilor și spațiilor industriale speciale** (zonele libere, parcurile industriale, etc.); 6) **Analiza comparativă cu țările din regiune și monitorizarea regulată politicilor și programelor industriale**; 7) **Stabilitatea politică, parteneriatul politic și sprijinul politic** acordat ministerelor și agențiilor de stat responsabile sunt extrem de importante pentru punerea în aplicare a politicilor industriale de succes, la fel ca și implicarea directă a persoanelor de cel mai înalt rang din guvern și alocarea unui resurselor adecvate pentru acest scop; 8) **Competiția eficientă și continuă pentru ISD** (edificarea contactului eficient și a relațiilor strategice cu companiile țintă și dezvoltarea unui dialog permanent cu acestea); 9) **Implicarea diasporei în elaborarea și implementarea politicilor industriale**; 10) **Menținerea unui contact și a relațiilor strânse cu investitorii existenți**; 11) **Asigurarea parteneriatului eficient cu sectorul privat**.

2. VIZIUNEA STRATEGICĂ. OBIECTIVELE, DIRECȚIILE STRATEGICE ȘI DOMENIILE DE INTERVENȚIE

2.1. SCOPUL ȘI OBIECTIVELE SPECIFICE ALE STRATEGIEI

119. Strategia de dezvoltare a industriei Republicii Moldova până în anul 2030 este fundamentată, în mare parte, pe următoarea VIZIUNE:

120. Crearea unui mediu competitiv în industrie, bazat pe investiții, sporirea productivității și modernizării tehnologice, care ar plasa Republica Moldova la nivelul mediu al țărilor din regiune. Respectiv, un climat de afaceri, financiar, instituțional și de reglementare mai bun în industrie, ar rezulta într-o mai mare creștere, productivitate, rentabilitate, ocupare a forței de muncă și internaționalizare a întreprinderilor din Republica Moldova.

121. Astfel, aspectul dat este în concordanță plenară cu **obiectivul general** al **STRATEGIEI**, privind **creșterea competitivității, productivității, ocupării forței de muncă și inovării tehnologice** a sectorului industrial. Totodată, pentru a realiza **viziunea**, precum și obiectivul general al strategiei, au fost identificate **patru obiective specifice**, și anume:

- A. Îmbunătățirea competitivității și mediului de afaceri;**
- B. Creșterea investițiilor și volumului de finanțare în sector;**
- C. Intensificarea gradului de instruire și ocupare a forței de muncă;**
- D. Creșterea nivelului de inovare tehnologică în sectorul industrial.**

122. În plus, cele specificate ar fi parte a rezultatelor ce urmează a fi realizate și care ar include:

- Creșterea numărului de întreprinderi industriale;
- Majorarea ponderii sectorului IMM din industrie;
- Sporirea nivelului de productivitate din sectorul industrial;
- Îmbunătățirea nivelului de sofisticare a producției industriale;
- Creșterea ocupării forței de muncă în sectorul industrial;
- Majorarea volumului de exporturi a produselor industriale;
- Sporirea gradului de atragere a investițiilor în industrie;
- Creșterea valorii adăugate create în industrie;
- Integrarea plenară a IMM-ilor în lanțurile valorice internaționale.

123. Elaborarea SDI, în particular cu scopul de a facilita inovațiile și a crea condiții pentru creșterea competitivității economice și realizarea potențialului de export a companiilor moldovenești, este în special bazată pe implementarea curentă a documentelor strategice, precum Strategia de cercetare-inovare până în 2020, Strategiei de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor pentru 2016-2020 ș. a. Astfel, cele patru obiective specifice de mai sus se pliază atât pe aspectele de natură orizontală, cât și verticală a strategiei date. Progresele implementării Strategiei la nivel macro vor fi măsurate prin prisma indicatorilor de impact prezentați în cadrul descrierii fiecărui obiectiv specific. La rândul lor, indicatorii de impact urmează a fi atinși prin implementarea acțiunilor prevăzute de prezenta Strategie, succesul cărora va fi măsurat prin atingerea obiectivelor și indicatorilor de bază de lucru, prezentați în capitolul: "Monitorizarea și evaluarea implementării Strategiei".

2.2. ÎMBUNĂTĂȚIREA COMPETITIVITĂȚII ȘI MEDIULUI DE AFACERI

124. Îmbunătățirea competitivității economiei moldovenești și a condițiilor de desfășurare a afacerilor este unul dintre obiectivele majore potrivit mai multor documente guvernamentale, implicit strategice, inclusiv în termeni de a face uz de toate oportunitățile oferite de DCFTA, precum și a mai mult de 45 alte regimuri de liber schimb. Aceste regimuri, la rândul, încearcă să faciliteze o extindere comercială a pieței de desfacere, oferind astfel sprijin prielnic de dezvoltare a sectorului privat din Moldova. Cu toate acestea, industria Moldovei este încă caracterizată de o joasă productivitate și competitivitate. Sectoarele tradiționale cu valoare adăugată redusă (așa ca industria alimentară și a băuturilor, textile și îmbrăcăminte) rămân a fi, deocamdată, "locomotiva" dezvoltării industriale. Totuși, în ultima perioadă, acestea sunt sprijinite de investițiile masive în ramura producerii de cabluri și echipament electric pentru sectorul automotiv, ramură ce se prezintă a deveni lider de integrare industrială a țării în circuitul global. Principalele acțiuni în cadrul obiectivului specific 1: "Îmbunătățirea competitivității și mediului de afaceri" vor fi descrise în compartimentul respectiv al Planului de acțiuni, grupate în cadrul mai multor direcții strategice și domenii de intervenție:

A.1. Dezvoltarea infrastructurii

Dezvoltarea infrastructurii zonelor economice libere (ZEL)

125. *Justificare:* O infrastructură bună și eficientă este un factor determinant în atragerea investițiilor în ZEL. Din punct de vedere al motivației localizării investițiilor străine în ZEL din Republica Moldova în perioada de după 1993, au existat câțiva factori de bază: locația, facilitățile fiscale oferite, costurile reduse ale terenurilor/utilităților, forța de muncă disponibilă/ieftină. Pe termen scurt acești factori au asigurat succesul relocalizării în Republica Moldova a câtorva companii multinaționale (CMN) mari, dar pe termen mediu și lung acești factori se pot dovedi insuficienți pentru menținerea atractivității ZEL pentru investitorii străini. În pofida unor exemple de succes, practica ZEL în Moldova este una controversată. Evoluția ZEL de până acum în Moldova demonstrează că acestea pot fi eficiente, însă dezvoltarea acestora nu trebuie să fie un proces arbitrar, bazat pe simpla acordare a facilităților, ci parte a unui program de dezvoltare, implementat în conformitate cu vectorii dinainte stabiliți și susținut de eforturi de dezvoltare a infrastructurii acestora și promovare. În total pentru dezvoltarea infrastructurii ZEL sunt necesare investiții de cca. 108 milioane lei (cca. 5,5 milioane Euro). Acestea vor fi utilizate pentru reabilitarea/reconstrucția infrastructurii și utilităților din interiorul, dar și din afara ZEL și vor fi repartizate după cum urmează:

Tabelul 15: Investițiile necesare pentru dezvoltarea infrastructurii ZEL

Denumirea	Investitia necesară. mii lei
ZEL "Ungheni-Business"	46.952
ZAL "Tvardita"	8.300
ZAL "Valcanes"	1.126
ZAL "Otaci-Business"	4.500
ZAL "Taraclia"	2.482
ZAL "Expo-Business-Chisinău"	21.232
ZEL "Bălți"	23.191
Preștitirea proiectelor tehnice. devizelor de cheltuieli	1.650
TOTAL	109.433

Dezvoltarea infrastructurii parcurilor industriale (PI) existente, care vor servi drept poli de creștere pentru localitățile în care acestea sunt amplasate și pentru cele adiacente

126. *Justificare:* ca și în cazul ZEL, calitatea infrastructurii PI este factorul determinant în

atragerea investițiilor în cadrul acestora. Infrastructura existentă nedezvoltată a majorității locațiilor respective, combinată cu strategiile și management neadecvat al multora dintre acestea au menținut o politică de atragere a investițiilor neadaptată noilor cerințe și nevoi ale investitorilor, dar și puțin competitivă pe plan regional și internațional. Pentru dezvoltarea infrastructurii PI sunt necesare investiții de cca. 203 milioane lei (cca. 10,4 milioane Euro). Ca și în cazul ZEL, investițiile în infrastructura PI sunt necesare pentru construcția/reconstrucția spațiilor de producție, utilităților și căilor de acces către PI. Măsurile concrete pentru care vor fi utilizare fondurile respective sunt reflectate în planurile de acțiuni-parte integrantă a prezentei Strategii. Investițiile respective vor da posibilitate rezidenților să beneficieze de infrastructură de primă clasă și servicii aferente de calitate. Infrastructura PI va presupune terenuri gata pentru construcții, securitate asigurată, acces rutier facil, furnizarea neîntreruptă a energiei electrice și aprovizionarea cu apă, servicii de telecomunicații accesibile pe teritoriul PI, sisteme de evacuare a deșeurilor, etc.

Crearea platformelor multifuncționale în regiunile (raioanele) în care actualmente nu există platforme industriale sub forma ZEL și PI

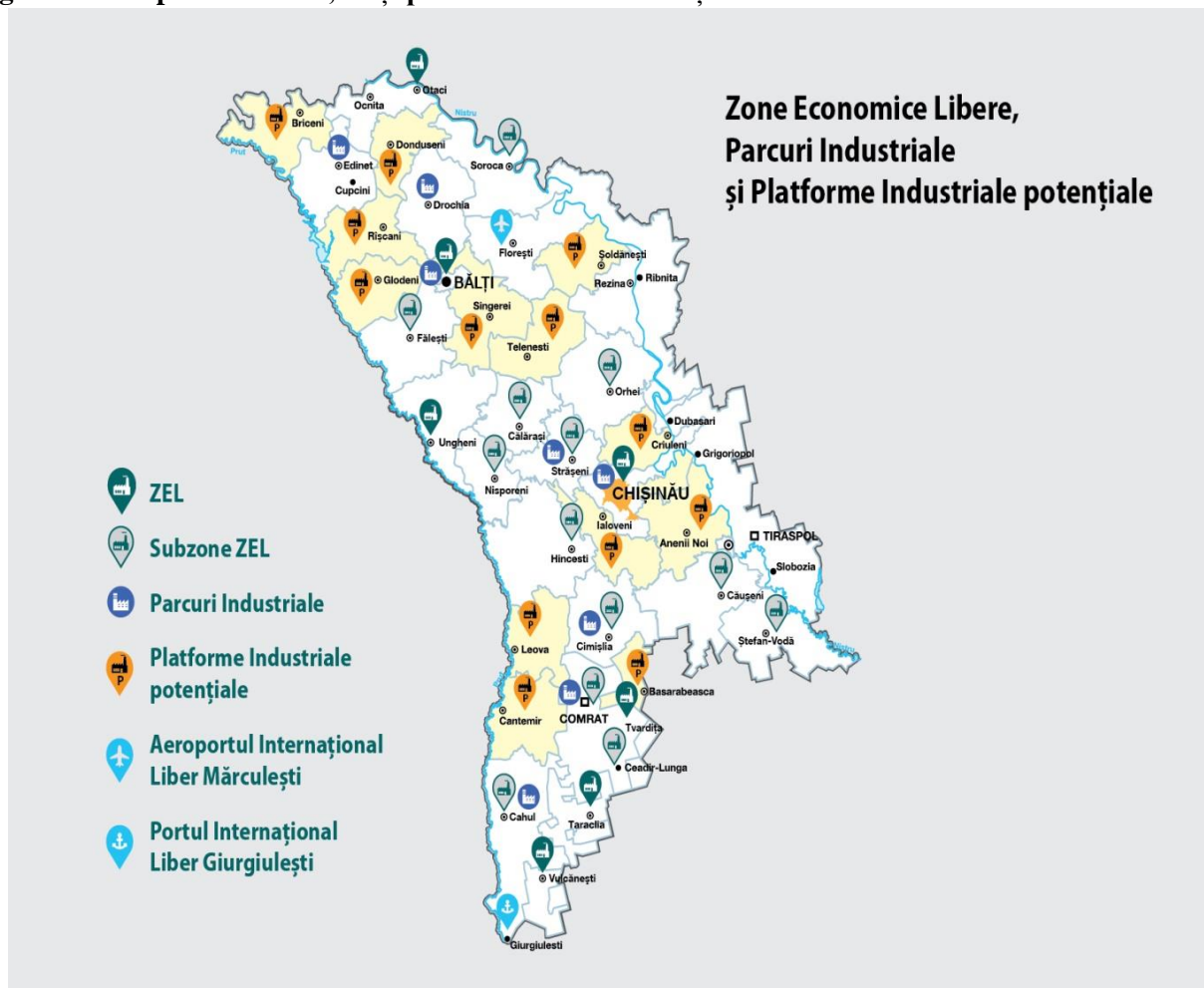
127. Justificare: Repartizarea platformelor industriale existente nu este uniformă, astfel în multe regiuni/raioane nu există locații specializate pentru atragerea investițiilor. Pentru realizarea obiectivelor propuse de dezvoltare durabilă, regională și utilizarea eficientă a resurselor umane, urmează a fi create platforme multifuncționale (PM). Platformele multifuncționale reprezintă locații dotate complet din punct de vedere al utilităților, ceea ce face din acestea "centre de excelență" pentru dezvoltarea industrială¹⁷. Acest lucru este important pentru țări ca Republica Moldova, deoarece pe termen scurt și mediu este imposibilă crearea unei infrastructuri de înaltă calitate, necesară pentru industria modernă la nivelul întregii țări. Cu toate acestea, PM, de rând cu ZEL și PI, trebuie să ofere posibilitate de concentrarea infrastructurii în anumite locații, până când se creează un impuls suficient de creștere pentru extinderea acestor facilități către alte zone. Această infrastructură trebuie să includă terenuri care au fost zonate și sunt pregătite pentru construcție, securitate, acces rutier facil, alimentare sigură cu energie electrică și apă, rețele de canalizare, telecomunicații, sisteme de eliminare a deșeurilor și, eventual, spații de închiriere pentru birouri și producție.

128. În cadrul PM, vor fi concepute scheme speciale de facilitare a afacerilor pentru a crea un mediu favorabil pentru investitori prin eliminarea blocajelor administrative și crearea a ceea ce ar putea constitui un "mediu de investiții ideal". Spre deosebire de ZEL, care pun accentul pe producția de export și oferă stimulente fiscale, PM vor permite producerea tuturor tipurilor de bunuri și servicii, pentru deservirea atât a pieței interne cât și a piețelor internaționale. PM nu vor oferi stimulente fiscale, deși producătorii orientați spre export se vor putea bucura de anumite facilități fiscale și scutiri de la plata drepturilor de import, în timp ce producătorii interni vor fi supuși impozitării și taxelor standard¹⁸. Promovarea investițiilor în aceste zone se va baza nu atât pe stimulentele fiscale, cât pe facilitarea realizării mai rapide, mai line și mai cost-eficiente a proiectelor comparativ cu orice altă locație în țară. În plus, rezidenții acestor zone vor beneficia de avantaje în reglementare, cele mai bune practici administrative (cum ar fi aprobări, licențe, proceduri fiscale, verificări vamale). După cum se vede din *figura 17*, urmează a fi create cca. 13 PIM în tot atâtea raioane

¹⁷Analiza politicii investiționale în Republica Moldova, UNCTAD 2013

¹⁸Stimulentele fiscale pot include, de exemplu, cota 0% la impozitul pe profit provenit din operațiunile de export. La rândul lor, drepturile de import se vor aplica în funcție de destinația finală a vânzărilor.

Figura 17: Amplasarea ZEL, PI și platformelor multifuncționale

129. Crearea PM se va realiza în mai multe etape. Prima etapă va include punerea în aplicare a instrumentelor pilot de susținere pentru crearea și testarea a 3 platforme industriale. Vor fi selectate locațiile ce corespund cel mai mult acestui rol datorită potențialului lor. Perioada de implementare va constitui 2 ani. La etapa a doua vor fi dezvoltate încă 5 platforme industriale, proces ce va include un set de instrumente de realizare și sprijin testate în cadrul proiectului pilot. Perioada de implementare a acestei etape va constitui 3 ani. La etapa a treia vor fi dezvoltate alte 5 platforme industriale, la fel, în decurs de 3 ani. Ca statut juridic, aceste platforme pot lua forma unor subzone în cadrul ZEL existente.

Tabelul 16: Planul de implementare a platformelor industriale multifuncționale

Etapa/Anii	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Etapa I (3 PIM)								
Etapa II (5 PIM)								
Etapa III (5 PIM)								

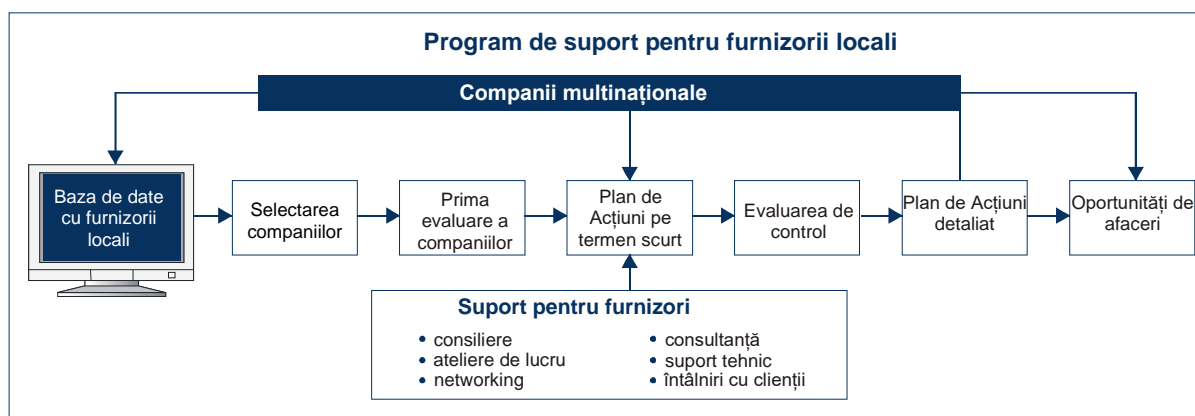
A.2. Sporirea capacităților și fiabilității companiilor industriale

Implementarea Programelor de conectare a furnizorilor locali la corporațiile internaționale

investitoare în RM în diferite sectoare industriale

130. Justificare: Pentru majoritatea țărilor stimulentele de bază în lansarea de programe de suport/dezvoltare a furnizorilor locali îl reprezintă multiplicatorul economic de pe urma acestora, care presupune că câștigurile de pe urma activităților de subcontractare a companiilor locale de la investitorii străini pot avea un impact mai mare asupra economiei locale decât câștigurile de la activitatea investitorilor străini ca atare. Cel mai de succes program de suport pentru furnizorii locali este considerat a fi cel implementat în Irlanda între anii 1985 și 1996, și care a condus la o adevărată revoluție industrială. Acesta s-a bazat pe suportul pentru furnizori locali din mai multe sectoare: a produselor din plastic, metal, instrumente, presare, galvanizare, electronic, de asamblare, cablaje, instrumente de testare electronică, servicii de inginerie mecanică. Toate acestea reprezentau sectoare noi pentru Irlanda. Multe dintre țările Europei Centrale și de Est au urmat această abordare. Experiența Chinei este una reprezentativă în acest sens:

Figura 16: Schema Programului de Suport al Furnizorilor Locali in Cehia

Sursa: International Experience in Supplier Development, the World Bank, 2008

131. Astfel de Programe creează oportunități pentru furnizorii de nivelurile trei și patru de a stabili contacte cu CMN, astfel încât aceștia să se prezinte ca membri potențiali ai lanțurilor valorice multinaționale. Mai mult, furnizorii locali sunt susținuți și ajutați în identificarea de noi piețe de desfacere, în aplicarea cunoștințelor și deprinderilor tehnologice noi în alte sectoare, inclusiv pentru ieșirea la export. Suportul eficient trebuie să se bazeze, în primul rând, pe fortificarea capacităților furnizorilor locali, în cadrul căruia accesul la instruire, servicii de consultanță și consiliere are un rol central. Obiectivul general al unor astfel de programe va fi să ajute companiile locale să satisfacă cerințele de calitate și fiabilitate ale CMN, și să se conecteze la acestea ca furnizori, odată ce respectivele standarde vor corespunde așteptărilor CMN. La rândul lor, obiectivele specifice sunt:

- Îmbunătățirea standardelor furnizorilor locali – creșterea standardelor (de producție, manageriale, organizaționale, etc.) furnizorilor locali până la nivelul care i-ar face atractivi pentru CMN investitoare în Moldova;
- Încurajarea parteneriatelor dintre IMM locale și CMN – acordarea asistenței pentru CMN în identificarea de noi parteneri printre furnizorii locali;
- Furnizarea de informații referitoare la furnizorii locali – colectarea și diseminarea de informații despre furnizorii locali din diferite sectoare.

Stimularea creării și dezvoltării clusterelor

132. Justificare: Guvernele din întreaga lume privesc din ce în ce mai mult clusterelor ca motoare potențiale ale dezvoltării întreprinderilor și ale inovării. Cu toate acestea, avantajele asociate cu fenomenul clusterizării nu apar în mod automat, mai ales în cazul țărilor cu instituții insuficient de eficiente și cu mecanisme de piață de autoreglare neformate încă. Din această cauză, Guvernul RM va trebui să aibă un rol îndeosebi de activ la etapele inițiale de dezvoltare a

clusterelor, așa ca cartarea clusterelor, dar și la etapele ulterioare, așa ca dirijarea DPP pe marginea obstacolelor de politici și instituționale ce împiedică dezvoltarea industrială și a mediului de afaceri. Importanța susținerii clusterelor pentru dezvoltarea economiei R. Moldova este recunoscută de numeroase documente de politici naționale, printre care:

- Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020;
- Concepția dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al Republicii Moldova;
- Strategia inovațională a RM pentru perioada 2013-2020 “Inovații pentru competitivitate”;
- Foaia de parcurs pentru ameliorarea competitivității R. Moldova.

133. Cu toate acestea, acțiunile de până acum s-au limitat, practic, doar la introducerea noțiunii de cluster în actele legislative și regulatorii. În conformitate cu rezultatele analizei prezentei Strategii, dar și cu recomandările documentelor strategice de mai sus, este oportună dezvoltarea următoarelor clustere în cadrul industriei prelucrătoare:

- Industria automotivă (inclusiv mașini și echipamente, echipamente de transport);
- Industria alimentară (producția vinicolă, de lactate, zahăr, procesarea fructelor și legumelor, ș.a.);
- Fabricarea producției textile, a îmbrăcăminte și încălțăminte;
- Fabricarea mobilei;
- Industria produselor din minerale non-metalice și cauciuc (sticlă și produse din sticlă, ciment și articole din acesta, articole din cauciuc);
- Industria chimică și a articolelor din plastic.

134. Elemente ale dezvoltării clusteriale sunt caracteristice pentru industria automotivă datorită faptului că actorii principali sunt CMN care au experiență în domeniu, precum și datorită dezvoltării infrastructurii necesare - educație (învățământ dual) și cercetare (colaborare cu universitățile). De asemenea, există o „masă critică” de companii pentru clusterizare, precum și implicarea industriilor complementare (de transport, de alimentare ș.a.), iar în perspectivă și a furnizorilor locali pentru producerea de componente. Dezvoltarea clusterului automotiv ar putea servi în calitate de benchmarking pentru clusterelor din alte sectoare. Dezvoltarea clusterelor din a doua și a treia categorie (industria vinicolă, a zahărului, produselor lactate și industria textilă, a îmbrăcăminte și încălțăminte) este relativ mai facilă decât în alte domenii, datorită existenței diferitor forme de asocieri în aceste sectoare.

135. Dezvoltarea clusterelor din sectoarele: fabricarea mobilei, industria produselor din minerale non-metalice și cauciuc, industria chimică și a articolelor din plastic este mai complexă, datorită lipsei de asociere dintre actori. Astfel, mai întâi este necesar de realizat măsuri de asociere, cooperare simplă pentru facilitarea dezvoltării încrederii între actorii interesați. Instituțiile responsabile ale statului urmează să elaboreze stimulente, inclusiv cu caracter financiar, pentru asigurarea unei colaborări în cadrul viitoarelor clustere, ca apoi să fie aplicate politici de dezvoltare a acestora.

Îmbunătățirea standardelor companiilor industriale

136. Justificare: În ciuda faptului că IMM reprezintă 97-98% din totalul întreprinderilor din Moldova, acestea, și în special întreprinderile de mărime medie, nu se numără printre liderii în crearea sau utilizarea standardelor, după cum am arătat în analiza din sub-capitolul 1.4. Subreprezentarea IMM în standardizare poate fi explicată prin mărimea, poziția financiară și capacitatea de absorbție a acestora. Aceasta include lipsa expertizei și a infrastructurii organizaționale (unități de standardizare, de management al cunoștințelor), care este necesară pentru o punere în aplicare corespunzătoare a standardelor. Pentru a facilita utilizarea standardelor

internaționale de către IMM, autoritățile statului vor susține și încuraja utilizarea standardelor respective de către IMM prin intermediul a mai multor măsuri:

- Ridicarea gradului de conștientizare referitoare la standarde și beneficiile acestora.

137. Este vorba, în primul rând, de activități de comunicare care să crească gradul de general de conștientizare referitoare la standarde, dar și de punerea la dispoziție a informației specifice care să țintească diferite grupuri de IMM. Indiferent de forma prezentării, aceste activități și informații (campanii media, ghiduri și manuale pentru utilizatori, sesiuni de instruire, pagini web, studii de caz, etc.) vor răspunde la necesitățile concrete ale IMM și vor încuraja utilizarea standardelor. La rândul lor, organizațiile intermediare – asociațiile de afaceri, camerele de comerț, centrele de inovare și transfer tehnologic – vor juca un rol mai important în punerea la dispoziție a unor canale de comunicare în timp real dintre organizațiile de standardizare la nivel național/internațional și IMM. O altă măsură va fi suportul financiar acordat IMM pentru instruirea personalului în implementarea/utilizarea standardelor.

- Asigurarea faptului că IMM utilizează la maximum potențialul standardelor pentru accesul pe piețele extene și maximizarea valorii adăugate.

138. Dificultățile în accesarea standardelor pot fi cauzate atât de lipsa informației despre conținutul și relevanța standardelor, cât și de costul înalt al acestora. Inițiativele în această direcție se vor concentra pe suportul pentru IMM în accesarea standardelor de care au nevoie (prețuri reduse pentru achiziționarea standardelor de către IMM de la organizațiile naționale de standardizare, finanțare dedicată, acces liber prin intermediul punctelor de informare, etc.). Alte inițiative care să încurajeze utilizarea standardelor de către IMM vor include: producerea de informații contextuale clare referitoare la necesitatea și modalitatea de utilizare a standardelor; instruire specifică și evenimente de comunicare care ar face conținutul tehnic al standardelor mai ușor de înțeles; instituirea unui serviciu de asistență (helpdesk) pentru a ajuta IMM în înțelegerea și interpretarea conținutului standardelor; instruire și ateliere de lucru, ghiduri și manuale tematice.

- Mobilizarea IMM în procesul de standardizare.

139. Ca și în cazul creșterii conștientizării IMM cu privire la standarde, vor fi realizate activități care să mobilizeze companiile să participe în procesul de certificare (campanii media, pachete de informații, ghiduri, studii de caz, etc.), precum și suport financiar dedicat pentru inițierea de către IMM a activităților de standardizare.

- Consolidarea capacităților operaționale la nivel de întreprindere, inclusiv preluarea standardelor internaționale

140. Consolidarea instituțional-operatională a întreprinderilor din sector trebuie realizată în baza unui algoritm standard tridimensional, adică a celor **3P**. Respectiv, algoritm ce impune funcționalitatea unui integrat **proces**, rezultat cu **produse** utile, iar acestea fiind fabricate de un **personal** competent. Respectiv, organele de reglementare în sector, urmează să elaboreze anumite tehnici de **Proceduri Operaționale Standard** (POS) la nivel de întreprindere. Or, această acțiune prevede mai multe măsuri, printre care omogenizarea structurii generale a firmelor, modul de concepere, detalieri și implementare a activităților operaționale, care nemijlocit influențează, deopotrivă, activitățile impuse de realizarea obiectivelor entității industriale. Astfel, acestea, precum și alte măsuri, vor genera creșterea capacităților de producție, a gradului de specializare și raționalizarea legăturilor de producție operațională.

A.3. Cadrul de reglementare

Continuarea și consolidarea reformelor în contextul Indicelui Global de Competitivitate a World Economic Forum

141. Justificare: Clasamentele de țară pentru indicatori ca “Doing Business” sau „Global Competitiveness Report” sunt considerați deosebit de valoroși atunci când se mizează pe promovarea Republicii Moldova ca oportunitate investițională, inclusiv și faptul când se tatonează și explorează noi piețe de desfacere pentru exporturi, implicit sectorial-industriale. Astfel, pentru consolidarea progreselor deja realizate și dezvoltarea ramurilor cu potențial viitor industrial, se va livra suport tehnic către instituții relevante pentru: a.) a reevalua în timp real progresele; b.) identificarea oricăror gap-uri, aspecte sau puncte slabe; și, c.) recomanda și implementa reforme specific-direcționate cu aplicarea indicatorilor menționați.

Consolidarea sistemului de reglementare sectorială de la nivel central către cel antreprenorial.

142. Justificare: Chiar dacă Legea “Ghilotinei” și HG privind Metodologiei de analiză a impactului de reglementare¹⁹ au avut o contribuție importantă la îmbunătățirea mediului de afaceri, mai sunt și alte aspecte în acest sens de realizat. Respectiv, se recomandă îmbunătățirea capacității de reglementare instituțională, care nu va acoperi numai Ghilotina, dar *inter-alia*, se va lua în considerare principiul “One-in-two-out” (care se referă la valoarea, nu și la numărul actelor administrative). Aceasta va facilita operativitatea și buna implementare a *Ghișeului unic* pentru eliberarea actelor permissive. Recomandarea dată va fi aplicată atât la nivel de întreprinderi, cât și la nivel ministerial și autorităților emitente a tot felul de documente, inclusiv prin utilizarea tehnicilor și instrumentelor de *e-servicii*.

Consolidarea aplicării instrumentelor electronice care duc la simplificarea, accelerarea și reducerea costurilor procedurale

143. Justificare: Adițional măsurilor recomandate mai sus, vor fi implementate suplimentar acțiuni legate de aspectul e-servicii din statele europene, precum: a) Sistemul de Management al Actelor Electronice (SMAE); b) Centrul Informațional al Companiilor (CIC); c) Crearea unei MetaDatabase pentru toate companiile; și d) “E-invoice”-urile.

A.4. Dinamizarea și diversificarea exporturilor

Dezvoltarea unui program de suport a exporturilor pentru IMM-uri

144. Justificare: Limitările actuale se focusează, în parte, pe întreprinderile mari, adică pentru cele care sunt “export ready”. Aceasta înseamnă că există un mare gap în sistem, anume pentru companiile care dețin un potențial de export, dar nu sunt în categoria aceluși “export ready”. Acțiunea dată trebuie să includă IMM-uri cu potențial de export, focusate pe aspecte de productivitate; experiență; inovare tehnologică; activități de cercetare și dezvoltare; capacități ICT etc.

Dinamizarea și diversificarea exporturilor din sectorul industrial, cu o concentrare pe anumite ramuri specifice.

145. Justificare: Având în vedere tendințele globalizării și progresului inovativ internațional și regional, economia țării este somată spre o traiectorie înaltă de dezvoltare, fapt ce necesită diversificarea unui sector de export mult mai competitiv, inclusiv din punct de vedere industrial. Exporturile moldovenești de bunuri și servicii constituie peste 42% din PIB-ul țării²⁰, valoare comparabilă, uneori chiar mai mare, față de cea înregistrată în mai multe state din regiune.

146. Însă, cu toate acestea, sectoarele tradiționale de export (în special, produsele agroalimentare etc.) devin tot mai puțin competitive, fie pe motiv de stagnare a calității, fie dețin o valoare adăugată mică sau a curenților de inovare a produselor și mărfurilor fabricate. Astfel, Guvernul recunoaște importanța creșterii competitivității sectoarelor inovative (*automotiv*,

¹⁹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=318208>

²⁰ WDI

robotica, aparate electronice și tehnologii avansate etc.), respectiv va facilita prin diverse modalități orientarea și diversificarea industriei moldovenești către producerea de bunuri și servicii de înaltă valoare adăugată.

Valorificarea și internaționalizarea exporturilor prin atingerea standardelor internaționale.

147. Justificare: Unul din obstacolele majore în realizarea exporturilor, în special pentru IMM-uri, este atingerea standardelor de calitate pentru bunuri și servicii, standarde general-valabile la nivel internațional. Astfel, se recomandă de a ridica importanța gradului de conștientizare a creării “calitate înaltă-produse de valoare înalt adăugată” în concordanță cu standardele internaționale recunoscute și evaluate atât pe piețele interne, cât și cele internaționale. Aceasta va include asistență tehnică și financiară pentru suportul IMM-urilor în raport cu standardele ISO, HACCP, HALAL etc.

Consolidarea instituțională în vederea susținerii exporturilor

148. Justificare: Activitatea funcțională a *Agenției de Investiții din Moldova* este indubitabil valoroasă. Totuși, Strategia de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor²¹, care actualmente este în stadiul de implementare, va trebui curând revăzută și actualizată. În plus, sectorul de promovare a exporturilor necesită a fi consolidat și asistat suficient cu resurse, financiare și umane deopotrivă. Astfel, revizuirea și elaborarea timpurie a unei noi strategii pentru susținerea exporturilor și planului de acțiuni este iminentă.

149. În particular, suportul va constitui consolidarea capacității instituționale a *Agenției de Investiții, Direcției Cooperare Economică Internațională* a MEI și *Serviciului Diplomatie Economică* a MAEIE prin facilitarea de training-uri și diverse forme de instruire în domeniul de promovare a produselor moldovenești. De asemenea, identificarea formelor de co-finanțare pentru IMM-uri la participarea în cadrul târgurilor, finanțarea acțiunilor de promovare a exporturilor, precum și aplicarea algoritmului B2B (*Business-to-Business*) în activitatea operațională a acestora.

Rezultatele și impactul măsurilor aferente obiectivului specific A

Impactul acțiunilor corespunzătoare obiectivului specific: ” Îmbunătățirea competitivității și mediului de afaceri” va fi măsurat prin prisma următorilor indicatori de impact:

Tabelul 17: Indicatorii de impact aferenți obiectivului specific A

Indicatori	Nivelul curent	2022	2026	2030	Sursa datelor
Intensitatea industrializării					
Structura economică (ponderea VA din industrie în PIB), %	15,2	17,0	18,5	20	BNS
Structura industrială (ponderea VA din industria prelucrătoare în PIB), %	11,5	12,8	13,9	15	BNS, WDI
Structura exportului (ponderea exportului de produse industriale în exportul total), %	34	47	57	68	SV, BNS, WDI
Nr. de întreprinderi industriale active, unități	3992	4957	5728	6500	BNS
Ponderea IMM în numărul total de întreprinderi industriale, %	77,0	80,1	82,5	85,0	WDI, Ancheta Anuală

²¹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=364547>

Capacitatea/productivitatea în industrie					
Capacitatea industrială (VA per angajat în industrie), US\$, prețuri constante	6668	6668	6669	13250	WDI
Capacitatea de export (exportul de produse industriale per capita), US\$, prețuri curente	364	1186	1843	2500	WDI
Impact la nivel internațional					
Impactul industrial (ponderea VA create în industria țării în VA industrială la nivel mondial), %	0,008	0,010	0,012	0,014	UNCOMTRADE și WDI
Impactul la export (ponderea exportului de produse industriale ale țării în exportul mondial de produse industriale), %	0,011	0,015	0,019	0,023	UNCOMTRADE și WDI
Gradul de sofisticare tehnologică					
Ponderea exporturilor directe, % din vânzările totale (total companii), %	6,8	10,0	12,5	15,0	World Bank (WB) Enterprise Surveys, Ancheta Anuală
Ponderea exporturilor directe, % din vânzările totale (companii medii), %	7,1	10,5	13,3	16,0	WB Enterprise Surveys, Ancheta Anuală
Ponderea exporturilor directe, % din vânzările totale (companii mici), %	4,2	5,7	6,8	8,0	WB Enterprise Surveys, Ancheta Anuală
Ponderea companiilor industriale, ce dețin certificate de calitate internațională, total, %	24,2	27,6	30,3	33,0	WB Enterprise Surveys, Ancheta Anuală
Ponderea companiilor industriale medii, ce dețin certificate de calitate internațională, total, %	13,3	18,2	22,1	26,0	WB Enterprise Surveys, Ancheta Anuală
Ponderea companiilor industriale mici, ce dețin certificate de calitate internațională, total, %	15,4	17,2	18,6	20,0	WB Enterprise Surveys, Ancheta Anuală

150. Pentru atingerea impacturilor scontate, se va urmări evoluția unor indicatori intermediari de rezultat și de lucru.

Tabelul 18: Indicatori intermediari de rezultat și de lucru pentru perioada 2019 - 2022

PROMOVAREA EXPORTULUI, INDICATORI DE REZULTAT	COMENTARIU
60 contracte noi de export încheiate	Exportatori existenți asistați

75 exportatori noi	Exportatori noi din RM identificați/asistați
Indicatori și obiective de bază de lucru	Comentarii
Baza de date cu companii exportatoare segmentată	Focusarea pe companiile cele mai "de perspectivă"
Serviciile AI/ODIMM definite	Focusarea clară pe necesitățile companiilor
Elaborarea de către AI a ghidurilor pentru exportatori	Materiale informaționale utile pentru exportatori
15 Expoziții de Afaceri	Asistență din partea AI acordată companiilor în promovare
EXPORTURILE: Majorarea intensității de export a companiilor moldovenești	Exporturi ale companiilor locale ca % din vânzări
Extinderea bazei exporturilor companiilor locale	Vânzări în afara pieței interne în creștere
PROMOVAREA IMM, INDICATORI DE REZULTAT	COMENTARII
40 companii existente extinse	Consultanță/ghidare din partea AI/ODIMM
80 startup-uri noi	Consultanță/ghidare din partea AI/ODIMM
20 evenimente promoționale pentru IMM	Promovare cu implicarea partenerilor-cheie
Creșterea nr. startup-urilor cu 25%	Nr. de companii noi pe an
Creșterea numărului de companii cu o "rată de supraviețuire" de cel puțin 5 ani cu 25%	"Rata de supraviețuire" a startup-urilor (cel puțin 5 ani)
Creșterea activității: creșterea în dimensiuni a companiilor	Nr. de firme cu vânzări >€1m în afara RM Nr. de firme cu vânzări > €5m în afara RM Nr. de firme cu vânzări >€10m în afara RM
Indicatori și obiective de bază de lucru	Comentarii
Segmentarea clară a IMM	Focusarea pe companiile de export/în creștere
Instrumente noi de diagnosticare a IMM elaborate	"Consultanță pentru dezvoltare", etc.
Materiale noi de promovare pregătite	Lucru în cadrul departamentelor de suport pentru elaborarea acestora
ZEL, PI și PM, INDICATORI DE REZULTAT	COMENTARII
Oferta de locații ZEL, PI și PM pregătită	ZEL în cooperare cu alte agenții
Materiale promoționale ale ZEL PI și PM pregătite	ZEL în cooperare cu alte agenții
100 de companii noi atrase în ZEL, PI și PM	ZEL în cooperare cu alte agenții

Indicatori și obiective de bază de lucru	Comentarii
Vizite la companiile din ZEL, PI și PM	Servicii post-investiții/împreună cu alte agenții
Profilul companiilor din ZEL, PI și PM elaborat	Pregătit în colaborare cu alte agenții
Elaborarea/îmbunătățirea brandului ZEL, PI și PM	Îmbunătățirea imaginii/agenții de marketing

2.3. CREȘTEREA INVESTIȚIILOR ȘI VOLUMULUI DE FINANȚARE ÎN SECTOR

B.1. Facilitarea atragerii investițiilor în sectorul industrial

Consolidarea legăturii dintre ISD și firmele locale

151. Justificare: O simplă revizuire a programelor finanțate de stat indică nuanțat că Guvernul are un puternic interes pentru extinderea gamei de servicii de asistență pentru întreprinderi, în special orientat pe legătura dintre ISD și companiile inovatoare orientate spre creșterea exporturilor. Chiar dacă transferul de *know-how* pentru firmele locale a fost identificat ca o necesitate stringentă în majoritatea documentelor strategice de țară, suportul pentru asemenea programe este încă insuficient finanțat și calificat. În același timp, mai multe companii, inclusiv prin intermediul ZEL,²² au inițiat deja o strânsă cooperare cu instituțiile locale de învățământ, respectiv acestea la rândul dezvoltă legături cu întreprinderile din țară.

152. Totuși, progresele înregistrate de companiile ce vin cu ISD și întreprinderile locale care ar dispune de un potențial de export și competitivitate, sunt constrânse de: *productivitatea la nivel de întreprindere; aspecte de calificare și formare; probleme legate de calitatea mediului de afaceri etc.* Respectiv, există potențial pentru o dinamizare pronunțată a valorii acestor aspecte, inclusiv pe termen mediu și lung. Prin urmare, Guvernul trebuie să stimuleze în continuare parteneriatele între companiile străine care operează în Moldova, IMM-urile locale și instituțiile financiare prin:

- **acordarea de asistență pentru îmbunătățirea calității, cantității și fiabilității produselor prin aptitudini tehnice și manageriale;**
- **planificarea afacerii/activităților de business și accesului la finanțare etc.**

153. Mai mult, sub auspiciile mai multor asociații de business, Ministerul Economiei și Infrastructurii urmează să susțină, inclusiv prin programul-pilot pentru 2019-2021, conectarea IMM-urilor locale la cele multinaționale. Acțiunile programului pot fi direcționate pe 4 categorii distincte:

- *Identificarea și difuzarea informației despre furnizori;*
- *Consolidarea capacităților instituționale și de instruire;*
- *Modernizarea ofertei de produse și extinderea tehnologiilor; și*
- *Facilitarea accesului la finanțare.*

Eliminarea obstacolelor din calea ISD și continuitatea reformelor sistematice și de sistem, inclusiv a dialogului public-privat

154. Justificare: În ceea ce privește atractivitatea ISD, Republica Moldova continuă să fie clasată pe poziții inferioare comparativ cu mai multe state din regiune. Investitorii străini, care au investit sau investesc în Moldova, notează adesea următoarele:

²² <http://www.miepo.md/why-moldova-fits-your-business>

- Lipsa supremației legii (sistem judiciar corupt și ineficient, interferențele politice);
- Politizarea administrației publice (tratament inequitabil);
- Elemente corupționale la scară largă, inclusiv în cadrul licitațiilor publice;
- Birocrația procedurală complexă, în special în sistemul public;
- Infrastructura desuetă (costuri de utilitate înalte pentru firmele din sectorul privat);
- Aspecte, încă neclare, cu privire la proprietățile funciare;
- Dificultăți în obținerea permiselor de muncă pentru străini;
- Dificultăți de a obține lucrători calificați și productivi (instruire insuficientă etc.);
- Aspecte legate de integritatea țării, instabilitate politică și târăgănarea procesului de integrare în UE.

155. De asemenea, investitorii menționează aspecte structurale, precum *cadru instituțional relativ vulnerabil; rigiditatea rețelei sectorului corporatist; o piață a muncii segmentată* etc. Cu toate acestea, investitorii indică salariile competitive ca un principal avantaj. Alte obstacole ar include: *solvabilitatea și problemele de lichiditate a întreprinderilor; cadrul politic restrictiv; dependența de cererea externă; incertitudinea și recuperarea lentă a investițiilor; creștere și dezvoltare sub potențial*. Având în vedere cele specificate, se recomandă o abordare strategică pentru reducerea barierelor în atragerea de ISD, inclusiv prin implicarea plenară a MEI și Agenției de Investiții. Se recomandă identificarea necesităților specifice de reformă în baza celor mai bune practici internaționale. Respectiv, să se inițieze schimbări majore, asigurând că acest proces a făcut obiectul unui parteneriat-public privat dintre entitățile publice implicate la implementarea **SDI** și cele private, deopotrivă.

Consolidarea instituțională în vederea susținerii exporturilor

Justificare: Activitatea funcțională a *Agenției de Investiții din Moldova* este indubitabil valoroasă. Totuși, Strategia de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor²³, care actualmente este în stadiul de implementare, va trebui curând revăzută și actualizată. În plus, sectorul de promovare a exporturilor necesită a fi consolidat și asistat suficient cu resurse, financiare și umane deopotrivă. Astfel, revizuirea și elaborarea timpurie a unei noi strategii pentru susținerea exporturilor și planului de acțiuni este iminentă.

În particular, suportul va constitui consolidarea capacității instituționale a *Agenției de Investiții, Direcției Cooperare Economică Internațională* a MEI și *Serviciului Diplomatie Economică* a MAEIE prin facilitarea de training-uri și diverse forme de instruire în domeniul de promovare a produselor moldovenești. De asemenea, identificarea formelor de co-finanțare pentru IMM-uri la participarea în cadrul târgurilor, finanțarea acțiunilor de promovare a exporturilor, precum și aplicarea algoritmului B2B (*Business-to-Business*) în activitatea operațională a acestora.

B.2. Creșterea finanțării și suportului adecvat pentru întreprinderi

Creșterea finanțării și suportului adecvat pentru întreprinderi care ar duce la generarea de competitivitate și inovare

Justificare: Astfel, precum s-a specificat în context, cheia pentru o structură de succes a “*Accesului la finanțe*” ar consta elementar în eliberarea de fonduri ieftine și de durată de la instituțiile financiar-bancare, în special pentru companiile de *start-up*. Cu toate acestea, nu toate instituțiile bancare din țară au acționari majoritari doar din Republica Moldova, or majoritatea din ele sunt, *de jure și de facto*, proprietatea investitorilor străini, fapt ce le face să promoveze o politică creditară destul de prudentă. Or, atunci când sunt intervievați, solicitanții de credite recomandă

²³ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=364547>

Guvernului că acesta poate promova și facilita acordarea de împrumuturi pentru întreprinderi prin luarea următoarelor măsuri:

- Îmbunătățirea mediului instituțional și de reglementare bancară, legat deopotrivă de condiții favorabile pentru operațiunile financiar-bancare și mediului de afaceri;
- Îmbunătățirea sistemului de justiție, în termeni de siguranță generală a drepturilor creditorilor și, de asemenea, cu scopul colectării rapide și eficiente a garanțiilor;
- Soluționarea aspectelor de garanții prin creșterea și diversificarea numărului instrumentelor de garantare;
- Creșterea și diversificarea surselor de finanțare prin oferirea de noi linii de credit pentru companii și identificarea instrumentelor speciale (scheme de garantare etc.) pentru inițiativele de *start-up*-uri, inovative și orientate spre export.

Consolidarea bazei pentru finanțarea capitalurilor proprii.

Justificare: Politica industrială a Republicii Moldova recunoaște că există o necesitate mare de creștere a valorii capitalurilor supuse riscurilor care sunt disponibile pentru oportunitățile de investiții a întreprinderilor. Această creștere poate fi realizată prin **înființarea unor fonduri cu capital de risc**. Măsura propusă are scopul de a contribui la dezvoltarea cererii și ofertei de instrumente financiare. Accentul se pune pe dezvoltarea afacerii, *business angels*,²⁴ evaluarea celor mai bune practici internaționale și experiențe naționale, oferind astfel asistență tehnică pentru punerea în aplicare și capitalizare a piețelor în dezvoltarea de *start-up-uri*.

Mobilizarea și redirecționarea remitențelor diasporei moldovenești pentru crearea de noi afaceri în sectorul industrial.

156. Justificare: Potrivit mai multor studii și analize, se cunoaște că nivelul de formare și educație al lucrătorilor migranți este destul de ridicat, subliniind provocarea cheie a “*exodului de creiere*”. Bunăoară, un raport al băncii mondiale din 2016 indică că remitențele diasporei moldovenești au reprezentat, de departe, cel mai important flux de finanțare pentru balanța de plăți a RM din ultimii ani.²⁵ Mai mult, din perspectiva dezvoltării și creșterii economice se știe că remitențele joacă un rol crucial în reducerea sărăciei, finanțarea proiectelor de investiții la scară mică etc., reducând astfel constrângerile financiare pentru segmentele defavorizate ale populației și o diversificare mai bună a riscurilor.

157. De asemenea, este foarte important ca Guvernul să continue suportul implicării diasporei moldovenești în afaceri de o manieră cost-efectivitate cu privire la dezvoltarea economică (prin diverse programe naționale). Investițiile diasporei ar trebui avansate (asemenea programului PARE 1+1) către o politică prioritară a statului la un nivel similar cu atracția de ISD. Iar aceasta să ia o alură strategică în contextul cooperării publice-private de promovare a capacităților de producție, capacități care să răspundă cererii interne și externe, deopotrivă.

Rezultatele și impactul măsurilor aferente obiectivului specific B

Tabelul 19: Indicatorii de impact aferenți obiectivului specific B

Indicatori	Nivelul curent	2022	2026	2030	Sursa datelor
Influxul de ISD în economie ca pondere în PIB, %	2,6	4,3	5,6	7,0	UNCTAD

²⁴ <http://businessangelsromania.ro/finantarea-prin-business-angels/>

²⁵ <http://documents.worldbank.org/curated/en/715861467989513808/pdf/105722-WP-P151472-PUBLIC-ROMANIAN-Moldova-Poverty-Assessment-2016.pdf>

158. În afara impactului direct sub forma influxului de ISD, în procesul monitorizării vor trebui captate și alte elemente legate de impactul ISD asupra economiei, prezentate în tabelul de mai jos. O apreciere pozitivă va fi dată în cazul creșterii acestor indicatori în dinamică. Aceiași indicatori se conțin și în Programul de dezvoltare strategică a MIEPO (Agenția de Investiții) pentru anii 2016–2020.

Tabelul 20: Monitorizarea și măsurarea impactului economic al ISD în Moldova

Companii cu ISD din industrie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Modificarea, %
Locuri de muncă create													
Vânzări (US\$)													
Exporturi (US\$)													
Impozite achitate (US\$)													
Cheltuieli directe în economia RM (US\$)													
Componența cheltuielilor directe în economia Moldovei													
Volumul salariilor cu normă întreagă achitate de companiile cu ISD (US\$)													
Inputuri (materiale) achiziționate local (US\$)													
Servicii achiziționate local (US\$)													
Cheltuieli directe în economia RM ca % din vânzări													

159. În plus față de aceste măsurări a impactului economic, Agenția de Investiții (AI), în conformitate cu strategia sa instituțională, va monitoriza alți indicatori-cheie, cum ar fi numărul de vizite pe teren efectuate în Moldova de către potențialii investitori, numărul de proiecte noi greenfield, numărul de proiecte extinse, distribuția proiectelor investiționale pe regiuni și sectoare, etc. Compendiul de indicatori și date monitorizate vor constitui o bază solidă pentru revizuirea progresului și pentru deciziile privind alocarea bugetului și a resurselor către instituțiile implementatoare:

Tabelul 21: Indicatori intermediari de rezultat și de lucru pentru perioada 2019 - 2022

ATRAGEREA ISD, INDICATORI DE REZULTAT	COMENTARII
20 proiecte investiționale noi (ISD) pe an	Investitori străini noi în Moldova
15 extinderi de proiecte investiționale pe an	Extinderi ale investitorilor străini existenți
10 proiecte de conectare la ISD pe an	Legături de aprovizionare dintre ISD și IMM locale

Creșterea cheltuielilor directe în economia RM cu 25%	Cheltuieli directe locale (materiale și servicii) făcute de către companiile cu ISD)
Indicatori și obiective de bază de lucru	Comentarii
750 companii străine noi contactate/vizitate	Întrevederi cu investitori străini potențiali
75 de vizite pe teren întreprinse de companii străine noi	Proiecte de investiții în Moldova în discuție
”Oferta unică” a Moldovei îmbunătățită	Definirea ”ofertei unice” a Moldovei pentru potențialii investitori
10 misiuni internaționale întreprinse	Conduse de ”Echipa Moldova”+ Prim-ministrul
6 evenimente cu diaspora organizate	Promovare cu implicarea partenerilor-cheie

2.4. INTENSIFICAREA GRADULUI DE INSTRUIRE ȘI OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ

C.1. Instruire și formare profesională

Formarea, instruirea și dezvoltarea capacităților de calificare a personalului.

160. Justificare: O bună parte de întreprinderi se confruntă cu decalaje pronunțate de competențe de calificare în activitatea operațională și de producție, inclusiv planificarea afacerilor sau gestiunii financiare. Respectiv, aceste goluri (*gap-uri*) funcționale generează diminuarea potențialului de creștere și dezvoltare, inclusiv restricționează capacitatea acestora de a pătrunde pe piețele internaționale. Prin urmare, pentru menținerea și chiar creșterea gradului de ocupare în sectorul industrial este imperativ necesar faptul ca personalul din întreprinderi să fie regulat instruit conform rigorilor moderne de pe piață. Or, relația de strânsă cooperare dintre întreprinderi și instituțiile de învățământ trebuie să fie una eminentă practică și utilă, deopotrivă. Astfel, relația dată va oferi personalului angajat oportunități de îmbunătățire a abilităților de calificare și să obțină cunoștințe practice de la companii relevante din străinătate. Un avantaj adițional prin aceasta este și faptul că angajatorii locali pot stabili o cooperare continuă cu firme de succes, să-și poată crește competitivitatea, mări volumul exporturilor etc.

C.2. Creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă

Identificarea inițiativelor stimulatorii de încurajare a managerilor de întreprinderi să investească în resursele umane și de personal.

161. Justificare: Ar exista o varietate de cauze pentru care angajatorii și, în special, managerii de IMM-uri să nu prea investească în capacitățile de personal. Fie pe motiv că participarea la astfel de cursuri perturbă productivitatea întreprinderii, fie cursurile de formare și instruire sunt costisitoare și consumatoare de timp sau că potențialul angajat ar fi tentat de o ofertă mai bună de la un alt angajator. Acestea, cât și alte motive, ar părea logice și sensibile pentru majoritatea antreprenorilor. Însă, cei care sunt mai precauți și inventivi ar recunoaște că profitul investițiilor în forța lor de muncă a companiei ar depăși valorile de cost-beneficiu.

162. Totodată, îmbunătățirea capacităților angajaților din sectorul industrial este un factor destul de important pentru dezvoltarea companiei în particular, precum și a economiei naționale, în general. Astfel, odată ce conjunctura este clar percepută, o potențială inițiativă în acest sens ar fi crearea unui **Fond de Capacități Antreprenoriale** – **INVESTEC** (*ESF* – Entrepreneur Skills

Fond), care ar oferi stimulente întreprinderilor și companiilor să investească în formarea propriei forțe de muncă și resurselor de personal. Bunăoară, în unele țări, precum ar fi Singapore, angajatorii care prestează servicii sunt obligați prin lege să achite o soldă lunară tuturor angajaților, celor part-time sau angajați temporar, inclusiv celor din străinătate.

Rezultatele și impactul măsurilor aferente obiectivului specific C

Tabelul 22: Indicatorii de impact aferenți obiectivului specific C

Indicatori	Nivelul curent	2022	2026	2030	Sursa datelor
Ponderea populației ocupate în sectorul industrial, %	12,0	15,1	17,5	20,0	BNS

Tabelul 23: Indicatori intermediari de rezultat și de lucru pentru perioada 2019 - 2022

OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ; INDICATORI DE REZULTAT	PARAMETRII
LOCURI DE MUNCĂ: Majorarea nr. locurilor de muncă ale companiilor locale	Creșterea nr. locurilor de muncă cu 32000
Dublarea investițiilor în training și ridicarea calificării angajaților	Cheltuielile de training per angajat

2.5. CREȘTEREA NIVELULUI DE INOVARE TEHNOLOGICĂ ÎN SECTORUL INDUSTRIAL

D.1. Crearea infrastructurii de inovare și transfer tehnologic

Crearea Centrelor regionale de Inovare și Transfer Tehnologic (CITT) pentru facilitarea dezvoltării startup-urilor, inovării și cercetării & dezvoltării în domeniul industrial

163. Centrele de Inovare și Transfer Tehnologic vor locații, în cadrul cărora vor fi realizate activități orientate spre dezvoltarea, valorificarea și promovarea infrastructurii de cercetare, inovare și transfer tehnologic. Acestea vor fi create și dezvoltate prin eforturile comune ale autorităților centrale de stat (ministerelor), autorităților locale (primăriilor), agențiilor de dezvoltare regională, universităților, asociațiilor de afaceri, organizațiilor de suport în afaceri, donatorilor, etc. Misiunea principală a CITT regionale va consta în:

- Încurajarea procesului de creare a unei mase critice de inovații și startup-uri pentru întărirea competitivității la nivel local și internațional;
- Crearea legăturilor puternice între business și mediul academic;
- Susținerea dezvoltării economice echilibrate a țării.

164. CITT vor avea câteva direcții principale de activitate:

- Sporirea productivității prin inovare (în domeniul automotiv, roboticii industriale, agroindustrial, transferul de tehnologii industriale, etc.)
- Crearea startup-urilor în domeniile vizate;
- Dezvoltarea cunoștințelor și abilităților pentru viitor (pentru elevi, studenți, angajați).

165. CITT, în colaborare cu organizațiile partenere, va iniția și implementa diferite programe și proiecte de creare a unui ecosistem inovativ, însă va susține și inițiativele independente în această direcție. Acestea vor implementa următoarele tipuri de programe/proiecte:

- Crearea startup-urilor competitive;
- Transfer de tehnologii în domeniul tehnologiei informației (TI), specialităților viitoare, managementul accelerării;
- Instruire în domeniul tehnologiei informației (TI) și competențelor viitoare;
- Training pentru elevi;
- Training pentru reprezentanții mediului de afaceri, academic, organelor de stat;
- Evenimente tip Hackathon, creare, Makeathon;
- Tabere de inovare;
- Dezvoltarea comunității de mentori;
- Dezvoltarea comunității de antreprenori;
- Dezvoltarea capacităților companiilor, mediului academic, instituțiilor de stat;
- Dezvoltarea comunităților;
- Inovații corporative și evenimente Hackathon/Makeathon în inovații corporative, etc.

Oferirea de suport în accesarea fondurilor UE pentru creșterea nivelului de competitivitate și inovare.

166. Justificare: Intervențiile în acest domeniu ar consta în îmbunătățirea accesului la finanțare pentru dezvoltarea companiilor focusate pe aspecte de inovare. Eventual, pe lângă inițierea de proiecte-pilot pentru sprijinirea IMM-urilor inovatoare prin intermediul unor noi instrumente financiare cu băncile comerciale, se propune încercarea și facilitarea unui acces mai eficient la fondurile UE precum IPA II, Eureka, Eurostars, COSME, HORIZON 2020 etc.

167. Pe de o parte, procesul de aplicare la fondurile UE pentru competitivitate și inovare devin tot mai complexe și, în același timp, mai competitive. Pe de altă parte, acestea generează cooperarea strânsă dintre întreprinderi, universități, sectorul asociativ și cel guvernamental. Respectiv, accentul trebuie pus pe furnizarea de informații, formare, îndrumare, suport aplicativ, identificarea exemplurilor de bune practici, raportare, monitorizare și evaluare.

Stabilirea Parteneriatelor bazate pe modelul sau principiul Triple Helix.

168. Justificare: Inovarea poate rezulta din diferite surse, precum interacțiunile strânse dintre acestea și companii/furnizori, proiecte și rețele distincte de colaborare sau parteneriate **Triple Helix**. Acestea implică de fapt legături operaționale foarte solide între întreprinderi, instituții de cercetare și administrația locală/centrală. O condiție prealabilă pentru interacțiunile și acțiunile eficiente sunt anume fluxurile de cunoștințe între instituțiile de instruire și cercetare și întreprinderi, care sunt și în concordanță plină cu necesitățile comunității de afaceri. Astfel, acest lucru face ca instituțiile de învățământ de diferite nivele să vină cu o contribuție, *per se*, la creșterea capacității și randamentului inovațional. În plus, această inițiativă specifică se va concentra pe dezvoltarea cunoștințelor, cooperării și interacțiunii dintre actorii din ramura inovării prin aducerea acestora în cadrul unui parteneriat de colaborare și comunitatea de afaceri, deopotrivă cu instituțiile de cercetare/formare și autoritățile guvernamentale centrale și locale.

D.2. Perfecționarea sistemului de cercetare și inovare

Consolidarea cooperării dintre instituțiile de învățământ și întreprinderi, în special cele cu profil ingineresc-tehnic.

169. Justificare: Această acțiune este complementară și legată de măsura precedentă. Respectiv, aplicarea relevantă, judicioasă și continuă a acesteia printr-un plan de acțiuni bine structurat, va putea să “umple” golurile din sistem între instruirea academică și scenariul de producție real la locul de muncă. Or, actualmente absolvenții dispun de un bagaj mare de cunoștințe teoretice și academice, în particular în domeniul umanitar, dar sunt, în general, puțin dotați în ceea ce privește cerințele industriei și practicile de lucru într-un mediu operațional modern. Cursurile de instruire, calificare și stagiile practicate de companiile locale și străine în domeniile solicitate din partea sectorului privat, inclusiv bazate pe sondaje și prognoze privind nevoile pieței forței de muncă, sunt mai mult decât binevenite. Măsurile date ar trebui să includă aspecte de reglementare și alte acțiuni care să permită ca aceste cursuri/stagii să fie de durată suficientă (de pildă: 3-6 luni etc.), facilitând astfel procesul de învățare/contribuție a potențialilor participanți și companiilor să beneficieze de această cooperare.

Rezultatele și impactul măsurilor aferente obiectivului specific D

Tabelul 24: Indicatorii de impact aferenți obiectivului specific D

Indicatori	Nivelul curent	2022	2026	2030	Sursa datelor
Gradul de sofisticare tehnologică					
Sofisticarea tehnologică a producției industriale (ponderea produselor de tehnologie medie/înaltă în totalul VA din industria prelucrătoare), %	18,8	25,2	30,3	38,0	WDI
Ponderea exportului de produse de tehnologie medie/înaltă în totalul exporturilor de produse industriale, %	30,8	40,5	48,3	60,0	WDI
Ponderea exportului de produse de tehnologie înaltă în totalul exporturilor de produse industriale, %	3,1	5,9	8,1	11,5	WDI

Tabelul 25: Indicatori intermediari de rezultat și de lucru pentru perioada 2019 - 2022

CREȘTEREA NIVELULUI DE INOVARE, INDICATORI DE REZULTAT	COMENTARIU
5 proiecte de C&D pe an	Companii existente cu ISD ce lansează proiecte de C&D în Moldova
C&D: Majorarea nr. de firme active în C&D	Nr. de firme ce investesc în C&D >€1000
Sporirea activităților de C&D în cadrul firmelor active în acest domeniu	Nr. de firme cu investiții în C&D >€10mil.
Creșterea nr. de colaborări ale companiilor cu 1/3	Nr. de colaborări între ale companiilor cu universitățile și instituțiile tehnice
Sporirea colaborării IMM inovatoare cu alte companii	IMM inovatoare ce colaborează cu alte companii ca % din IMM

3. RESURSELE FINANCIARE PENTRU IMPLEMENTAREA STRATEGIEI

3.1. ESTIMAREA NECESARULUI ȘI SURSELOR DE FINANȚARE

170. Estimarea costurilor financiare aferente implementării integrale a prezentei Strategii reprezintă un exercițiu dificil la momentul elaborării Strategiei, deoarece cheltuielile pentru realizarea multor acțiuni ale acesteia vor fi determinate în urma aprobării planurilor de acțiuni aferente (3 planuri de acțiuni pe perioade a câte 4 ani fiecare). Totodată, o mare parte din acțiunile planificate (mai ales dintre acțiunile de natură orizontală) nu vor necesita costuri financiare suplimentare, fiind suficiente resursele umane și bugetele proprii ale instituțiilor responsabile.

171. Pentru implementarea strategiei urmează să se facă o distribuție a fondurilor în cadrul acțiunilor definite în Planul de Acțiuni. Pentru fiecare obiectiv specific sunt propuse alocații din cadrul bugetului de stat, fondului național de dezvoltare regională, bugetelor instituțiilor responsabile de implementarea acțiunilor, fonduri ale diverșilor donatori și credite din partea unor instituții internaționale.

172. Ca bază pentru estimarea finanțărilor din sursele de stat disponibile pentru dezvoltarea sectorului industrial ar putea servi proiecțiile bugetare pe termen scurt și mediu realizate în comun cu Ministerul Finanțelor. În timp ce nevoile estimate de investiții estimate pot depăși fondurile disponibile din bugetul de stat și din alte surse, ele constituie o bază pentru bugetarea implementării obiectivelor strategice, luând în considerație constrângerile financiare existente ale bugetului public național dar și posibilitățile de atragere a fondurilor din alte surse.

173. Revizuirea la fiecare 4 ani de punere în aplicare a strategiei industriale va include estimări revizuite ale cheltuielilor reale și resurselor disponibile. Urmare a celor descrise, tabelul de mai jos prezintă o estimare a nevoilor de investiții pentru perioada 2020-2022. Revizuirea intermediară a strategiei industriale va oferi estimări revizuite pentru perioadele 2023-2026 și 2027-2030.

Tabelul 26: Estimările necesarului de finanțare pentru implementarea Strategiei de dezvoltare a industriei pentru perioada 2020-2022

Obiectivul specific	Investiții necesare, mil. lei	% din total	Buget și fonduri de stat, mil. lei	Donatori, mil. lei
TOTAL	929,6	100,0	270,9	658,7
Obiectivul specific				
A. Îmbunătățirea competitivității și mediului de afaceri	652,1	70,1	107,4	544,7
B. Creșterea investițiilor și volumului de finanțare în sectorul industrial	3,2	0,3	3,2	-
C. Intensificarea gradului de instruire și ocupare a forței de muncă	45,8	4,9	45,8	-

D. Creșterea nivelului de inovare tehnologică în sectorul industrial	228,5	24,6	114,5	114,0
---	-------	------	-------	-------

174. În conformitate cu estimările de mai sus, în perioada 2020-2022 pentru implementarea obiectivelor strategice ale Strategiei și măsurilor de intervenție vor fi necesare finanțări în valoare de cca 857,3 milioane lei. Circa 64% din acestea (547,8 milioane lei) vor fi necesare pentru dezvoltarea infrastructurii fizice în sectorul industrial (ZEL, parcurilor industriale și platformelor multifuncționale. A doua ca pondere în bugetul total estimat este intervenția de creare a infrastructurii fizice de inovare și transfer tehnologic – mai mult de 24%, sau cca. 209,5 milioane lei. La rândul său, intervenția de sporire a capacităților și fiabilității companiilor industriale (implementarea programului de conectare a furnizorilor locali la CMN, suportul pentru crearea și dezvoltarea clusterelor, ridicare a standardelor de calitate și operaționale ale companiilor din sector) va necesita aproape 8% din bugetul estimat pentru perioada 2019-2022 pentru implementarea SDI.

175. În același timp, pentru realizarea măsurilor de intervenție de natură orizontală (îmbunătățirea cadrului de reglementare, dinamizarea și diversificarea exporturilor, facilitarea atragerii investițiilor, creșterea finanțării pentru întreprinderi, etc.), vor fi necesare fonduri mult mai mici, așa cum, după cum s-a menționat deja anterior, pentru implementarea acestora se va face uz, în mare parte, de resursele umane și bugetare ale instituțiilor responsabile.

3.2. MOBILIZAREA RESURSELOR INTERNE ȘI EXTERNE PENTRU IMPLEMENTAREA STRATEGIEI

176. Pentru implementarea Planului de acțiuni aferent Strategiei pe perioada 2020-2022, în conformitate cu estimările de mai sus, vor fi utilizate atât resurse financiare publice, cât și mijloace din contul asistenței tehnice și financiare externe, investiții private ale companiilor și resurse împrumutate (credite). Cea mai mare parte a fondurilor, conform estimărilor, va proveni din fondurile publice – 627,3 milioane lei, sau cca. 73% din total. Cea mai mare parte a acestor fonduri (cca. 540,8 milioane lei, sau 86% din toate fondurile publice) urmează a fi investiți în dezvoltarea infrastructurii platformelor industriale (ZEL, PI și platformelor multifuncționale noi). Cca. 130 milioane lei (15% din total) urmează a fi atrase din partea donatorilor/finanțatorilor internaționali sub forma asistenței tehnice și financiare externe (Uniunea Europeană, USAID, UNIDO, Agenția de Dezvoltare Internațională a Austriei, etc.). Spre deosebire de resursele publice, cea mai mare parte a fondurilor de asistență externă (cca. 105 milioane lei) urmează a fi utilizate pentru realizarea obiectivului specific de creștere a nivelului de inovare tehnologică în sectorul industrial, în special pentru Crearea infrastructurii de inovare și transfer tehnologic – 91 milioane lei și perfecționare a sistemului de cercetare și inovare – 14 milioane lei. Alte 23 milioane lei urmează a fi atrase de la donatori în cadrul obiectivului de îmbunătățire a competitivității (pentru sporirea capacităților și fiabilității companiilor industriale – 16 milioane lei și pentru finanțarea proiectelor tehnice de dezvoltare a infrastructurii industriale (ZEL, PI, PM). Încă 2 milioane lei din fondurile donatorilor urmează a fi direcționați pentru susținerea intervențiilor de creștere a nivelului de ocupare a forței de muncă. Alte cca. 12% din fondurile necesare (100 milioane lei) urmează a fi mobilizate prin contractarea unui împrumut în cadrul unui program demarat de Guvernul Austriei, în cadrul intervențiilor de creare a infrastructurii de inovare și transfer tehnologic (Centru de Inovare, Cercetare și Dezvoltare în Inginerie).

4. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI

177. Monitorizarea implementării prezentei Strategii va fi realizată de către Consiliul pentru Competitivitate, creat în baza Hotărârii Guvernului nr. 676 din 20 august 2014 (modificată prin HG nr. 1167 din 25.10.16). Consiliul este responsabil pentru coordonarea, monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a Foii de parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova, dar și a Strategiei naționale de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Pentru extinderea atribuțiilor Consiliului în domeniul monitorizării implementării prezentei Strategii, Hotărârea respectivă de Guvern va fi ajustată corespunzător. Punerea atribuțiilor respective în sarcina Consiliului va asigura, totodată o mai bună coordonare a politicilor și intervențiilor statului în domeniul ISD, promovarea exportului și sectorul industrial, așa cum atragerea investițiilor și promovarea exportului, sporirea competitivității țării și dezvoltarea industrială reprezintă obiective intercorelate și interdependente. Respectiv, o mare parte din acțiunile pentru implementarea SDI 2019-2030 vor contribui la realizarea scopurilor celorlalte 2 documente de politici, și viceversa.

178. Ca parte a procesului de monitorizare și evaluare a progresului în implementarea Strategiei și de atingere a indicatorilor de impact și rezultat, prezentați la capitolul 2 de mai sus, BNS va iniția și realiza o Anchetă/Cercetare Anuală referitoare la indicatorii respectivi în perioada 2019 – 2030. Aceasta va oferi date concrete nu doar despre indicatorii dați, ci, mult mai important, despre impactul economic real al acestora pentru țară. În mod special, actualmente nu există instrumente de măsurare multidimensională a impactului economic al ISD în Moldova, a activităților și investițiilor în cercetare, dezvoltare și inovare în cadrul companiilor. Această abordare bazată pe date efective este vitală pentru evaluarea politicilor, a rezultatelor Strategiei în cauză și a celorlalte 2 documente menționate mai sus, dar și pentru înțelegerea impactului real al ISD și a investițiilor cercetare, dezvoltare și inovare în Moldova.

179. La fel, aceasta va putea fi folosită și pentru analiza comparativă cu alte țări, care ar putea influența o potențială ajustare a politicilor aferente scopurilor Strategiei. În special, evaluarea impactului economic al ISD în sectorul industrial este similară cu cea realizată de multe dintre țările dezvoltate pentru monitorizarea progresului și impactului ISD și este inclusă și în Programul de dezvoltare strategică a Organizației de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova/MIEPO (în prezent, Agenția de Investiții) pentru anii 2016–2020. Urmărind realizarea viziunii și atingerea obiectivului general al Strategiei, țintele și indicatorii de rezultat/impact din capitolul 2 sunt preconizați pentru perioada 2020-2022, cu o revizuire ulterioară a rezultatelor și elaborarea unor obiective pentru perioadele următoare. Ministerul Economiei și Infrastructurii va colecta rapoartele instituționale privind implementarea prezentei Strategii de la instituțiile responsabile și va estima progresul în implementarea Planului de acțiuni. Fiecare instituție responsabilă, identificată în Planul de acțiuni, va trimite, până la 31 ianuarie, un raport detaliat privind progresul implementării pentru anul precedent, ce va reflecta acțiunile și indicatorii pentru care este responsabilă, conform unui formular-tip de raportare elaborat de către MEI.

180. Rapoartele instituționale vor include o informație descriptivă privind realizarea Planului de acțiuni, o parte analitică privind obstacolele în calea implementării, precum și propuneri de completare și actualizare a Planului de acțiuni, după caz. În baza rapoartelor instituționale primite, Ministerul Economiei și Infrastructurii va elabora Raportul anual de monitorizare. Pe lângă progresul în implementare, acesta va include și propuneri specifice de corectare și remediere a deficiențelor pentru instituțiile implementatoare, precum și propuneri de completare/actualizare a Planului de acțiuni pentru a asigura o realizare eficientă prezentei Strategii. Ulterior, Raportul anual de monitorizare și propunerile privind actualizarea Planului de acțiuni vor fi examinate și aprobate de către Consiliul de Competitivitate și se vor prezenta Guvernului până la 31 martie. În procesul elaborării Raportului anual de monitorizare, MEI va folosi o abordare cantitativă simplă. În baza rapoartelor instituționale, stadiul de implementare a fiecărei acțiuni din cadrul Planului de acțiuni va fi evaluat utilizând 3 categorii:

- acțiunea nu a fost implementată;

- acțiunea a fost implementată parțial;
- acțiunea a fost implementată pe deplin.

181. Progresul în implementarea Planului de acțiuni va fi apreciat în funcție de procentajul acțiunilor calificate ca ”implementate deplin”. La finele fiecărui an de implementare, MEI cu suportul AI, ODIMM și în colaborare cu BNS și BNM, va colecta datele privind indicatorii de rezultat. În baza acestora, MEI va evalua nivelul efectiv al indicatorilor de rezultat în comparație cu nivelul-țintă și va determina progresul în atingerea indicatorilor planificați. MEI va selecta prin concurs companiile/organizațiile care vor realiza evaluările intermediare (2022, 2025, 2028) și finală (2031), conform metodologiilor înaintate de acestea și aprobate de Consiliul de Competitivitate.

182. De asemenea, prin decizia Consiliului de Competitivitate, în funcție de necesitate, MEI poate efectua analize/evaluări suplimentare privind anumite aspecte legate de implementarea prezentei Strategii. Proiectele rapoartelor de evaluare vor fi consultate în cadrul Consiliului de Competitivitate. Ulterior, rapoartele de evaluare vor fi prezentate Guvernului pentru aprobare finală. MEI va asigura acoperirea mediatică corespunzătoare pentru a disemina concluziile evaluărilor.

183. Principalele instituții implicate și responsabilitățile corespunzătoare ale acestora în monitorizarea și evaluarea prezentei Strategii sunt după cum urmează:

1) Consiliul pentru Competitivitate, care:

- monitorizează implementarea prezentei Strategii;
- analizează și aprobă Raportul anual de monitorizare, care se prezintă, până la 31 martie, Guvernului;
- analizează și aprobă eventualele propuneri de modificare/completare a prezentei Strategii;
- analizează și aprobă metodologia privind evaluarea impactului prezentei Strategii asupra dezvoltării economiei naționale;

2) Ministerul Economiei și Infrastructurii, care:

- colectează rapoartele instituționale privind implementarea prezentei Strategii de la instituțiile responsabile și evaluează progresul în implementarea Planului de acțiuni
- elaborează Raportul anual de monitorizare;
- colectează datele privind indicatorii de impact direct și indicatorii de rezultat, cu suportul Agenției de Investiții din Moldova, ODIMM și în colaborare cu BNS și BNM;
- selectează compania/organizația ce va realiza evaluarea Strategiei;
- analizează eventualele probleme apărute pe parcursul implementării prezentei Strategii și propune măsuri de remediere a acestora;

3) Companiile/organizațiile de evaluare, care:

- elaborează Metodologia privind estimarea impactului prezentei Strategii asupra dezvoltării economiei naționale;
- efectuează evaluarea intermediară (în 2022, 2025, 2028) și cea finală (2031) a implementării prezentei Strategii;

4) Banca Națională a Moldovei (BNM), care:

- va efectua Anchetă Anuală referitoare la evoluția ISD și exporturilor în perioada 2019–2030. Aceasta va oferi date concrete nu doar despre volumul ISD atrase, ci și despre

impactul economic real al acestora pentru țară, așa cum sunt reflectate acestea în indicatorii de rezultat ai prezentei Strategii.

5) *instituțiile responsabile identificate în planul de acțiuni:*

- transmite, până la 31 ianuarie, Raportul instituțional privind progresul implementării Planului de acțiuni pentru anul precedent, cu propuneri de modificări, după caz.

5. ABREVIERI ȘI ACRONIME

ADR – Agenție de Dezvoltare Regională

AI – Agenția de Investiții

AIR – Analiza impactului de reglementare

APIP – Asociația Patronală din Industria Prelucrătoare

APL – Autorități publice locale

AȘM – Academia de Științe a Moldovei

BNS – Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

BS – Bugetul de stat

CCI – Camera de Comerț și Industrie a Moldovei

CITT – Centru de inovare și transfer tehnologic

CMN – Companii multinaționale

DCFTA – Acordul de Comerț Liber Aprofundat și Comprehensiv

DPP – Dialogul public-privat

EAC – Europa și Asia Centrală

FNDR – Fondul Național de Dezvoltare Regională

GIZ - Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei

HG – Hotărârea Guvernului

IMM – Întreprinderi mici și mijlocii

ISD – Investiții Străine Directe

LV – Lanț valoric

MECC – Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova

MEI – Ministerul Economiei și Infrastructurii al Republicii Moldova

MIEPO – Organizația pentru atragerea investițiilor și promovarea exporturilor din Moldova

ODIMM – Organizația pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii din Moldova

PI – Parcuri industriale

PIB – Produsul intern brut

PM – Platforme multifuncționale

p. p. – Puncte procentuale

RM – Republica Moldova

SDI – Strategia de Dezvoltare a Industriei

SV – Serviciul Vamal

UE – Uniunea Europeană

UNCTAD - United Nations Conference on Trade and Development

USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională

USARB - Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți

VA – Valoarea adăugată

VAIP – Valoarea adăugată în industria prelucrătoare

WDI – World Development Indicators

ZEL – Zone economice libere

**PLANUL DE ACȚIUNI pentru perioada 2020-2022
privind implementarea Strategiei naționale pentru industrializarea țării
până în anul 2030**

#	Obiective/Acțiuni	Costul acțiunii, mii lei	Sursa de finanțare	Termenul de realizare	Autoritatea responsabilă	Instituțiile parteneri	Indicatori de progres
A. Îmbunătățirea competitivității și mediului de afaceri							
A.1. Dezvoltarea infrastructurii antreprenoriale							
Dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție a Zonelor economice libere (ZEL) și Parcurilor Industriale (PI)							
1.	Coordonarea procesului de elaborarea proiectelor tehnice, pentru dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție a ZEL și PI	4 650,0	Bugetele administrațiilor ZEL și PI,	Trimestrul III, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Administrațiile ZEL și PI Autoritatea Publică Locală	Cel puțin 5 proiecte tehnice elaborate
2.	Identificarea și accesarea surselor de finanțare pentru dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție ZEL și PI, și racordarea acestora la utilitățile publice	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii Agenția de investiție	Ministerul finanțelor, Administrațiile ZEL și PI, Partenerii de dezvoltare	Cel puțin 400 mil lei identificate și accesate
3.	Monitorizarea activităților de construcție a infrastructurii tehnice și de producție a ZEL și PI, și racordarea acestora la utilitățile publice	307 783,0	Bugetul de stat, donatori	Trimestrul IV, 2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Ministerul finanțelor, Administrațiile ZEL și PI, Autoritatea Publică Locală	Raport anual elaborat
SUBTOTAL		307 783,0					
Crearea platformelor multifuncționale							
4.	Identificarea bunurilor imobile/construcțiilor disponibile în scopul creării platformelor multifuncționale	3 000,0	Bugetul de stat	Trimestrul III, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Administrațiile ZEL și PI, Agenția Proprietății Publice Autoritatea Publică Locală	Cel puțin 5 studii de fezabilitate elaborate

5.	Coordonarea procesului de elaborare a planurilor urbanistice zonale și a proiectelor privind crearea infrastructurii tehnice și de producție a platformelor multifuncționale	7 000,0	Bugetul de stat, donatori	2021-2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Administrațiile ZEL și PI, Agenția Proprietății Publice, Autoritatea Publică Locală	Cel puțin 5 proiecte tehnice elaborate
6.	Monitorizarea activităților de creare și dezvoltare a infrastructurii tehnice și de producției a platformelor multifuncționale, și racordarea acestora la utilitățile publice	225 000,0	Donatori	2021-2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Administrațiile ZEL și PI, Agenția Proprietății Publice, Autoritatea Publică Locală	Raport anual elaborat
7.	Promovarea și mediatizarea platformelor multifuncționale în scopul atragerii investițiilor prin crearea paginii web a PM, elaborarea materialelor promoționale etc.	400,0	Donatori	Trimestrul IV, 2021	Agenția de investiție Ministerul Economiei și Infrastructurii	Administrațiile ZEL și PI,	Pagina web creată; 1000 exemplare de materiale promoționale elaborate
SUBTOTAL		235 400,0					
A.2. Sporirea capacităților și fiabilității companiilor industriale							
Implementarea Programelor de interconectare a furnizorilor locali la corporațiile internaționale investitoare în Republica Moldova							
8.	Elaborarea conceptului Programului de conectare a furnizorilor locali la corporațiile internaționale investitoare în RM	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	Bugetul de stat	Trimestrul I, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Asociația Patronală din Industria Prelucrătoare	Program elaborat
9.	Implementarea Programului de conectare a furnizorilor locali la corporațiile internaționale investitoare în RM	57 000,0	Bugetul de stat, donatori	Trimestrul I, 2021	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Agenția de Investiție Asociația Patronală din Industria Prelucrătoare Administrația ZEL Bălți	30 întreprinderi conectate
10.	Promovarea și mediatizarea Programului de conectare a furnizorilor locali la corporațiile internaționale investitoare în RM	100,0	Bugetul de stat	Trimestrul III, 2021	Agenția de Investiție	Ministerul Economiei și Infrastructurii Asociația Patronală din Industria Prelucrătoare	Pagina web a Programului creată, planul de comunicare elaborat, materiale promoționale elaborate
11.	Monitorizarea implementării Programului de conectare a furnizorilor locali la corporațiile internaționale investitoare în RM	100,0	Bugetul de stat, donatori	Trimestrul I, 2021	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Evaluatorii, Asociația Patronală din Industria Prelucrătoare, Consultanții externi	Raport anual elaborat
12.	Elaborarea Programului II de conectare a furnizorilor locali la corporațiile internaționale investitoare în RM		Donatori	Trimestrul IV, 2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Asociațiile de business, donatorii, consultanții externi și locali	Program elaborat
SUBTOTAL		57 200,0					

Implementarea Programului de susținere a afacerilor cu potențial de creștere înalt și internaționalizarea întreprinderilor mici și mijlocii							
13.	Elaborarea Programului de susținere a afacerilor cu potențial de creștere înalt și internaționalizarea întreprinderilor mici și mijlocii	În limita mijloacelor bugetare ale instituției		Trimestrul I, 2020	Organizația pentru Dezvoltarea IMM	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Program elaborat
14.	Implementarea programului pilot de susținere a afacerilor cu potențial de creștere înalt și internaționalizarea acestora	30 000,0	Bugetul de stat	2020-2021	Organizația pentru Dezvoltarea IMM	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Programul implementat
SUBTOTAL		30 000,0					
Stimularea creării și dezvoltării clusterelor							
15.	Elaborarea programului pilot „Consolidarea capacității de cooperare a IMM-urilor prin integrarea acestora în rețelele de clustere”	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	-	Trimestrul I, 2021	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Organizația pentru Dezvoltarea IMM	Programul elaborat
16.	Implementarea programului pilot „Consolidarea capacității de cooperare a IMM-urilor prin integrarea acestora în rețelele de clustere”	6000,0	Bugetul de stat	2020-2022	Organizația pentru Dezvoltarea IMM	Ministerul Economiei și Infrastructurii Asociațiile de business	10 acțiuni realizate; 20 întreprinderi susținute.
17.	Monitorizarea implementării programului pilot „Consolidarea capacității de cooperare a IMM-urilor prin integrarea acestora în rețelele de clustere”	70,0	Bugetul MEI	2020-2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Organizația pentru Dezvoltarea IMM Agenția de Investiție Asociațiile de business	3 Rapoarte de progres anuale elaborate și evaluate
18.	Consolidarea capacităților instituționale ale clusterelor create	70,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV. 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Organizația pentru Dezvoltarea IMM, Agenția de Investiție	5 acțiuni realizate
19.	Implementarea unor inițiative de susținere a exportului clusterelor, așa ca misiuni de promovare, expoziții comerciale, cercetări de piață, pentru facilitarea ieșirii pe noi piețe.	2 500,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2022	Agenția de investiție	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Asociațiile de business, Organizația pentru Dezvoltarea IMM	12 expoziții comerciale, misiuni de promovare, cercetări de piață realizate.
SUBTOTAL		8 640,0					
Îmbunătățirea standardelor de calitate și operaționale							

20.	Elaborarea unui set de informații (ghiduri, pliante, spoturi video) care să răspundă nevoilor IMM în materie standardizare.	200,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii Institutul de Standardizare din Moldova	Ministerul Economiei și Infrastructurii Asociațiile de afaceri	Set de materiale informative elaborat.
21.	Implementarea activităților (sesiuni de instruire, evenimente etc.) care să răspundă necesităților IMM în materie de implementare și utilizarea standardelor.	300,0	Bugetul de stat	Trimestrul I, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii Institutul de Standardizare din Moldova	Ministerul Economiei și Infrastructurii Asociațiile de afaceri	15 activități de informare realizate.
22.	Dezvoltarea Centrului Business Suport în Standardizare care să răspundă necesităților IMM în implementarea standardelor	1 000,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii Institutul de Standardizare din Moldova	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Centrul Business Suport în Standardizare dezvoltat, Helpdesk dezvoltat
23.	Dezvoltarea platformei web pentru instruirea personalului în implementarea/utilizarea standardelor de către IMM	200,0	Bugetul de stat	Trimestrul I, 2021	Ministerul Economiei și Infrastructurii Institutul de Standardizare din Moldova	Ministerul Economiei și Infrastructurii Asociațiile de afaceri	Program de suport financiar a IMM pentru instruirea personalului lansat.
24.	Promovarea aplicării standardelor europene și internaționale în domenii specifice pentru facilitarea aplicării standardelor pentru IMM	200,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii Institutul de Standardizare din Moldova	Ministerul Economiei și Infrastructurii	10 instruire specifice și evenimente de comunicare realizate.
25.	Elaborarea seturilor de informații (pliante, broșuri, etc.), care ar încuraja companiile să implementeze standardele.	200,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii Institutul de Standardizare din Moldova	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Organizația pentru Dezvoltarea IMM	Set de informații elaborat și diseminat.
SUBTOTAL		2100,0					

A.3. Cadrul de reglementare							
26.	Modificarea Legii nr.182/2010 cu privire la parcurile industriale	În limita mijloacelor bugetare ale instituției		Trimestrul I, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Asociația Parcurilor Industriale	Proiectul de lege elaborat și aprobat
27.	Facilitarea obținerii permiselor de ședere pentru cetățenii străini, prin implementarea serviciilor web	1 000,0	Bugetul de Stat	2010-2022	Ministerul Afacerilor Interne Biroul Migrație și Azil	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Afacerilor Interne	Numărul permiselor de ședere și muncă eliberate prin intermediul soluțiilor electronice
28.	Elaborarea mecanismului de fortificare a capacităților de implementare a digitalizării la întreprinderile industriale	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	Donatori	Trimestrul III, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii		Mecanismul elaborat
29.	Elaborarea mecanismului de stimulare a întreprinderilor industriale în vederea implementării de noi tehnologii	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	Donatori	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii		Mecanismul elaborat
30.	Perfectarea cadrului legal privind crearea și funcționarea platformelor multifuncționale	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	Donatori	2020-2021	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Administrațiile ZEL și PI, Agenția Proprietății Publice, Autoritatea Publică Locală	Cadrul legal perfectat
SUBTOTAL		7 000,0					
A.4. Dinamizarea și diversificarea exporturilor							
31.	Dezvoltarea programului de suport a exporturilor pentru IMM-uri (Proces, Produse, Personal).	1 000,0	Bugetul de Stat	Trimestrul IV, 2020	Agenția de investiție	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Program perfecționat
32.	Dinamizarea și diversificarea exporturilor din sectorul industrial, cu o concentrare pe anumite ramuri specifice	2 000,0	Bugetul de Stat	Trimestrul IV, 2020	Agenția de Investiții	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Creșterea exporturilor pe diferite sectoare industriale per total exporturi Nr. de evenimente economice, expoziții, parteneriate moldo-internaționale
33.	Consolidarea instituțională în vederea susținerii exporturilor	600.0	Bugetul de Stat	Trimestrul IV, 2020	Agenția de Investiții, Ministerul	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Cooperări eficiente inter-instituționale, inclusiv prin intermediul platformei Grupului

					Economiei și Infrastructurii		de Lucru MAEIE-MEI-AI în domeniul diplomației economice; Utilizarea eficientă a rețelelor operative de comunicare: diploecon@mfa.md și diploecon.moldova@mfa.gov.md Facilitarea de training-uri și diverse forme de instruire în domeniul de promovare a produselor moldovenești, inclusiv cursurile anuale de instruire în domeniul diplomației economice pentru atașajii economici din cadrul BCE-urilor și MDOC
34.	Valorificarea și internaționalizarea exporturilor prin atingerea standardelor internaționale (ISO, HACCP, HALAL etc)	400,0	Bugetul de Stat	Trimestrul IV, 2021	Agenția de Investiții	Ministerul Economiei și Infrastructurii,	Majorarea nr. de standarde și certificări internaționale
SUBTOTAL		4 000,0					
B. Creșterea investițiilor și volumului de finanțare în sectorul industrial							
B.1. Facilitarea atragerii investițiilor în sectorul industrial							
35.	Fortificarea capacităților și capabilităților Agenției de Investiții de a atrage pro-activ ISD (în conformitate cu strategia instituțională și recomandările UNCTAD).	În limita resurselor prevăzute în bugetul de stat	Bugetul de stat	2020-2022	Agenția de investiție	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Numărul de proiecte investiționale atrase; Valoarea investițiilor atrase; Nr. locurilor de muncă create.
36.	Elaborarea ofertei unice de valoare pentru potențialii investitori (unique value proposition).	Nu necesită costuri financiare	-	Trimestrul I, 2020	Agenția de Investiții	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Oferta unică pentru potențialii investitori elaborată.
37.	Facilitarea investițiilor din partea diasporei prin intermediul campaniilor țintite programelor și mecanismelor financiare proiectelor investiționale destinate diasporei, ,	În limita resurselor prevăzute în bugetul de stat	Bugetul de stat	2020-2022	Agenția de Investiții	Ministerul Economiei și Infrastructurii,	Volumul investițiilor din partea diasporei.

	mecanisme crowdfunding, programe în domeniul Migrației și Dezvoltare, forumul economic al diasporei etc.					Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Extinderea programelor de facilitare a investițiilor de diasporă; informarea Diasporei despre oportunitățile investiționale.
38.	Extinderea rețelei de birouri comercial economice a Republicii Moldovei(BCE) în cadrul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare în țările de interes economic prioritar pentru RM în vederea atragerii investițiilor și promovare activă a intereselor economice externe ale țării.	2 000,0	Bugetul de stat	2020-2023	Agenția de Investiții, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Misiunile diplomatice și oficiile consulare ale RM	Nr. de proiecte investiționale și contracte de export facilitate de către BCE-uri. Nr. reprezentanțele diplomatice de birouri comercial economice deschise.
39.	Promovarea ZEL, PI și PM ca destinații investiționale atractive pentru investitorii străini, inclusiv pe platforma diplomației economice	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	Fondul de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor	Permanent	Agenția de Investiții	Ministerul Economiei și Infrastructurii Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene,	50 acțiuni întreprinse
SUBTOTAL		2 000,0					
B.2. Creșterea finanțării și suportului adecvat pentru întreprinderi							
40.	Elaborarea și aprobarea cadrului legislativ și de reglementare pentru fondurile cu capital de risc, corespunzător normelor UE <i>(Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului nr. 345/2013 din 17 aprilie 2013 privind fondurile europene cu capital de risc).</i>	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	-	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Finanțelor	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Cadrul legislativ și de reglementare pentru fondurile cu capital de risc elaborat și aprobat.
41.	Acordarea suportului întreprinderilor industriale la implementarea proiectelor de inovare și transfer tehnologic	În limita fondurilor disponibile	Bugetul de stat	2020-2022	Agenția Națională de Cercetare și Inovare	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Cel puțin 40 proiecte de transfer tehnologic și inovare finanțate/subvenționate.
42.	Suport tehnic și financiar întreprinderilor în accesarea fondurilor UE pentru creșterea nivelului de competitivitate și inovare (Ex. IPA II, Eureka, Eurostars, COSME, HORIZON 2020 etc.).	1 200, 0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Organizația pentru	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Cel puțin 30 întreprinderi cărora li s-au acordat suport

					Dezvoltarea IMM		
SUBTOTAL		1 200,0					
C. Intensificarea gradului de instruire și ocupare a forței de muncă							
C.1. Instruirea și formarea profesională							
43.	Elaborarea proiectului de lege cu privire la ucenicie	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	Donatori	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Camera de Comerț și Industrie	Legea elaborată
44.	Extinderea Declarației comune cu partea Germană privind continuarea colaborării în cadrul pregătirii și perfecționării managerilor de la întreprinderile din diferite sectoare ale economiei Republicii Moldova	Nu necesită costuri	-	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene Camera de Comerț și Industrie	Declarația semnată
45.	Implementarea programului privind perfecționarea managerilor de la întreprinderile din diferite sectoare ale economiei	250,0	Fondul de atragere a investițiilor și promovarea exporturilor	2019-2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Camera de Comerț și Industrie Agenția de Investiție	Cel puțin 80 manageri instruiți, Cel puțin 6 cursuri de instruire organizate
46.	Crearea a 3 centre de formare continuă în domeniul industrial în fiecare dintre cele 3 regiuni de dezvoltare (nord, centru și sud)	3000,0	Bugetul de stat	2020-2022	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Asociațiile de profil	3 centre de formare continuă funcționale.
47.	Extinderea educației profesionale tehnice (ÎPT) orientate spre practică și instruirea la locul de muncă, consolidarea cooperării între sistemul ÎPT și sectorul privat.	În limita bugetelor alocate	-	2020-2022	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Ministerul Economiei și Infrastructurii, instituțiile ÎPT, asociațiile de profil	Nr. de parteneriate între instituțiile ÎPT și sectorul privat, nr. de absolvenți în cadrul acestora.
48.	Consolidarea comitetelor sectoriale pentru ca acesta să devină actor principal la nivel de industrie în dezvoltarea standardelor ocupaționale, calificărilor și curriculei	În limita bugetului alocat	-	2020-2022	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Nr. de standarde ocupaționale, profilele ocupaționale, calificări noi, modificări ale curriculei aprobate,

49.	Asigurarea dezvoltării continue și actualizarea standardelor ocupaționale, a calificărilor și curriculei.	În limita bugetelor alocate	-	2020-2022	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Ministerul Economiei și Infrastructurii Comitetul sectorial din industrie Asociațiile de profil	Nr. de standarde ocupaționale și calificări introduse, ajustări ale curriculei
50.	Realizarea unei cercetări privind necesarul de utilaj și echipamente pentru dotarea instituțiilor ÎPT și superior, care realizează formare inițială în domeniu, în corespundere cu realitățile de pe piața muncii.	800,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Ministerul Economiei și Infrastructurii, instituțiile ÎPT și superior, asociațiile de profil	Numărul și tipurile de utilaje și echipamente identificate.
51.	Dotarea instituțiilor ÎPT și superior cu utilaje și echipamente	În limita bugetelor alocate	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Instituțiile ÎPT și superior, Asociațiile de profil	Numărul instituțiilor ÎPT și superioare dotate.
SUBTOTAL		4 050,0					
C.2. Creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă							
52.	Implementarea mecanismului de utilizare a mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat pentru susținerea investitorilor în vederea pregătirii și instruirii personalului (cadrelor) în legătură cu crearea de noi locuri de muncă	40 000,0 (10000,0 anual)	Bugetul de stat	2020-2022	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Ministerul Educației, Cercetării și Culturii, instituțiile de învățământ, Camera de Comerț și Industrie	Numărul anual al beneficiarilor
53.	Perfecționarea mecanismului de utilizare a mijloacelor financiare alocate din bugetul de stat pentru subvenționarea creării locurilor de muncă	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	-	2020-2020	Ministerul Finanțelor	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Regulament modificat
54.	Implementarea mecanismului privind subvenționarea creării locurilor de muncă	În limita bugetelor alocate	Bugetul de stat	2020-2022	Ministerul Finanțelor	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Cel puțin 2000 locurilor de muncă se vor crea anual
55.	Modificarea cadrului legal în vederea scutirii de impozite a instruirilor oferite de companii.	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	-	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Ministerul Finanțelor	Cadrul legislativ și regulator modificat
56.	Elaborarea și implementarea mecanismului de monitorizare permanentă a ocupării forței de	1 500,0	Bugetul de stat, donatorii	2020-2022	Ministerul Muncii, Sănătății și	Ministerul Educației, Cercetării și Culturii,	Observatorul pieței muncii funcțional.

	muncă, ce ar supraveghea dinamica de pe piața muncii				Protecției Sociale	instituțiile de învățământ, donatorii	
57.	Crearea Fondului de Capacități Antreprenoriale INVESTEC (Entrepreneur Skills Fond)	300,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Ministerul Educației, Cercetării și Culturii, Companii interesate	Fond de Capacități Antreprenoriale funcțional
58.	Extinderea sistemului de instruire duală în cadrul întreprinderilor industriale		Bugetul de stat	2020-2022	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale mediul de afaceri, instituțiile VET Camera de Comerț și Industrie	40 întreprinderi atrase în proces
SUBTOTAL		41 800,0					
D. Creșterea nivelului de inovare tehnologică în sectorul industrial							
D.1. Crearea infrastructurii de inovare și transfer tehnologic							
59.	Crearea Centrului de Inovare și Transfer Tehnologic (CITT) din Regiunea de Dezvoltare Nord (Bălți)	17 210,0	Fondul Național de Dezvoltare Regională	Trimestrul III, 2020	Ministerul agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediu, ADR Nord	Ministerul Economiei și Infrastructurii, USARB, Primăria mun. Bălți	Centrul creat
60.	Dotarea Centrului de Inovare și Transfer Tehnologic (CITT) din Regiunea de Dezvoltare Nord (Bălți) cu mobilier, utilaje și echipamente	11 000,0	Bugetul de stat, Donatorii	Trimestrul III, 2020	Ministerul agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediu, ADR Nord	Ministerul Economiei și Infrastructurii, USARB, Primăria mun. Bălți	Centrul dotat cu mobilier, utilaj și echipament
61.	Organizarea campaniei de informare privind rezultatele proiectului și serviciilor Centrului prin intermediul, materialelor publicitare și mass-media.	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	-	Tr. II-III, 2020	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, ADR Nord,	USARB Primăria mun. Bălți	Campanie de informare desfășurată
62.	Organizarea conferinței specializate de lansare a centrului și de promovare serviciilor Centrului	40,0	Fondul Național de	Tr. III, 2020	Ministerul Educației,	USARB Primăria mun. Bălți	Conferință desfășurată

			Dezvoltare Regională		Culturii și Cercetării, ADR Nord,		
63.	Stabilirea parteneriatelor cu structurile de afaceri locale și regionale	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	-	Tr. III, 2020	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării,	Primăria mun. Bălți, USARB, Mediul de afaceri	Semnarea a cel puțin 3 acorduri de parteneriat
64.	Crearea Centrului de Inovare, Cercetare și Dezvoltare în Inginerie din Chișinău	101 200,0	Bugetul de stat, Guvernul Austriei	Trimestrul II, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Agencia Proprietății Publice, Administrația ZEL Bălți	Centrul creat
65.	Dotarea Centrului de Inovare, Cercetare și Dezvoltare în Inginerie din Chișinău cu mobilier, utilaje și echipamente	80 000,0	Agencia de Dezvoltare a Austriei, alți donatori, mediul de afaceri	Trimestrul II, 2020	Ministerul Economiei și Infrastructurii	Agencia Proprietății Publice, Administrația ZEL Bălți	Centrul Dotat
SUBTOTAL		209 450,0					
D.2. Perfecționarea sistemului de cercetare și inovare							
66.	Crearea unei platforme pentru sporirea aplicativității cercetărilor științifice.	4 000,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	AȘM, instituțiile de cercetare și inovare (C&I), instituțiile de învățământ superior	Platformă pentru sporirea aplicativității cercetărilor științifice funcțională
67.	Introducerea unui sistem de evaluarea periodică a instituțiilor publice de C&I și de învățământ superior, în baza unor criterii de performanță corespunzătoare standardelor internaționale din domeniu.	500,0	Bugetul instituțiilor responsabile	Trimestrul II, 2020	Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare	MECC, instituțiile de cercetare și de învățământ superior	Procedura de evaluare conform standardelor internaționale aprobată
68.	Stimularea cooperării și mobilității dintre universități și instituțiile de C&I prin intermediul proiectelor comune de cercetare, punerii infrastructurii de cercetare la dispoziția întregii comunități de cercetare, în special, a studenților și a sectorului privat, programelor	500,0	Bugetul de stat	Trimestrul IV, 2020	Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare	MECC, instituțiile de C&I și învățământ superior, mediul privat de afaceri	Stimulente și programe de cooperare/asigurare a mobilității funcționale.

	de mobilitate între instituțiile de cercetare și universități.						
69.	Susținerea participării business-ului în activități de C&I și includerea acestuia în schemele de finanțare publică a C&I, prin eliminarea barierei de accesare a finanțărilor publice a C&I de către companii.	În limita mijloacelor bugetare ale instituției	-	Trimestrul IV, 2020	Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Instituțiile de C&I și învățământ superior, mediul de afaceri	Barierile pentru participarea sectorului privat în schemele de finanțare publică a C&I eliminate.
70.	Implementarea unor măsuri de suport pentru încurajarea participării businessului în activități de C&I, inclusiv scheme de finanțare parțială a proiectelor C&I ale companiilor sau a proiectelor comune de C&I dintre mediul de cercetare/academic și cel privat.	10 000,0	Bugetul de stat, Donatorii	2020-2022	Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, Instituțiile de C&I și învățământ superior, mediul de afaceri.	Măsuri și programe de suport funcționale
71.	Includerea reprezentanților business-ului în consiliile instituțiilor publice de C&I, de învățământ superior, în Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare, pentru stimularea cooperării și a înțelegerii necesităților reale ale business-ului de către cercetători, dar și a oportunităților de C&I ce pot fi utilizate de către companii.	În limita mijloacelor bugetare ale instituției ¹⁹⁰	-	2020-2020	Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Instituțiile de C&I și învățământ superior, mediul privat de afaceri	Reprezentanți ai sectorului privat de afaceri incluși în componența consiliilor Agenției C&I, instituțiilor de cercetare și învățământ superior
72.	Stimularea mobilității între mediul de cercetare/academic și sectorul privat, care să permită realizarea de proiecte de C&I de către sectorul privat în cadrul instituțiilor publice de C&I/academice, predarea cursurilor de business de către reprezentanții companiilor în universități, sau realizarea stagiilor de practică în cadrul companiilor.	2 000,0	Bugetul de stat, Donatorii	Trimestrul IV, 2020	Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Instituțiile de C&I și învățământ superior, mediul privat de afaceri	Cel puțin 5 măsuri de stimulare a mobilității funcționale
73.	Îmbunătățirea capacităților de inovare ale instituțiilor publice de cercetare prin extinderea educației antreprenoriale în cadrul acestora (instruire continuă), a instituțiilor de transfer tehnologic și prin crearea cadrului legal pentru entitățile secundare (spin-off).	2 000,0	Bugetul de stat, Donatorii	2020-2021	Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	Instituțiile de C&I	Lansarea a 8 Programe de instruire continuă în cadrul instituțiilor publice de cercetare; Cadrul legal pentru entitățile secundare (spin-off) aprobat
SUBTOTAL		19 000,0					
TOTAL		929 623,0					